

MÜDERRİS
HASAN KUDSÎ EFENDÎ
VE
İCAZETLERİ

وإنا الفقير عيال راقداً العلماء والمشايخ حسن قلمهم من نورهم
وختمهم بالسعادة آمين
١٣١٩
عبد الرحمن الأحمدي

Yrd. Doç. Dr. İsmail BİLGİLİ

“ Hasan El-Kudsî bin Muhammed El-Kudsî ”

MÜDERRİS
HASAN KUDSÎ EFENDİ
VE
İCAZETLERİ

(H.1264-1340 / M.1847-1921)

Yrd. Doç. Dr. **İsmail BİLGİLİ**

KONYA
1433 / 2012

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

MÜDERRİŞ HASAN KUDSÎ EFENDİ VE İCAZETLERİ

I. Baskı 2012

Yazar

Yrd. Doç. Dr. İsmail BİLGİLİ

bilgiliismail@hotmail.com

Kapak Tasarımı

Ahmet KÖSTEKLİ

Sayfa Tasarımı

Procem Ajans

0332 322 2250

Baskı

Desen Ofset Matbaacılık

0332 342 01 57

ISBN: 978-605-61018-3-0

Fetih Mh. İnce Mehmet Sokak No.10 Karatay / KONYA

Tel: 0332 355 37 95 Fax: 0332 355 40 11

email: izisut@izisut.com.tr

Bu çalışma İzi Süt A.Ş.'nin bir kültür hizmetidir.

www.memisefendi.org

www.muhammedkudsî.org

YAZARIN ÖZGEÇMİŐİ

1966 Rize Çayeli'nde doğdu.

1985 yılında Çayeli İmam Hatip Lisesi'ni, 1989 yılında da Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. 1992 yılında "Konya Şeriyeye Sicillerinden Yüzkırkıncı Defterde Kayıtlı Olaylar Ve Hükümleri" isimli tez ile İslam Hukuku alanında Yüksek Lisans, 1999 yılında "İslam Hukukunda Ma'dûmun Satışı" isimli tez ile de Doktora eğitimini tamamladı.

1991-1992 yıllarında Konya Çumra Cumhuriyet Lisesi, 1992-2001 yıllarında Konya Meram A. Naci Gücüyener İ.Ö.O, 2001-2003 yıllarında Konya Meram Zafer İ.Ö.O Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenini ve 2003-2010 yıllarında Konya Karatay Anadolu İ.H.L Meslek Dersleri öğretmenini olarak görev yaptı.

Mayıs 2010-Ekim 2011 tarihleri arasında Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yaptı.

Ekim 2011 yılında başladığı Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü İslam Hukuku Anabilim Dalı öğretim üyeliği görevine devam etmektedir.

Evli ve üç çocuk babasıdır.

Yayınlanan Kitaplar

1. Dini Bilgiler (Komisyon), Üç Elma Yay., Konya 2005.
2. Kuran'ı Anlamaya Giriş (Kom.), Ekdağ Yay., Konya 2007.
3. Muhammed Kudsi el-Bozkiri (Hoca Memiş Efendi), Konya 2011.
4. İslam Hukukunda Ma'dûmun Satımı, Konya 2011.

Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayınlanan Makaleler

1. Son Dönem Osmanlı İslam Hukukçularından Şeyhzade Ahmed Ziya Efendinin Hasan Kudsi Efendiden Aldığı İlimi İcazet", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 1, (2012), s. 21-75.

Ulusal Hakemli Dergilerde Yayınlanan Makaleler

1. İslam Hukukunda Ma'dûmun Satımı, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, sy. 8, 2006, 211-238.
2. Şeyhzâde Ahmed Ziya Efendi'nin Hayatı ve "Emâli'l-Vesâyâ" Adlı Eseri, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, sy. 12, 2008 s. 301-344.
3. Ehliyet Arızalarından İkraş Şartları ve Kısımları, İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 1, 2010, s. 237-270.

Hakemli Olmayan Dergilerde Yayınlanan Makaleler

1. İslam Fihhının Anlam ve Önemi, Yeni Ufuk Dergisi, sy. 1, 2005, s. 15.
2. Yağmur Duası ve Namazı, Yeni Ufuk Dergisi, sy. 2, 2008, s. 37-39.
3. Namazın Sıfatı, Yeni Ufuk Dergisi, sy. 3, 2009, 38-41.
4. Kadir Suremizi Anlayıp Uygulayalım, Yeni Ufuk Dergisi, sy. 3, 2009, 46-47.
5. Osmanlı Devleti Arşivlerinden Konya Şeriyeye Sicillerinden Yüzkırkinci Defter Vekâlet Ceridesi, Merhaba Gazetesi, Akademik Sayfalar, 28 Ocak 2009, cilt 9, sy. 2.
6. Örf ve Âdetin İslam Hukukundaki Yeri, Merhaba Gazetesi, Akademik Sayfalar, 11-18 Mart 2009, cilt 9, sy. 8-9.
7. Şeriyeye Sicilleri ve İspat Gücü, Merhaba Gazetesi, Akademik Sayfalar, 29 Nisan 2009, cilt 9, sy. 15.

Sempozyum ve Panel

1. İHL Meslek Dersleri Öğretiminde Karşılaşılan Problemler, Çözümleri, Yeni Yöntem ve Teknikler; Tebliğ Konya Sempozyumu (22 Haziran 2007 Cuma).
2. Hz. Mevlana'da Eğitim, Hoşgörünün Evrensel Adı Mevlana Celaleddin Rumi Paneli, Karabük Üniversitesi Prof. Dr. Bektaş AÇIKGÖZ Konferans Salonu, 19.12.2011.

Müderriş Hasan Kudsî Efendi ve İcazetleri

Yazarın Özgeçmişı.....	V
İçindekiler	VII
Önsöz	X
Giriş	13
İsnad Ve İcazet Kültürü	15
Birinci Bölüm	31
Hasan Kudsî Efendi Ve Eğitim Hayatı	32
A. Hasan Kudsî Efendinin Hayatı	33
A. Hasan Kudsî Efendinin Soyu Ve Doğumu.....	34
B. Hasan Kudsî Efendinin Babası Ve Annesi.....	36
C. Hasan Kudsî Efendinin Hanımları	41
1. Hatice Hanım Efendi.....	41
2. Safiye (Havva) Hanım EFendi	42
3. Hediye Hanım Efendi.....	44
D. Hasan Kudsî Efendinin Çocukları	45
1. Hasan Kudsî Efendinin Erkek Çocukları.....	46
1.1. Ali Rıza Kudsî Efendi	46
1.1.1. Ali Rıza Kudsî Efendinin Hayatı	46
1.1.2. Ali Rıza Kudsî Efendinin Eğitimi.....	51
1.1.3. Ali Rıza Kudsî Efendinin Eserleri.....	54
1.2. Ahmet Ferit (Ülgen) Efendi	55
1.2.1. Ahmet Ferit (Ülgen) Efendinin Hayatı	55
1.2.2. Ahmet Ferit (Ülgen) Efendinin Eğitimi.....	56
2. Hasan Kudsî Efendinin Kız Çocukları.....	59
2.1. İsmet Hanım Efendi	59
2.2. Sıddıka Hanım Efendi.....	60

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

2.3. Hatlce Hanım Efendi	61
2.4. Sekine Hanım Efendi	63
2.5. Refika Hanım Efendi	66
E. Hasan Kudşî Efendinin İbadet Hayatı Ve Ahlakı.....	67
F. Hasan Kudşî Efendinin Vefatı	69

B. Hasan Kudşî Efendinin Eğitimi Hayatı

A. Hasan Kudşî Efendinin Hocaları	83
1. Muhammed Bahâuddin Efendi.....	84
2. Kadınhanlı Arıcızade Hüseyin Feyzi Bin Mustafa Efendi ..	89
3. Ahmet Hâzım Efendi.....	90
4. Hattat Hacı Abdulğânî Vehbi Efendi.....	91
5. Yalvaçlı İbrahim Selâmî Bin Muhammed Efendi	91
B. Hasan Kudşî Efendinin Öğrencileri	92
1. Ahmed Ziya Efendi HAYATı, Eğitimi Ve Eserleri.....	92
1.1. Ahmed Ziya Efendinin Hayatı	95
1.2. Ahmed Ziya Efendinin Eğitimi	98
1.3. Ahmed Ziya Efendinin Eserleri	103
1.3.1. Kavâid-İ Külliye Şerhi:	104
1.3.2. Emâli'l-Vesâyâ:.....	104
1.3.3. Emâli'l-Ferâiz:.....	105
1.3.4. Ücâletü'l-Ferâiz:	105
1.3.5. Sülâfetü'l-Ferâiz:	105
1.3.6. Kasîde-İ Ziyâiyye (Dâliyye):.....	106
1.3.7. Kasîde-İ Lâmiye:.....	106
2. Ali Rif'at Efendi	107
2.1. Ali Rif'at Efendinin Hayatı	108
2.2. Ali Rif'at Efendinin Eğitimi	108
2.3. Ali Rif'at Efendinin Vefatı	109
3. Hattat Hacı Abdulkadir Efendi	115
4. Hattat Ve Hakkâk Halid Efendi	116

5. Hafız Mevlûthân Zekâî Sarsılmaz	118
6. Mehmet Kudsî Efendi	120
İkinci Bölüm	123
Hasan Kudsî Efendinin İcazetleri.....	123
A. Hasan Kudsî Efendinin Aldığı İcazetler	124
B. Hasan Kudsî Efendinin Verdiği İcazetler	125
A. Ahmed Ziya Efendiye Verdiği İcazet	125
1. İcazetin Değerlendirmesi.....	126
2. Fıkıh İcazet Silsilesi	134
3. İcazetin Tercümesi	139
B. Ali Rif'at Efendiye Verdiği İcazet	164
1. İcazetin Değerlendirmesi.....	164
2. İcazetin Tercümesi	166
Sonuç	172
Kaynakça	178
Ek - 1	187
Hasan Kudsi Efendinin Ahmed Ziya Efendiye Verdiği İcazet Metni.....	179
Ek - 2	209
Hasan Kudsi Efendinin Ali Rif'at Efendiye Verdiği İcazet Metni	209
Ek - 3	217
Hafız Zekâî Sarsılmaz'a Ait Hat	224

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ÖNSÖZ

Âlimleri, Peygamberlerin varisleri kılan Cenabı Hakk'a sonsuz hamd ve senâ; Peygamberimiz, Efendimiz, Rehberimiz, iki cihân serveri, Muhammed Mustafa'ya salât ve selam ederim.

Memiş Efendinin oğlu Hasan Kudşî Efendinin hayatı ve icazetlerini konu alan bu kitabı, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisinin ilk sayısında yayımlanan "Osmanlı Son Dönem İslam Hukukçularından Şeyhzade Ahmed Ziya Efendinin Hasan Kudşî Efendiden Aldığı İlmî İcazet" başlıklı makalemnden sonra hazırlamaya karar verdim. Zira makalenin hazırlık aşamasında yaptığım araştırmalarda Hasan Kudşî Efendi hakkında pek çok bilgiye ulaştım ve bu bilgilerin bir kitapta toplanması gerektiğini düşündüm.

Araştırma icazetlerle bağlantılı olduğu için kitabın giriş bölümüne, isnad ve icazet kültürüyle ilgili ilmî ve kültürel bilgiler, özellikle de Konya medreselerinde düzenlenen icazet törenlerine ait uygulamalar kaydedilmiştir.

Kitabın birinci bölümünde Hasan Kudşî Efendinin hayatı, eğitimi ve ailesine ait bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın ana bölümünü bu kısım oluşturduğu için bu bölüm ayrıntılı olarak ele alınmış, yapılan röportajlar ve elde edilen bilgi ve belgeler doğrultusunda bölüm şekillendirilmiştir.

Kitabın ikinci bölümü Hasan Kudsî Efendinin verdiği icazetlerden oluşmaktadır. Hasan Kudsî Efendinin Ahmed Ziya Efendi ve Ali Rif'at Efendiye verdiği ilmî icazetler, Koyunoğlu Kütüphanesinde Hasan Kudsî Efendinin torunlarından Mehmet Emin Eminoğlu hocadan gelen belgeler arasından bulunmaktadır. Bu icazetler Arapça'dan Türkçe'ye tercüme edilerek icazetlerle ilgili değerlendirmeler ayrı ayrı yapılmak suretiyle her iki icazetin de daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir. İcazet metinlerine de kitabın sonunda ek olarak yer verilmiştir.

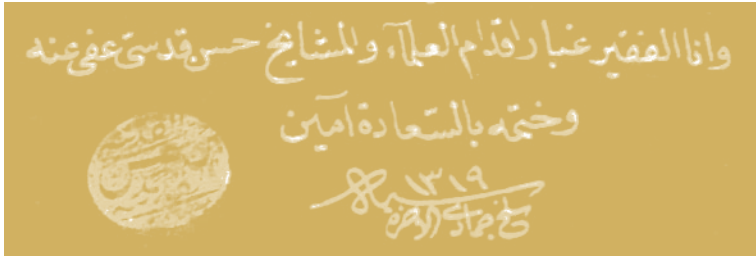
Araştırma esnasında Hasan Kudsî Efendiye hizmet eden ve onunla birlikte yaşama fırsatı bulan kişilerin hatıralarından yararlanılarak edinilen bilgiler kitapta kaynaklarıyla sunulmuştur. Özellikle Hasan Kudsî Efendinin kızlarından Sekine Hanımın döneme ait gözlem ve hatıralarını sonradan kaydettiği ve adına da "Müşâhedât ve Havâtır-ı İlimiye" dediği elli sayfa civarında Osmanlıca elyazma defteri, kitaba ayrı bir değer katmıştır. Kitap bu açıdan sonraki araştırmalara kaynak olacak niteliktedir. Yaşanmış bir hayatın canlı şahitleri tarafından tutulan notlar ve teselsülen aktarılan olaylar, kitabın okunmasındaki ilgi ve heyecanı artıracaktır.

Çalışmalar esnasında yardım ve desteklerini gördüğüm Hasan Kudsî Efendinin ahfadına, Emel Hidayetoğlu hanımefendiye, kitabın basımıyla kültür ve tarihimize büyük hizmeti olan İzi Süt A.Ş sahipleri Ahmet Feyyaz İzi ve Hasan Hüseyin İzi beylere, değerli hocalarıma, kıymetli dostum Ahmet Çelik beye ve tüm dostlara teşekkürlerimi sunarım.

Yüce Rabbimden çalışmalarımızı muvaffak kılmasını niyaz ederim.

Yrd. Doç. Dr. İsmail BİLGİLİ

Karatay / Konya

“Ve ene'l-fakîr ğubâru akdâmi'l-ulemâi ve'l-meşâyihî

Hasan Kudî ufiye anhu ve hutimehu bi's-saâdeti
Âmîn.”

“Ben fakir, ulema ve meşayihın ayaklarının tozu

Hasan Kudî ki, affedilmesi ve hüsni hatime ile öm-
rünü tamamlaması niyaz edilir. Amin.”

GİRİŞ

İSNAD VE İCAZET KÜLTÜRÜ

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
المُحَمَّدِ الَّذِي أَنْبَتَ رَوْحَةَ الْعَالَمِ فِي
صُدُورِ الْعُلَمَاءِ وَجَعَلَ ثَمَارَهَا حَبَابَ أَنْوَارِ
الشَّرِيعَةِ الْغُرَاءِ وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَى رَسُولِنَا الَّذِي
وَهُمْ وَالِي نَسَائِرِ الْأَنْبِيَاءِ شَبَّهَهُمْ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ
مَعَ الَّذِينَ تَبِعُواهُمْ وَلَهَجُوا بِمَنَاهِجِهِمْ وَسَاكِرِ اسْمِهِمْ
وَبَعْدَ هَيْقُولِ الْعَبْدِ الْفَقِيرِ الْخَقِيرِ الْمَعْتَرِفِ بِالْحُجْرِ
وَالنَّقْصِيرِ حَسَنِ قَدْسِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ قَدْسِيِّ الْقَنُوزِيِّ
عَفَى عَنْهُ أَلْبُزْ أَلْمُتَعَالَى

İSNAD VE İCAZET KÜLTÜRÜ

Kaynağı belli olmayan bilgi zandan ibarettir. Zan ise ilim ifade etmez. İlimde zannın yeri yoktur. Bu sebeple bilgi kaynakları araştırılmalı, bilginin kimden ve nereden alındığı yani senedi belli olmalıdır. İlim elde edilirken zandan kaçınılmalı, kesin ve sabit bilgiye ulaşmada gerekli özen gösterilmelidir. İlimin aktarılmasında sahih bir yol, geçerli bir delil kabul edilen senet veya rivayet zinciri yani isnad, İslâmî ilimlerin elde edilmesinde önemli bir usuldür.

İsnad, kişiyi bilginin asıl kaynağına güvenli bir şekilde ulaştırdığı için sahabeden itibaren uygulanmıştır. Öncelikli olarak hadisi şeriflerin naklinde kullanılan isnad, sonradan tüm ilimlerin aktarılmasında yerini almıştır.¹ Hatta Selef âlimleri, isnatsız nakilleri asla kabul etmemiş, isnadı belirtilmemiş ne bir şiir ne de bir hikâye aktarmışlardır.²

Abdullah bin Mübarek (v. 181/797) “İsnatla söz söylemek dinden sayılır; senet olmasaydı dileyen dilediğini söylerdi. Muttasıl isnadı talep etmek dindendir; dini isnatsız öğrenmek isteyen durum, yukarıya merdivensiz çıkmak isteyen kişiye benzer.”³, İmam Sevrî (v. 161/778) de,

1 *İsnadın önemi, değeri tarihi gelişimi hakkında geniş bilgi için şu makalelere bakılabilir: Osman Güner, “Haberin Kaynağına Ulaşmada İsnadın Rolü”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy.11(1999), s. 55-78; Arif Ulu, “Önceleri İsnattan Sormazlardı...’ Rivayetinin Senedi Üzerine Bir İnceleme”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 36 (2011), s. 19-46.*

2 *Ebu Hafs Ömer bin Ali bin Ömer Sirâcuddin el-Kazvîni (v. 750), Meşihatü'l-Kazvîni, Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye 1426/2005, s.86.*

3 *Ebu Bekir Ahmed bin Ali bin Sabit bin Ahmed el-Hatîbu'l-Bağdâdî*

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

“İsnat müminin silahıdır.” demiştir.⁴ Hâkim (v. 405/1014), ravisi sika da olsa âli isnat istenmesi kanaatinde olup⁵ “İsnat araştırmak isabetli bir sünnettir”⁶ demiştir. Ahmed bin Hanbel (v. 241/855) ise “Yüksek isnadı aramak eskilerin geleneğidir” sözüyle isnadın İslâm âlimleri arasındaki yerine işaret etmiştir.⁷

İsnad, Müslümanlar tarafından belli bir disiplin içerisinde geliştirilerek kontrollü kullanılmış bir sistemdir. Başka hiçbir din veya kültürde bu derece isnada yer verildiği görülmemiştir. İsnad, bu ümmetin özelliklerindedir. Güvenilir bir ravinin yine güvenilir raviden peygamberine kadar muttasıl olarak hadis nakletmesi Allah’ın sadece ümmet-i Muhammed’e bahşettiği bir ayrıcalıktır. Zira tarihte hiçbir millet peygamberinden fasılasız, muttasıl ola-

(v. 463), *el-Kifâye fî İlmi’r-Rivâye, El-Mektebetü’l-İlmiyye Medine, s. 392; Ebu Hafş Sirâcuddin el-Kazvîni (v. 750), Meşîhatu’l-Kazvîni, s. 86; Zeynuddin Abdurrahman Recep bin Hasan el-Hanbelî (v. 795), Şerhu İleli’t-Tirmizî, Mektebetü’l-Menâr Ürdün, Birinci Baskı 1407/1987, s. 361; Ebu’l-Fazl Zeynuddin Abdurrahman bin el-Hüseyn el-İrâkî (v. 806), et-Takyîd ve’l-İzâh şerhu Mukaddime İbni Salah, Birinci Baskı 1389/1969, s. 257.*

4 Muhammed Cemaluddin bin Muhammed bin Saîd bin Kasım (v. 1332), *Kavâidu’t-Tahsîs min Funûni Mustalahi’l-Hadîs, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye Beyrut, s. 201.*

5 Ebu Muhammed Mahmud bin Ahmed el-Hanefî Bedruddin Aynî (v. 855), *Umdetu’l-Kârî Şerhu Sahîhi’l-Buhârî, I-XXV cilt, Beyrut Dâru İhyâi’t-Turâbi’l-Arabî, II/23.*

6 Ebu’l-Fazl Zeynuddin, *et-Takyîd, s. 257; Ebu’l-Hasan Nuruddin Ali bin Muhammed (v. 1014), Şerhu Nuhbetu’l-Fiker fî Maslahati Ehli’l-Eser, Dâru’l-Erkâm Beyrut, s. 617.*

7 Ebu Bekir Ahmed bin Ali, *el-Câmiu li Ahlaki’r-Râvî ve Âdâbi’s-Sâmi’i, I-II cilt, Mektebetu’l-Maarif Riyad, II/123; Bedruddin Ebu Abdullah Muhammed bin İbrahim bin Sa’dullah el-Kinânî eş-Şâfiî (v. 733), el-Menhelu’r-Râvî fî Muhtasarı Ulumi’l-Hadîsi’n-Nebevî, Dımışk Daru’l-Fikir, İkinci Baskı 1406, s. 69; Ebu’l-Hasan Nuruddin, Şerhu Nuhbetu’l-Fiker, s. 617; Muhammed Cemaluddin, *Kavâid, s. 201; Ebu’l-Fazl Zeynuddin, et-Takyîd, s. 257.**

rak söz nakletmiş değildir.⁸ Hadis ilminde önemli bir yer tutan ‘cerh ve tadil’ ile ‘ricâl’ başlıkları ve bunlarla ilgili yazılan müstakil eserler, İslam’da isnada verilen önemi ispat etmede yeterli olacaktır.

İslâm dünyasında isnada verilen önem İslâm’ın güvenli bir şekilde nakledilmesini sağlamıştır. Hz. Peygamber (s.a.v)’in bir bütün hayatını kapsayan ve İslâm dininin ikinci ana kaynağı olan sünnet, bu yolla yani isnatla korunmuştur. Hiçbir dönemde senetsiz hadis rivayeti uygun görülmemiş, rivayet edilen hadisin mutlaka ravi zinciri istenmiştir. Hatta o kadar ki, hadisin isnad ile nakledilmesi ‘Allah’ın ümmet-i Muhammed’e bir ikramı’ olarak değerlendirilmiş, senetsiz hadis rivayet edilmesi ise Müslüman olmayan, zimmî davranışı kabul edilmiştir.⁹

Sahabe, her ne kadar hadis rivayetinde hadisi şerifleri Hz. Peygamber (s.a.v)’den duyduğu gibi aktarmada hassas davranmış ve hata yapma korkusuyla fazla hadis rivayetinden kaçınmışsalar da, isnadın bir usul olarak yerleşmesinde etkili olan ‘tahammulu’l-hadis’ yani ravinin rivayet etmek amacıyla hadis alması, aştap döneminden itibaren uygulanmaya gelmiştir. Hadislerin daha fazla yayılması amacıyla hadis meclisleri oluşturulmaya başlanmış, bu meclislere temyiz çağındaki çocuklar da dâhil sözü dinleyip anlayabilecek yetenekte ehil olan herkes katılmıştır.¹⁰

8 İsmail bin Ömer bin Keşîr (v. 774), *Ihtisâru Ulûmi’l-Hadîs, Dâru Kutubi’l-İlmiyye Beyrut, s. 159; Abdurrahman Ebî Bekr Celâluddin es-Suyûtî (v. 911), Tedrîbu’r-Râvî fî Şerhi Takrîbi’n-Nevâvî, I-II cilt, Dâru Taybe, III/604; Muhammed Cemâluddin, Kavâidu’t-Tahdîs, s. 201.*

9 Abdülkerim bin Muhammed bin Mansûr et-Temîmî el-Mervezî (v. 562), *Edebu’l-İmlâ ve’l-İstimlâ, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 1401/1981, s. 6.*

10 Muhammed bin İbrahim bin Yusuf el-Halebî (v. 971), *Kavfu’l-Eser*

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Muhaddislerin bu meclislere çocukları getirmeleri¹¹ ve bu çocukları ‘falancanın hadis meclisine devam ettiler’ diye yazarak tespit etmeleri adet halini almıştır. Bu usul hadis dinleyen için gerekli görüldüğü gibi, hadis okuyucusu için de icazetten sayılmıştır.¹²

İslâm dünyasında ilmi disiplini sağlamak amacıyla icazet usulü uygulanarak geliştirilmiştir. Âlimin ilmini öğrenmesine aktarması manasında terimleşen icazet, ilk defa kullanıldığı hadis alanında, ‘hadis rivayetine sözlü veya yazılı izin vermek, rivayet hakkını devretmek’ demektir.¹³ Hz. Peygamber (s.a.v), sahabeyi hadislerin aktarılması konusunda; “Allah, sözümü işitip başkalarına güzelce aktaran kimsenin yüzünü ak etsin. Burada bulunanlar bulunmayanlara sözümü aktarsın. Böylece sözümü daha

fî Safveti Ulûmi'l-Eser, Mektebetu'l-Matbûati'l-İslamiye Üçüncü Baskı, Halep 1408, s. 120.

11 *Hadis kültürünün çocukluk çağından itibaren topluma yayılması amacıyla yapılan bu uygulama ile çocukların dinleyecekleri hadislerle bereketlenmesi de hedeflenmiştir. Zira Salihlerin anıldığı yere nasıl rahmet iniyorsa sahabe, tabiin ve tebeut tabiin âlimleri ile Hz. Peygamber (s.a.v)'in ve hadislerinin anıldığı yere de rahmet iner. (Ebu'l-Hasan Ali el-Kârî, Şerhu Nuhbeti'l-Fiker, s. 794; Zeynuddin Muhammed Ali bin Zeynel Âbidîn el-Haddâdî (v. 1031), el-Yevâkît ve'd-Dürer fî Şerhi Nuhbeti İbni Hacer, I-II Cilt, Mektebetu'r-Rüşd, Riyâd 1999, II/424.)*

12 *Ebu'l-Fadl Ahmed bin Ali bin Muhammed bin Hacer el-Askalânî (v. 852), Nuzhetu'n-Nazar fî Tavdîhi Nuhbeti'l-Fiker fî Mustalahi Ehli'l-Eser, Matbaatu Sefîr Birinci Baskı, Riyad 1422, s. 189.*

13 *Cemil Akpınar, “İcazet”, DİA, İstanbul 2000, XXI/393; Muhittin Düzenli, “İslâm Rivayet Geleneğinde İcazet”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 17, (2004), s. 267, 271. Muhittin Düzenli makalesinde, hadis ilminde icazeti ayrıntılı olarak ele alarak özellikle icazetin semantik tahlili, icazetin şartları ve hadis usulünde icazet türleri konularında tafsilata girmektedir.*

iyi anlayabilecek birilerine ulaştırmış olabilir”¹⁴ buyurarak teşvik etmiştir.

Kur’an-ı Kerim ve hadisi şerif merkezli başlayan ilim aktarımı Hz. Peygamber (s.a.v)’den sonra da sahabe ve sonraki dönemlerde hadislerin derlenmesi ile devam etmiş, ayet ve hadislerin ayrıntılı olarak ele alınıp incelenmesinden fıkıh ilmi gelişmeye başlamıştır.¹⁵

Hocanın öğrencisine hadisleri rivayet etmede verdiği sözlü yetki, sonraları yazıya geçirilmek suretiyle belge hüviyetini kazanmıştır. Hadis rivayet etme ruhsatından sonra uygulama zamanla İslâmi ilimlerin diğer alanlarını da kapsayacak şekilde genişlemiştir. Hukuk öğretme ruhsatı (el-icaze li’t-tedrîs) gibi diğer ruhsat türleri de geliştirilmiştir. Fıkıh ilminin gelişmesiyle de icazet, eğitme ve öğretme ruhsatı şeklinde gelişmiştir. Bu öğretme ruhsatları ilk olarak hicri üçüncü yüzyılda Bağdat’ta verilmiş, kısa süre sonra dördüncü yüzyılda bütün İslam ülkelerinde evrensel olarak kullanılan bir eğitim prosedürü haline gelmiştir.¹⁶ Hatta ilmi icazetle birlikte meslek ve sanat için de icazet verilmeye başlanmış, bu usul tasavvufta da kullanılmıştır.

Osmanlı medreselerinde gelişen ilmi icazet, ‘ikmâl-i nüsah’¹⁷ adıyla okutulan tüm ilimleri kapsayacak şekilde verildiği gibi, müstakil kitap ve ilim dalları için de verilmiş-

14 Buhârî, “Fiten”, 8, “İlim”, 9; İbni Mâce, “Mukaddime”, 18.

15 Mesut İdriz, “İslam Eğitim Yaşamında İcazet Geleneği”, (İngilizce-den Çeviren: İbrahim Kapaklıkaya, “International Institute of Islamic Thought and Civilization”), Değerler Eğitimi Dergisi, Temmuz 2003, sy. 3, cilt 1, s. 170.

16 İdriz, a.g.m, s. 176.

17 İkmâlî nüsah: Medresede okutulan tüm eserlerin tamamlanması anlamındadır.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

tir. Mesela, ‘fıkıhın usul ve fûru’ ilmi icazeti yanı sıra, fıkıh ilminin alt başlıklarından olan ferâiz¹⁸ gibi ilimlerden de icazet verilmiştir.

İcazet, bir şeyi uygun görmek, geçerli saymak, helal kılmak, onaylamak ve yetki vermek anlamına geldiği gibi izin, ruhsat, diploma ve olur anlamlarını da kapsamaktadır.¹⁹

İcazet, İslâm Hukukunda hukukî bir işlemin sonuç vermesi için hak sahibinin yapılan işlemi onaylayarak geçerli ve bağlayıcı hale getirmesi demektir. İcazet, izin ve ruhsata delalet eden bir eylem (fiilî icazet) ile hukukî sonuç doğuracağı gibi izni belirten söz (kavlî icazet) ile de hüküm ifade etmektedir. İslam hukukunda yetkisiz birinin tasarrufunun sonradan onaylanması (icazet-i lâhika) da geçerli kabul edilmekte mevkuf akitler başlığı altında hukuken bağlayıcı olmaktadır.

İcazet, alan kişinin yetenek ve hizmet alanını ispat eden bir delil, İslâmî eğitim ve öğretimde akademik seviyedeki diplomaları, sanat ve meslekte yeterlilik için gerekli izin ve onayı ifade eden bir terimdir.²⁰ Genel olarak ‘öğretme ruhsatı’na işaret eden icazet, İslamî eğitimde özel olarak da bir yüksek eğitim kurumundaki bir hoca-nın derslerini başarıyla tamamlayan ve böylece aynı dersi

18 Şeyhzâde Ahmed Ziya Efendinin öğrencilerinden Abdullah Fevzi Tanrıkulu Efendiye verdiği icazet bunun örneklerindedir. Belgenin aslı Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinde bulunmaktadır.

19 Abdullah Yeğın, Abdulkadir Badıllı, Hekimoğlu İsmail, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, İstanbul 1985, s. 421.

20 Mustafa Öcal, “Türkiye’de Kur’an Eğitim ve Öğretiminde Görülen Gelişmeler ve Bir İcazetname Örneği”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 2, (2004/13), s.103.

kendi öğrencilerine aktarma yeteneği kazanan bir öğrenciye verdiği sertifika diplomayı ifade eder.²¹

Sertifika ya da diploma ile icazet, sonuç olarak ‘öğretme ruhsatı’nı ifade ediyor ise de şekil ve içerik bakımından birbirinden farklı yönleri olan belgelerdir. Zira icazette öğrenilen dersler ve kitaplarla ilgili ayrıntılı bilgi verilip isnad silsilesinden bahsedilirken, sertifika veya diploma da genel bir ifade ile öğrenilen dersler yer almaktadır. Bu sebeple icazetler daha fazla sayfa içeren bir kitap formundadır. Ayrıca İslamî eğitimde icazet, yalnızca hocanın sorumluluğunu gerektirmektedir. İcazette hocanın imza veya mühründen başka herhangi ne bir mühür ne de bir kurum onayı talep edilmemektedir. Hoca kendi sorumluluk bilincinde olduğu sürece, İslam kültüründeki eğitimin kalitesi ve akademik standartları korunmuştur.²²

İcazet, kişinin sosyal ilişkilerinde ilim ve meslek bakımından yeteneğini tanıtan ve ispatlayan bir hüviyet görevini de yerine getirmiştir.²³ İcazette verilen belgeye icazetname, icazet veren hocaya mücîz, icazet verilen öğrenciye ise mücâz denilmiştir.²⁴

İcazet, kişinin sahip olduğu bilgiyi ve öğrenim derecesini belirttiğinden sahibinin hedefine zaman kaybetmeden ulaşmasına kolaylık sağlamıştır. İcazet aynı zamanda elde edilen bilginin ve ehliyetin sağlamlığını belirtmesi bakımından da önem arz etmiştir. Zira icazetle, bilginin

21 İdrız, a.g.m, s. 175.

22 İdrız, a.g.m, s. 184.

23 Hüseyin Atay, “Fatih Süleymaniye Medreseleri Ders programları ve İcazetnameler”, *Vakıflar Dergisi*, sy. XIII, (1981), s. 188.

24 Yeğin, *Büyük Lügat*, s. 694, 692.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

şifahî değil belli bir disiplin içerisinde ilke ve kurallara dayanılarak alındığı gösterilmektedir. Bu sebeple ilim dünyasında icazete çok önem verilmiştir.²⁵

Hicri ikinci asırdan itibaren Müslümanların ilimleri sistemleştirme gayretleri esnasında hadis öğrenme ve nakletmede başlangıçtan beri uygulanan sema ve kıraat usulleri yanında icazet yolu da kabul edilmiştir. Muhad-disler hadis öğrenimini kolaylaştırmak ve hadis kültürünün yayılmasına hizmet etmek amacıyla icazet verme ve alma yolunu benimsemişler,²⁶ icazet terimini bilim adına kullanan ilk kişiler olmuşlardır. Çünkü onlar bilginin yazılı hale getirilmesine önem veren ilk Müslümanlardır. Daha sonra bu metot diğer bilimlerde de kullanılmıştır.²⁷ Hadis sahası dışında, fetva, fıkıh, tedris, tıp, ferz, hat (yazı) alanlarında icazet verildiği gibi, tarikat icazeti, sanat ve meslek icazeti vb. başka alanlarda da verilmiştir.²⁸

İcazette görev ve yetki âlime özellikle fakihe aitti. Fakih, fıkıh öğretme icazeti verdiği yani hukuk alanında yetkili otorite olarak hareket ettiğinde bunu bir kurumun parçası olarak değil bireysel olarak yapardı. Hiçbir fakihi herhangi bir g yasal olarak icazet vermeye zorlayamadığı gibi icazet vermesine de engel olamazdı. Gerçekten de icazet konusunda, medrese kurucularının –devlet idarecisi bile olsa- hiçbir söz hakları yoktu. İslamî eğitim, tıp-ki İslam hukuku gibi temelde bireyci, kişiseldi.²⁹

25 Atay, a.g.m, s. 188.

26 Akpınar, a.g.m, XXI/394.

27 İdriz, a.g.m, s.175-176.

28 Öcal, a.g.m, s. 103.

29 İdriz, a.g.m, s.178.

Önceleri ‘öğretimsiz verilen izin ve izin belgesi’ anlamında kullanılan icazet terimi medreselerin kuruluşundan sonra ‘belli bir eğitim disiplini içinde bilgi ve rivayet nakletme yetkisi tanıyan belge’ anlamında kullanılmaya başlanmıştır. İslâm toplumunda ihtiyaç duyulan fakihlerin yetiştirilmesi de belli bir öğrenimden sonra sözlü olarak verilen icazetlerle sağlanmıştır. Fıkıh öğretiminin zamanla medreselerde sistemleşmesi üzerine fıkıh tedrisine izin verildiğini belgeleyen icazet ortaya çıkmıştır. İcazet Osmanlı Devletinde 1914’te İstanbul’da düzene konulan Daru’l-Hilafeti’l-Âliye medreselerinin âli kısmı şubelerinde “icazetname” adıyla resmileşmiş, icazetnameyi alanlar müderriş, fıkıh icazeti alanlar da kadı ve müftü olmuştur.³⁰

Medreselerde eğitim veren hocalara, eğitim verdikleri sahaya göre özel isimler verilmekteydi. Müderriş kelimesi ile herhangi bir ilim dalı anılmadan mutlak olarak kullanıldığında fıkıh hocaları kastedilirken,³¹ Kur’an, hadis, gramer ve mantık gibi diğer bütün dallarda ilim öğreten hocalar için de şeyh kelimesi kullanılırdı. Bu alanların hocaları ‘şeyhu’l-kıraat’, ‘şeyhu’l-hadis’, ‘şeyhu’n-nahv’; makamları ise ‘meşihatı’l-kıraat’, ‘meşihatı’l-hadis’ şeklinde adlandırılıyordu.³²

Medreselerin hemen tamamında fıkıh dersi vardı. Helâl ve haram hükümlerini kapsayan bir muhtevası olduğu için fıkıh, en şerefli ve en üstün ilim dalı sayılıyordu.³³

30 Akpınar, a.g.m, XXI/394-397.

31 Nebi Bozkurt, “Müderriş”, DİA, İstanbul 2006, XXXI/467.

32 İdriz, a.g.m, s. 174.

33 Mefail Hızlı, “Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 17, sy. 1 2008,

Müderriş Hasan Kudî Efendi Ve İcazetleri

Medreselerde verilen icazet, günümüz üniversite öğrenimi diplomasına denk bir belge olarak kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, Milli Eğitim Bakanlığı Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabulü olan 3 Mart 1924 tarihinden önce verilen icazetnameleri en azından dört yıllık lisans mezunu belgesi olarak onaylamış, ihtisası da altı yıllık yüksek öğrenim olarak değerlendirmiştir.³⁴

Osmanlılarda özellikle medreselerde eğitim ve öğretimini tamamlayan öğrencilere gerektiğinde hocalık yapabilmeleri için müderrisler tarafından verilen icazette bazen öğrencinin hangi dersleri okutabileceği de belirtilmiştir.³⁵ Bazı sanat ve meslek icazetleri dışında bütün icazetler Arapça yazılarak dil birliği sağlanmıştır.³⁶ Osmanlıca Türkçesiyle yazılan icazet örnekleri³⁷ oldukça sınırlıdır.

Ders göreceği hocalarını seçme hürriyetine sahip olan öğrenci, yıllarca bu hocalarından eğitim görüp eği-

s. 37. Osmanlı medreselerinde okutulan fıkıh, fıkıh usulü ve feraiz dersleri ve kitaplarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için ilgili makalenin 37 ve 38. sayfalarına bakılabilir.

34 Atay, a.g.m, s. 193. Hüseyin Atay, makalesinin dipnotlarında örneklerini sunmaktadır. Bunun bir diğer örneği de Ahmed Ziya Efendinin öğrencisi Abdullah Fevzi Tanrıkulu'na verdiği icazetin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1942 yılında onaylanarak yüksek öğrenime denk kabul ettiği belgedir. İcazet Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinde saklanmaktadır.

35 Atay, a.g.m, s. 188.

36 Akpınar, a.g.m, XXI/398; Hasan Akdağ, "İcâzetnâmeler ve Erzurum'da Ahmet Şevki Efendiye Verilen Bir Hat İcâzetnâmesi", EKEV Akademi Dergisi, (2008/12), sy. 35, s. 105.

37 Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınan icazet örneklerinden biri için bkz: Vahit Göktaş, "Kelâmî Dergâhı Postnişini Es'ad Efendi ö. 1931)'nin Bâyezid Dersiâmlarından Ali Yektâ Efendiye Verdiği Nakşî-Kâdirî İcazetnâme", Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, (2002/3), sy. 9, Temmuz-Aralık 2002, s. 267-272.

timlerini tamamladıktan sonra talepte bulunmak suretiyle hocasından icazet almaktaydı.³⁸

İcazet metninin tamamı hocanın ifadelerinden oluşmuştur. Hoca icazette hem kendisini hem öğrencisini hem de hocasını ve hocalar silsilesini anlatmış, hocalarından bahsederken isimlerin arasına her yerde kolay bulunmayan küçük bilgiler de yerleştirmiştir.³⁹

İcazetler, âlim silsilesine yer verdiğiinden, bazı tarihi bilgileri ve hocaların kısa hal tercümelerini bizlere sunmaktadır. İlme verilen değer, öğrenciye yapılan nasihat ve dualar ile ilim öğrenme yolları icazetlerde öne çıkan konulardır. İcazetlerdeki ifadeler, o dönemde ilme ve âlime verilen değeri ortaya koymaktadır. İcazet veren hocanın kendisi için acizlik ifadeleri ile icazet silsilesindeki âlimlere yönelik saygı, övgü ve takdir cümleleri dikkat çekmektedir. Müderriş Hasan Kudsî Efendi verdiği icazet belgelerinde kendisini ‘aciz, fakir, eksiği çok, âlimlerin ve hocaların ayaklarının tozu’ şeklinde nitelendirip tevazu göstermiştir. Hocalarını da ‘zeki, irfan ve anlayış sahibi, edip, mükemmel, ilimde derya, kibar, cana yakın, zamanın âlimi, olgun, âlimlerin gözünün kaynağı, ariflerin kutbu, dinin hizmetçisi, nefsi mutmainne sahibi’ gibi özelliklerle vasıflandırıp saygısını izhar etmiştir.

İcazetler hangi dönem ve merkezlerde ne tür ilimlerin okutulduğunu, âlimlerin ne denli itibar gördüğünü, hangi

38 İdriz, a.g.m, s. 174; Durmuş Arslan, “Kıraat İlminde İcâzetnâme Geleneği ve Bir İcâzetnâme Örneği”, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt VII/2, (2003), s. 291. Durmuş Arslan’ın bu makalesi özellikle icazetnâmenin içeriği konusunda ayrıntılı bilgi sunmaktadır.

39 Atay, a.g.m, s. 196.

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

eserlerin ön plana çıkarıldığını göstermesi açısından da önemli belgeler olmuştur. İcazetler bilimsel hayatın gelişiminde ve bunu besleyen fikirlerin tespitinde de faydalı olmuştur.

İlim kaynağının elde edilme yolunun belirtilmesi icazetlere ayrı bir değer katmıştır. Bu durum günümüz eğitim ve öğretiminde diplomanın alındığı kuruma göre kişinin seviyesinin tayin edilmesi gibidir. Özellikle görevlendirmelerde diplomaya yani nereden mezun olduğuna bakılması yaygın bir uygulamadır. Zira kişinin kalitesini tespit, öğrenim gördüğü kurum ayrı bir referans olarak görülmekte ve görevlendirmelerde tercih sebebi olmaktadır.

İslâmî gelenekte öğrenimi sonunda ilmi ehliyeti görülen kimseye icazet verilmesi dinî ve ahlakî bir yükümlülük, verilmemesi ise bir hak ihlali olarak karşılanmış, icazet verme karşılığında ücret almak caiz görülmemiştir.⁴⁰

İcazetlerin bir şekil ve ifade usulü bulunmaktadır. İcazetler besmele, hamdele ve salvele ile başlar; ilim, ayet ve hadislerle övülür, değeri üzerinde durulur; isnadın önemine değinilir; öğrencinin ve hocanın isimleri yazılır; okutulan ilimler ve eserlerin adları kaydedilir. Hasan Kudsî Efendinin Ahmed Ziya Efendi ve Ali Rif'at Efendiye verdiği icazetlerde öğretilen ilimler kaydedildiği halde hangi kitapların okutulduğuna dair bir bilgi verilmemiştir.

Öğrencinin adıyla başlayan icazet, hocası, hocasının hocası olarak bazen meşhur bir âlimde, çoğunlukla da Hz. Muhammed (s.a.v)'de, bazen de Allah (c.c)'ta son bulur. Böylece ilmin kaynağının Yüce Allah olduğu belirtilmiş olur.

İcazette hoca öğrencisinden kendisini unutmamasını, bağışlanması için Allah'a dua etmesini rica eder. Hoca, öğrencisine bundan sonraki hayatında uyması gerekli esasları nasihat kabilinden hatırlatır. Sonunda da hocanın mührüyle icazetin veriliş tarihi yer alır.⁴¹ Bu usul genellikle her icazette bulunmaktadır. Hasan Kudsî Efendinin Rifat Efendiye verdiği icazette icazet tarihi mühürle birlikte bulunduğu halde, Ahmed Ziya Efendiye verdiği icazette ise hocanın ismiyle birlikte mührü her bölümün sonunda bulunmakta; fakat icazetin veriliş tarihi bulunmamaktadır.

Osmanlı son dönem Konya Medreselerinde icazet törenle alınırdı. Ulûm-i aliye ve âliyede dersleri tamamlayan bir veya birkaç talebe asıl müderriş olan hocadan icazet alırdı. Bu icazet merasimi hocanın daveti üzerine dershaneye gelen âlimlerden bazı hocaların huzuruyla dualar okunarak mütevazı bir törenle icazetname verildiği gibi, icazet alacak talebenin hali vakti yerinde ise onların düzenleyecekleri yemeli içmeli, eğlenceli törenler de yapılırdı.⁴² Bu döneme ait bazı kaynaklarda bulunan ifadeler bize Konya'daki icazet merasimlerini şöyle anlatmaktadır.

“İcazet duası, medreselerde bütün dersleri tamamlayan hocalık izin duasıdır. Bu tür merasim 15-20 senede ancak birkaç kez yapıldığından bazen üç beş medresede yetişen icazetname adayı yedi sekiz molla birleşerek tören hazırlığı baş gösterirmiş. İcazet duasından on beş gün önce faaliyet başlar, dersler kesilir, medreselerin geniş bahçesinde her akşam türlü oyun fasılları ve canlı

41 Atay, a.g.m, s. 188-9; Akpınar, a.g.m, XXI/398.

42 Macit Selekler, “Hatıralar 60 Yıl Önce Konya”, Şehir Postası Gazetesi, 6 Mart 1962.

Müderriş Hasan Kudî Efendi Ve İcazetleri

gölünç orta oyunları oynanırmiş. Bütün medreseliler bu oyun ve gösterilere katılırmiş. Medreseliler, Alaaddin tepesinde kalkan oyunları oynar, güreşler yaparlarmış. Halk da büyük bir heyecanla bunları seyredermiş.⁴³

“Medreselerden bahçesi geniş ve uygun olan birinde medrese öğrencilerine yakışır bir şekilde gece oyun çıkartılarak eğlenilirmiş. Biri takma sakal, bıyık ve kaş takar, başına da normalden büyük bir sarık sarar, uydurma bir kürsü üzerine oturur, ders alır ve ders verirmiş. Bazen de yüksek sesle ve makamla Şirâzî'nin “Elâ eyyuhe's-sâkî...” kasidesini taklit ederek okurmuş:

*Elâ yâ eyyuhel molla,
Gözün yum, başın salla,
Eline geçti bir halva,
Hapazlaha, hapazlaha.*

*Elâ yâ eyyuhez zerde,
Pilav derman imiş derde,
Eline geçtiği yerde,
Kaşıklaha, kaşıklaha.*

*Elâ yâ eyyuheş şaplak,
Senin yüzün neden aplak,
Eline geçti bir yaprak,
Atıştırha, atıştırha.*

Talebelerin içinde buldukları mahrumiyetler, onları kıymet verdikleri yemeklere ait sözlerle karikatürize edilmiş bu çeşit tekerlemeler devam edermiş.⁴⁴

“İcazet duası günü yaklaşınca davetli bütün çevre medrese hocaları da bir takım hediyelerle bir Cuma günü gelirmiş. Alaaddin camii tamamen dolar. Cuma namazından sonra icazetname alacaklar arkalarında siyah binişlerle mihrabın beş adım gerisinde bir sıra halinde otururlarmış. Hafızlar Kur’an okur. Ortaya konulan özel bir kürsünün üzerine çıkan kıdemli ve yaşlı hocalar uzun dualar ederlermiş. Bundan sonra kıdemli bir hoca yine o kürsünün üzerine çıkarak yüzyıllardan beri icazet vererek hoca yetiştirmiş âlimlerin şeceresini, icazeti veren hocaların isimleriyle okurmuş. En sonunda kayıt ve beyanla, tekrar dua ile hattatlara yazdırılmış icazetnameler mihrabın karşısında oturan mollalara verilir ve cemaat dağılırmış. Konya’da icazetname töreni bu şekilde yapılmış.”⁴⁵

Örgün eğitimin ön plana çıktığı günümüzde icazet törenleri azalmakla birlikte yine de devam etmektedir. 2012 yılı Mayıs ayında Konya Kapu Camiinde aşere takrib eğitimini tamamlayan 14 hafız hocamıza, düzenlenen törenle hocaları tarafından icazetnameleri verilmiştir. Tören Osmanlı döneminde olduğu gibi Şeyhu’l-Kurra diye adlandırılan sahanın otoritesi hoca efendi gözetiminde gerçekleştirilmiştir. Diyanet İşleri Başkan yardımcısının da

44 Macit Selekler, “Hatıralar 60 Yıl Önce Konya”, 7 Mart 1962.

45 İbrahim Aczi Kendi, 60 Yıl Önce Konya Folklor Âlemi, Yazı Dizisi 24.

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

katıldığı icazet töreni, ülkemizin farklı illerinde imam hatip ve müezzinlik görevi icra eden hocalarımızın mükemmel Kur'an tilavetleriyle başlayıp icazet alacak hoca kardeşlerimizin icazet hatmini tamamlamalarıyla devam etmiş, sonunda da güzel bir dua yapılarak icazet tören geleneğinin devamına katkı sağlanmıştır.

Aşere takrib icazetlerinden ayrı olarak medrese usulü eğitimlerini tamamlayan öğrencilere belirli aralıklarda özel tam ilmi icazet verilmeye de devam etmektedir. Bazı gayretli hoca efendilerin özel çabalarıyla sürdürülen bu çalışmalar, medrese geleneğinin devamını sağlamakta birebir hocadan talebeye eğitim sonucu icazet metodunu devam ettirmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

**HASAN KUDSÎ EFENDİ
VE
EĞİTİM HAYATI**

HASAN KUDŞİ EFENDİ VE EĞİTİM HAYATI

Hasan Kudşî Efendi

Memiş Efendinin oğlu Hasan Kudşî Efendi aldığı eği-
timle müderriş, mürşit ve hattatlık vasıflarını uhdesinde
birleştiren müstesna bir kişilik, yetiştirdiği öğrencilerle
sonraki dönemi ilim, ahlak ve sanat açısından ihya eden

şahsiyetler bırakacak düzeyde seçkin bir karakterdir. Hasan Kudsî Efendi bu özelliğiyle adeta kitap gibi insan yazan bir müelliftir.

A. HASAN KUDSÎ EFENDİNİN HAYATI

Hasan Kudsî Efendi Osmanlı Devletinin son dönemlerine yetişmiş, çocukluk dönemini I. Abdülmecit (1839-1861)'in devrinde, gençlik yıllarını ise I. Abdülaziz (1861-1876) ve V. Murat (1876) devrinde geçirmiştir. Hasan Kudsî Efendinin olgunluk dönemi II. Abdülhamit (1876-1909) devrine, yaşlılık ve vefatı ise V. Reşat (1909-1918) ve VI. Vahdettin (1918-1922) devirlerine denk gelmiştir.

Hasan Kudsî Efendinin yaşadığı dönem, eğitim öğretim çalışmalarında yeni arayışların başlatılıp yürütüldüğü, medreselerin modernleşme sürecine dâhil edildiği bir dönemdir. 19. asrın ortalarından 20. asrın başlarına kadar devam eden medrese merkezli modernleşme sürecinde uygulanması gerekli müfredattan öğrenci disiplinine kadar pek çok husus tartışılmıştır. Eğitime yönelik oluşturulan gündem, alternatif metodların gelişmesine sebep olmuştur. Özellikle II. Abdülhamit zamanında eğitim öğretim için ortaya konulan alt yapı çalışmaları ile bunu hayata geçirecek nitelikte atılan adımlar, günümüzdeki pek çok eğitim öğretim kurumunun temelini oluşturmuştur.

II. Abdülhamit'in valilerinden 1899 tarihinde Konya'ya atanan Mehmet Ferit Paşa, eğitim ve öğretime katkı anlamında Konya'da önemli bir yer edinmiştir. Ferit Paşa, valiliği zamanında Konya ili içinde on rüşdiye ve altmış ilkokulun resmi açılışını yaparak ilk mekteplerin sayısını

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

artırmıştır. Ferit Paşa, Konya merkezinde açtığı Dârü'l-Muallimîn-i İptidâi ile yüzlerce ilkokul hocasının yetişmesine sebep olmuştur. Ferit Paşa, yetişen bu hocaları köylerde açtığı ilkokullara tayin ederek, okuma yazma seferberliğini başlatmıştır.

Ferit Paşa, Konya civarındaki İlme yatkın gençleri vilayet merkezindeki mekteplere taşıyarak tahsillerini sağlamış; daha elverişli gençleri de İstanbul'da yüksek tahsil görmeleri için teşvik etmiştir. Böylece ziraat, hukuk, veterinerlik, mülkiye gibi alanlarda Konyalı birçok gencin tahsillerine önyak olmuştur.⁴⁶

Hasan Kudşî Efendi eğitim faaliyetlerinin hareketli olduğu bu dönemde, dönemin seçkin âlimlerinden ilim öğrenerek yetişmiş, Paşadairesi ve devamı mahiyetindeki Konya İslah-ı Medaris-i İslamiye medresesinde hocalık yaparak ilim insanı yetişmesine büyük katkıda bulunmuştur.

a. HASAN KUDŞİ EFENDİNİN SOYU VE DOĞUMU

Hasan Kudşî Efendi, soyu temiz asil bir aileden gelmektedir. Asil soyları Horasanlı Komutan, Derbent Molla Saîd Horasanî'ye⁴⁷ oradan da Hz. Peygamber (s.a.v) Efendimize dayanmaktadır.⁴⁸ Hasan Kudşî Efendinin dedeleri Molla Saîd Horasanî, birbirlerine hısım ve akraba

⁴⁶ Abdulhamit Kırmızı, "Usûl-i Tedrîs Hâlâ Tarz-ı Kadîm Üzre": Konya Valisi Ferid Paşa'nın Eğitimi İslah Çalışmaları, 2005/2 Yıl 10, Sayı: 19, sayfa 195-230.

⁴⁷ Fevzi Uçan, Şeyh Muhammed Kudşî (Memiş) Efendi'nin Kökeni/ Soyağacı, Tarihsiz el yazısı notlarından oluşmaktadır.

⁴⁸ Ahmed Ziya Efendi, Kaside-i Ziyaiyye, Tercüme: İlhan Armutçuoğlu, Önsöz: Tahir Büyükkörükçü, Erkam Neşriyat, s.3.

olan on yedi büyük aile halinde⁴⁹ Selçuklu Devleti hükümdarı Melikşah'ın oğlu Sultan Sencer (1086/1157) tarafından 12. asırda Anadolu'ya yönlendirilmiştir.⁵⁰ Zira bu dönemde Horasan, Sultan Sencer'in teşvikiyle bütün İslâm dünyâsına ve Anadolu'ya devamlı ilim adamı sevk eden bir merkez konumundaydı.⁵¹ Molla Saîd Horasanî de bu dönemde Anadolu'ya gelenlerdendi.

Molla Saîd Horasanî Konya'ya geldikten sonra Selçuklu Sultanının⁵² yeğenlerinden Havva Sultanla evlenmiş ve ailesiyle birlikte bu gün Aliçerçi ve Karacahisar adı verilen bölgeye yerleşmiştir.⁵³ Hasan Kudsî Efendinin babası Memiş Efendi, bu sülaleden şeyh İsa Efendinin torunu ve Mustafa Efendinin oğludur.

Hasan Kudsî Efendi, Memiş Efendinin altıncı⁵⁴ oğlu olarak Konya Bozkır ilçesi Hocaköy (Üç Pınar)'de 1264/1847 yılında doğmuştur. Babasının vefatından bir müddet sonra büyük ağabeyi Muhammed Bahâuddin

49 *Fevzi Uçan, Şeyh Muhammed Kudsî (Memiş) Efendi'nin Kökeni/ Soyağacı.*

50 *Fevzi Uçan'ın hazırladığı "Soyağacı"nda, Molla Sait Horasanî ve yakınları, Sultan Secer tarafından Moğol saldırı ve kıyımlarından kurtulmaları amacıyla ivedilikle yurdu terk etmeleri istenmiştir.*

51 <http://www.bilgicik.com/yazi/sultan-sencer-turk-kaganlari-ve-sultanlari>.

52 *Bu dönemde Konya'da bulunan Anadolu Selçuklu Devleti Sultan'ının II. Kılıçarslan (1155-1192) olması muhtemeldir.*

53 *Fevzi Uçan, Şeyh Muhammed Kudsî (Memiş) Efendi'nin Kökeni/ Soyağacı.*

54 *Bazı kaynaklarda Hasan Kudsî Efendinin, Memiş Efendinin en küçük yani yedinci oğlu olduğu belirtilmekte ise de Memiş Efendinin en küçük oğlu kabir taşında da yazılı olduğu gibi Abdullah Sıddîk Efendidir. Abdullah Sıddîk Efendi, Hasan Kudsî Efendiden dört yıl sonra 1851 yılında Hocaköy'de doğmuştur.*

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

Efendi ile birlikte 1279/1862 yılında Konya'ya hicret ederek⁵⁵ Kürkçü mahallesinde bir eve yerleşmiştir.⁵⁶

b. HASAN KUDSÎ EFENDİNİN BABASI VE ANNESİ

Hasan Kudsî Efendinin babası dönemin bilinen müderriş mürşitlerinden Muhammed Kudsî'dir. Halk arasında "Memiş Efendi" diye tanınır.⁵⁷

Muhammed Bahâuddin Efendi, babası Memiş Efendinin hayatını ve menkıbelerini Şemsu'ş-Şumûs adlı eserinde özetle şöyle anlatmaktadır.

"Memiş Efendi, Konya ili Bozkır kazası Ali Çerçi köyünde doğdu. İsmi ve nesebi Muhammed b. Mustafa b. İsa'dır. Annesinin adı Halime'dir. Nesebi müselsilen Hz. Peygamber (s.a.v)'e ulaşmaktadır. Çocukluğunda Karacahisar'da Hâdimî'nin talebelerinden İbrahim Efendi ve oğlu Muhammed Efendiden ilk eğitim ve öğretimini alır. İlim tahsil etmek amacıyla önce Kayseri'ye sonra da İstanbul'a gider. Hadis ilmi için Alâiye (Alanya)'ye giderek akîl ve naklî ilimleri edinir. Karacahisar'a dönerek orada evlenerek yerleşir. Karacahisar'da iken Hâlidî Bağdâdînin halifelerinden Ödemişli Şeyh Hasan Kudsî ile görüşür. Seydişehir'de on gün ve Konya'da da beş ay tekrarlanan görüşmeler sonunda Ödemişli Hasan Kudsî Efendi, Me-

55 Bahâuddin Efendinin Konya'ya hicreti kabir taşının ayakucu kısmında şu ifadelerle kayıtlıdır: "Ve sene 1279'da Konya'ya hicretle..." Hicri 1279, miladi 1862 yılına tekabül etmektedir.

56 Emel Hidayetoğlu Hanımdan.

57 Mahmud Sural, "50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya", Yeni Konya Gazetesi, 10 Eylül, 1975

miş Efendiye Nakşbendî tarîkatının hilafet görevini vere-
rek Karacahisar'a irşat için tekrar dönmesini ister.

Memiş Efendi, Bozkır bölgesinde irşat faaliyetlerini sürdürürken Ödemişli Hasan Kudsî Efendinin yönlendir-
mesiyle Şam'a Halidi Bağdâdî'yi ziyarete, elinde asası,
ayağında demir çarığı, yaya olarak gider. Şam'da erbain
çıkartır.

Halidi Bağdâdî, Memiş Efendi Şam'dan ayrılmadan
önce:

“Ben ölürsem yerime halife ol.” der. Memiş Efendi de
kabul eder. İrşat için tekrar Karacahisar'a döner. Halidi
Bağdâdî, Memiş Efendi hakkında:

“Bir Türkoğlu geldi, karyemizi derin feyz doldurdu gi-
diyor” demiştir.⁵⁸

Memiş Efendi, Karacahisar'da irşat faaliyeti sürdü-
rürken bazı hasetçilerin saldırısına uğrar. Medresesine ve
evine yönelik saldırılar sebebiyle Hocaköy'e hicret etmek
zorunda kalır.

Hocaköy'de irşat ve ilim yolunda on yedi sene hizmet
eder. Hocaköy'de de Memiş Efendiye aynı sebeple haset
edenler çıkar. Bunun üzerine Hocaköy'den Seydişehir'e
hicret eder ve burada beş ay kadar kalır. Buradan da
Seydişehir'e yakın Çavuş kasabasındaki akrabalarının
yanına hicret eder.

Bozkır halkı yaptıklarına pişman olarak Memiş Efen-
dinin tekrar beldelerine döndürmek için beş yüze yakın
kişiyi görevlendirerek Çavuş'a gönderir. Heyet, memiş

58 *Sekine Hanım, Müşâhedât, s. 2.*

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

Efendiye özürlerini beyan ederek dönmesi için ricada bulunur. Fakat Memiş Efendi artık buradan sadece Allah'a hicret etmek arzusundadır. Herkesin duyacağı şekilde;

“Haberiniz olsun ki Allah'ın veli kulları için hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de. Dünya hayatında onlar için müjde vardır”⁵⁹ ayetini seher vaktinde okuyup gözünü yumar ve duha vaktinde de;

“Rabbine, razı olmuş ve razı olunmuş olarak dön”⁶⁰ ayeti gereğince 13 Muharrem 1269 Salı günü yetmiş bir yaşında vefat eder.”⁶¹

Hasan Kudsî Efendinin annesi ise Emine Hanımdır. Emine Hanım, Memiş Efendinin şeyhi Ödemişli Hasan Kudsî Efendinin eşi idi. Hasan Kudsî efendinin kızı Sekine Hanım dedesi Memiş Efendi ile ninesi Emine hanımın evliliğini hatıratında şöyle anlatır:

“Ödemişli Hasan Kudsî Efendi vefat edeceğinde hanımı Emine neneme vasiyet etmiş;

“Ben ölürsem şeyh Memiş Efendi ile evlen.”

Nenem çok gençmiş, bir de kızı varmış, adı Ayşe hanım imiş.”⁶²

Ödemişli Hasan Kudsî Efendi vefat edince vasiyet yerine getirilerek Emine Hanım ile Memiş Efendi evlenmiş,

⁵⁹ Yunus, 10/62.

⁶⁰ Fecr, 89/28.

⁶¹ Muhammed Bahâuddin, *Menâkıb-ı Şemsi'ş-Şumûs Der Hakkı Hazretti Mevlânâ Hâlid el-Ârûs*, (Mütercim: el-Hâc Hasan Şükrî), *Ders Âdet, Mahmud Bey Matbaası* 1302, s. 98-104.

⁶² *Sekine Hanım, Müşâhedât ve Havâtır-ı İlmiyye, Osmanlıca El Yazması Notlar*, s. 2-3.

Emine Hanımın kızı Ayşe hanım ile de Memiş Efendinin oğlu Bahâuddin Efendi evlenmişlerdir. Memiş Efendinin Emine Hanımla evliliğinden Hasan Kudsî Efendi dünyaya gelmiştir.

Memiş Efendi ile eşi Emine Hanım arasında geçen şöyle bir olaydan bahsedilir. Konya valisi Memiş Efendiyi hizmetlerinden dolayı ödüllendirmek istemiş. Bir araba dolusu ev eşyasını Hocaköy'deki Memiş Efendinin evine göndermiş. Fakat Memiş Efendi hediyeleri kabul etmemiş. Hasan Kudsî Efendinin annesi Emine Hanım ise Memiş Efendiden habersiz eşyaların içinden iki kırlenti alıkoymuş. O gece Memiş Efendi rüyasında evinin içinde iki tane yılanın dolaştığını görmüş. Sabah kalkınca eşine rüyasını anlatarak;

“Emine hanım, bu ne hal evimin içinde iki tane yılan dolanıyor” demiş.

Emine Hanım da özür dileyerek gelen hediyelerden iki kırlent aldığını söylemiş. Memiş Efendi kırlentlerin hemen evden uzaklaştırılmasını emretmiş.⁶³

Hasan Kudsî Efendinin damadı müderriş Abdullah Fevzi Tanrıkulu Hocaefendi, dedesi Memiş Efendiyi şöyle anlatır;

“Haksızlığa karşı dürüstlük bayrağını devamlı olarak kaldıran, bu yüzden de sürekli yer değiştiren ve Peygamberimizin hicret sünneti'ni yaşayan bir büyük âlim.”

Memiş Efendi zamanının cebabiresine, zorbalarına karşı daima hakkı savunmuş ve bu yüzden de birçok ezi-

⁶³ *Emel Hidayetoğlu Hanımdan.*

Müderriş Hasan Kudî Efendi Ve İcazetleri

yetler görmüştür. Yaşadığı dönemin imkânları ölçüsünde çocuklarını okutmuş, onları irşat için etraf beldelere ve Konya'ya göndermiş ve Hocaköy'ünü (Üçpınar) bir ilim yuvası ve bir ahlak ve irşat diyarı haline getirmiştir.⁶⁴ Hocaköy, o dönemlerde etraftaki on dört köyün Cuma ve bayram namazlarının kılındığı yer imiş.⁶⁵

Memiş Efendi, Şeriat ile Tarîkatı birbirinden ayırmaz her ikisinin de bir olduğunu kabul eden bir âlimdir. Memiş Efendi, şer'î ölçülere son derece riayet eden bir tasavvuf anlayışını benimsemiştir.⁶⁶

“Bir kişinin Şeriatta ne kadar eksiği varsa Tarîkatta da o kadar eksiği vardır” sözü oldukça manidardır. Memiş Efendiden önce yaşamış olan Yunus Emre de aynı kanaatte olup, “Şeriat, Tarîkat yoldur varana” diyerek Şeriat ile Tarîkatı bir kabul etmekte; “Hakikat, marifet andan içeru” diyerek de hakikat ile marifetin daha derûnî özelliğe sahip olduğunu belirtmektedir.

Memiş Efendinin tarîkat halkası İstanbul'da Feyzullah Efendi vasıtasıyla yayılmıştır. Feyzullah Efendi yetiştirdiği on kadar halifesiyle Memiş Efendinin tarîkat halkasının devamını sağlamıştır. Bu kolu devam ettiren kişinin halifelerinden Hasan Visâlî (v. 1902) olduğu, ondan sonra da sırasıyla Edirneli Nurettin Efendi, Ankaralı Küçük Hüseyin Efendi (v. 1930), Mahmut Efendi,⁶⁷ Camcı Hulusi (Gökten)

⁶⁴ Koçkuzu, *Çanakkale Cephesinde Bir Müderriş Abdullah Fevzi Efendi*, s. 49, 57.

⁶⁵ Ahmed Kudî, *Nübze*, s. 1.

⁶⁶ Koçkuzu, “Bahâeddîn Efendi”, *DİA*, İstanbul, 1991, IV, s. 458.

⁶⁷ Mahmut Efendi *ülkeminizin doğu vilayetlerinden olup İstanbul Beyazıt camiiinde vaazlarıyla bilinirdi. (Ahmet Salahattin Hidayetoğlu Hocamızdan).*

Efendi,⁶⁸ Camcı Cahit Gözkan vasıtasıyla devam ettiği ifade edilmektedir.⁶⁹ Kayıtlarda Feyzullah Efendinin tarikat halkasının Küçük Hüseyin Efendi ile tamamlandığı belirtilse de⁷⁰ elde ettiğimiz şifahi bilgilerde tarikatın Hüseyin Küçük Efendinin üç halifesi vasıtasıyla devam ettiği şeklindedir.⁷¹

Memiş Efendinin tarikat halkası Konya'da oğulları Bahâuddin Efendi ve daha sonra da Hasan Kudsî Efendi eliyle devam ettirilmiştir. Memiş Efendinin tarikat halkasını halen Manisa'da devam ettiren bazı müritlerin bulunduğu edinilen bilgiler arasındadır.

c. HASAN KUDSÎ EFENDİNİN HANIMLARI

Hasan Kudsî Efendi üç evlilik yapmıştır. Hanımlarından ilk ikisi Yiğenoğlu Hüseyin (Alaybeyi) Efendinin kızlarıdır. Hasan Kudsî Efendinin ilk hanımı vefat edince Alaybeyi'nin diğer kızıyla evlenmiş, fakat ikinci hanımı da doğumda vefat etmiştir. Hasan Kudsî Efendinin kayınpe-deri Yiğenoğlu Hüseyin Efendi, damadı için şunları;

“Üçüncü bir kızım olsaydı, onu da verirdim” demiştir.⁷²

68 Mahmut Efendinin damadıydı.

69 Cahit Efendi 2000'li yıllarda vefat etmiş. Bu bilgilere Ahmet Salâhattin Hidayetoğlu hocamız vasıtasıyla ulaşıldı.

70 Hür Mahmut Yücer, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (19. Yüzyıl)*, İstanbul 2003, s. 333.

71 Küçük Hüseyin Efendinin diğer iki halifesi şunlardır: İstanbul Valide Sultan camii hatibi Kudsî Efendi ile Tevfik Efendi. Tevfik Efendi de hilafeti, hafız uncu Kemal Efendiye devretmiş. Hidayetoğlu hocamız bir dönem Uncu Kemal Efendiden kıraat dersi almış. İstanbul Sultan Hamam'daki Hacı Küçük Cami Nakşî tekkesi konumundaymış.

72 Ahmed Salahaddin Hidayetoğlu hocamdan.

1. HATİCE HANIM EFENDİ

Hatice Hanım, Hasan Kudşî Efendinin ilk hanımıdır. Alaybeyi Yiğenoğlu Hüseyin Efendinin kızıdır. Hasan Kudşî Efendinin eşi Hatice Hanımdan sırasıyla Ali Rıza Kudşî Efendi, İsmet Hanım, Sıddıka Hanım ve dördüncü olarak da Nesibe Hanım dünyaya gelmiş, fakat Nesibe çok yaşamamış, bir müddet sonra vefat etmiştir.⁷³

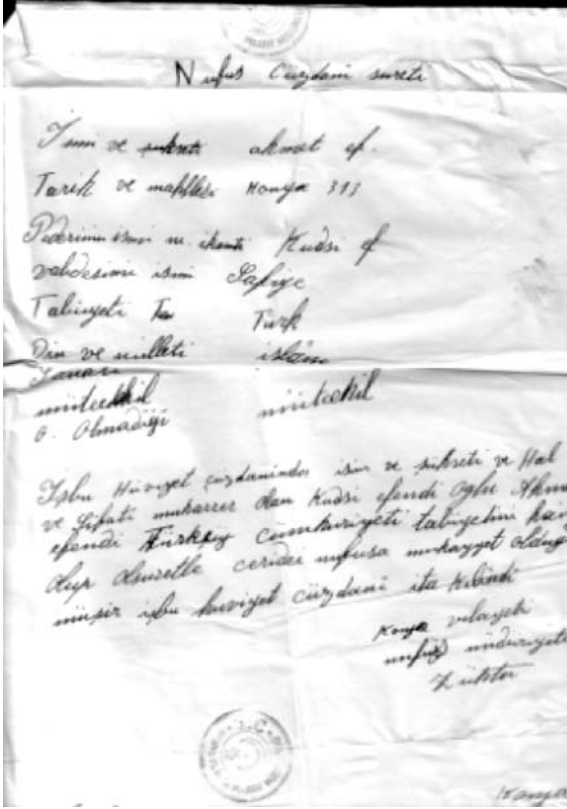
Eşi Hatice Hanımın Kabri

Hatice Hanım 1902 yılında Konya'da vefat etmiş, Hacı Fettah'ta defnedilmiştir.

2. SAFİYE (HAVVA) HANIM EFENDİ

Hasan Kudsî Efendi ilk eşi Hatice Hanım vefat edince baldızı Safiye (Havva) Hanım ile evlenmiştir. Akraba içinde Havva olarak bilinen ikinci eşinin ismi, Konya Vilayeti nüfus müdürlüğü kayıtlarında Safiye olarak geçmektedir.

Nüfus Cüzdanı Sureti

Hasan Kudsî Efendinin eşi Safiye (Havva) Hanımdan Ahmet Ferid (Ülgen) Efendi ile Hatice (Tanrıku) Hanım doğmuştur. Safiye (Havva) Hanım doğumdan sonra, he-

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

nüz lohusayken vefat etmiş,⁷⁴ Hacı Fettah kabristanına defnedilmiştir.

Safiye (Havva) Hanımın vefat tarihi kabir taşında 1323/1905 olarak kayıtlıdır. Taşın üzerinde “Kudşî Efendinin ikinci zevcesi ...” diye yazılıdır. Kabir taşının Safiye (Havva) Hanıma ait olduğu, Mehmet Emin Eminoğlu tarafından tespit edilmiştir.

Eşî Safiye (Havva) Hanım

3. HEDİYE HANIM EFENDİ

Hasan Kudşî Efendi, Safiye (Havva) Hanım da vefat edince 60 yaşında iken Bozkır'ın Akça Pınar Köyü Kasap-

lar sülalesinden Hüseyin Efendinin kızı Hediye Hanım⁷⁵ ile evlenmiş, bu evliliğinden Sekine Hanım ve Refika (Alkan) Hanım isminde iki kızı olmuştur. İlk kızları Sekine Hanımın 1910 yılında doğduğu kabul edilirse, Hasan Kudşî Efendi Hediye Hanımla takriben 1909 yılında evlenmiştir.

Küçük yaşta köyden Konya'ya okumaya gelen Hediye Hanımın babası Hüseyin Efendi, Konya'nın Köprübaşı semtine yerleşmişti. Hasan Kudşî Efendi ile 22 yaşında evlenen Hediye Hanım, Hüseyin Efendinin büyük kızıdır.⁷⁶

Hediye Hanım Şam'da vefat etmiş, Mevlânâ Halid Bağdâdî'nin kabrinin yanına defnedilmiştir.⁷⁷

d. HASAN KUDŞÎ EFENDİNİN ÇOCUKLARI

Hasan Kudşî Efendinin üç hanımdan sekiz çocuğu dünyaya gelmiş, bunlardan biri küçükken vefat etmiştir. Hasan Kudşî Efendi çocuklarıyla yakından ilgilenmiş, tahsilleriyle bizzat alakadar olmuştur. Erkek çocuklarını ilk tahsillerinden sonra İslah-ı Medaris-i İslamiye'ye göndermiş, büyük oğlu Ali Rıza Kudşî Efendi, müderriş ve mürşit payelerini elde etmiş, İslamî ilimlerde eserler telif etmiştir. Diğer oğlu Ahmet Ferid de hat sanatına merak salmış, hattat olmuş.

⁷⁵ Hediye Hanım merhum Prof. Dr. Faruk Sümer (v.1995)'in halasıdır. Faruk Sümer hakkında geniş bilgi için 2005 yılında Fatma Uğurlu tarafından Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı'nda hazırlanan "Prof. Dr. Faruk Sümer'in Hayatı ve Eserleri" başlıklı yüksek lisans tezine bakılabilir.

⁷⁶ Sekine Hanım, Müşâhedât, s. 3.

⁷⁷ Mahmut Sural, "50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya", Yeni Konya Gazetesi, (11 Eylül 1975), s.3.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Hasan Kudşî Efendi kız çocuklarının tahsil için medreseye gönderilmediği bir dönemde, kızlarıyla yakinen ilgilenmiş, evini adeta bir medreseye çevirerek kızlarını okutmuş, onları toplumun sıkıntı ve ihtiyaçlarına duyarlı birer evlat olarak yetiştirmiştir. Kızlarından Sekine Hanım, o dönemi günümüze taşıyan birinci elden kaynak niteliğindeki “Müşâhedât ve Havâtır-ı İlmiye” adını verdiği gözlem ve hatıralarını kaydettiği Osmanlıca el yazısıyla bir defter bırakarak bu duyarlılığa güzel bir örnek oluşturmuştur.

1. HASAN KUDŞİ EFENDİNİN ERKEK ÇOCUKLARI

Hasan Kudşî Efendinin iki oğlu vardı. Bunlardan biri Ali Rıza Kudşî Efendi, diğeri de Ahmet Ferit (Ülgen) Efendidir.

1.1. ALİ RIZA KUDŞİ EFENDİ

Hasan Kudşî Efendinin müderriş ve mürşit sıfatlarını haiz büyük oğludur. Ahmed Ziya Efendiden ilmî icazet, Zeynel Abidin Efendiden de tasavvufî icazet almıştır. Her iki icazet belgeleri de mevcuttur. Konya medreselerinde ve hicret ettiği yerlerde müderrişlik yapmıştır.

1.1.1. ALİ RIZA KUDŞİ EFENDİNİN HAYATI

Ali Rıza Kudşî Efendi, Hasan Kudşî Efendinin ilk eşi Hatice Hanımdan 1304/1886 tarihinde Konya merkez Kürkçü mahallesindeki evinde ilk çocuğu olarak dünyaya gelmiştir.⁷⁸ Sekine Hanımın hatıratında kaydettiğine göre;

⁷⁸ Ali Rıza Kudşî Efendi'nin nüfus tezkeresi için bakınız: Mehmet Eminoğlu, *Osmanlı Vesikalarını Okumaya Giriş*, s.165.

“Evleri hükümet binasına çok yakınmış. İslahı Medaris de evlerinin hemen karşısındaymış. Medrese aşğılı yukarılymış, yani iki katmış. Medresenin öğrencisi de çokmuş. Dışarıdan gelen öğrenciler medresenin odalarında kalırmış. Köyden de gelirlermiş. Onlara ‘softalar’ derlermiş.”⁷⁹

Ali Rıza Kudsî Efendi

Ali Rıza Kudsî Efendi seferberlik ilan edildiğinde askere yazılarak Çanakkale cephesinde savaşmış, kolundan yaralı olarak Konya’ya dönmüştür. Konya’da, İstanbul caddesinde bir dükkân açmış, sonra da ‘İntibâh’ gazetesini çıkarmaya başlamıştır. Gazeteyi, İslah-ı Medaris-i İslamiye medresesi binası içinde bir odada kurduğu matbahanesinde çıkarmıştır. Matbahanesinin başkaca çalışmanı olmadığından bir tekere kol yaptırmışlar bir kişinin de onu sürekli döndürmek suretiyle baskı yapıldığı, bazen de kızkardeşleri Sekine ve Refika hanımların ağabeylerinden

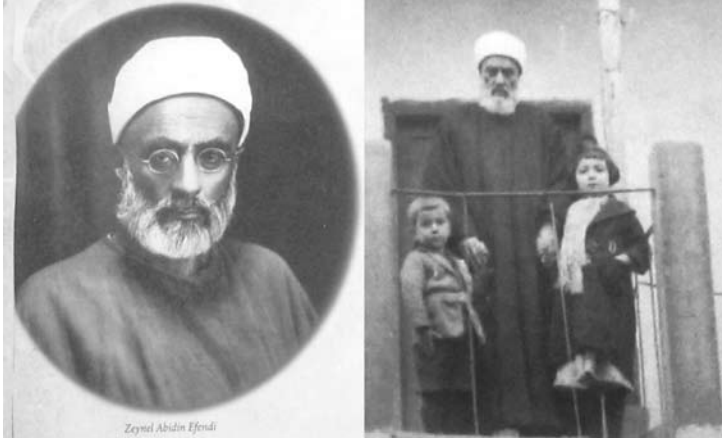
⁷⁹ Sekine Hanım, *Müşâhedât*, s. 4.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

göremek sevinçle kolu döndürdükleri ve ona yardım ettikleri Sekine Hanımın notlarından anlaşılmalıdır.⁸⁰

Ali Rıza Kudşî Efendi Konya'da yetişmiş, büyümüş, tahsil görmüştür. Memiş Efendinin nesli genellikle kısa sayılabilecek seviyede orta boylu iken Ali Rıza Kudşî Efendinin uzun boylu olduğu bilinmektedir.⁸¹

Zeynel Abidin Efendi

Ali Rıza Kudşînin hayatı, dedesi Memiş Efendi gibi hicretle geçmiş. Milli Mücadele yıllarında yalnız başına, bekâr olarak trenle Konya'dan İskenderun'a hicret etmek zorunda kalmıştır. İskenderun, o tarihlerde Fransızların kontrolünde bulunmasına rağmen Osmanlı Devleti topraklarına yakın olması hicret için tercih sebebi olmuştur. İskenderun'da amcası ve şeyhi Zeynel Abidin Efendi ile bir araya gelmişler, orada medrese-i ilmiye açarak ilmi faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bölge halkını ilim ve tasavvuf

⁸⁰ Sekine Hanım, Müşâhedât, s. 4.

⁸¹ Emel Hidayetoğlu Hanımdan.

bakımından eğitmişler, İskenderun'da hatırı sayılır bir cemaat oluşturmuşlardır.

Zeynel Abidin Efendi İskenderun'da Memiş Efendinin tarikatını devam ettirmiştir. Zeynel Abidin Efendi, Ali Rıza Kudsî Efendi İskenderun'a gelmeden önce Molla Muhammed Efendiye ismi celal zikrini telkin ederek tarikatında görevlendirmiş. Ancak Ali Rıza Kudsî Efendinin gelmesinden bir müddet sonra Zeynel Abidin Efendi hilafet görevini icazetle kendisine devretmiştir.⁸² Sonraları Konya'dan analığı Hediye Hanım ile baba bir kızkardeşi Sekine Hanım, Ali Rıza Efendinin yanına İskenderun'a gelmişlerdir.⁸³

Ali Rıza Efendi İskenderun'a bağlı Kesrin köyünde imamlık yapmış. Konyalı müftü Asım Efendi, yeğeni Nesrin Hanımla Ali Rıza Efendiyi görücü usulü evlendirmiştir. Ali Rıza Efendi nikâhlandıktan sonra eşini görünce Nesrin Hanım çocuk denecek yaşta küçük olduğu için onunla aile hayatı kurmak istememiş ve bir müddet sonra da boşanmışlardır.⁸⁴ Daha sonra İskenderun'da Ali Efendinin kızı Fatma Kudsî (Çiğil) Hanımla⁸⁵ evlenmiş, evliliğinden iki kızı dünyaya gelmiştir.⁸⁶

82 *Belgenin metni Koyunoğlu Müzesi No: 7271'de, tercümesi ise Mehmet Emin Eminoğlu hoca tarafından yapılmış ve tercümesi 'Şeyh Muhammed Kudsî Memiş Efendi Hazretlerinin Tarihçesi' adlı eserinin 87-89. sayfalarında yayınlanmıştır. Ayrıca belge ve tercüme için bakınız: İsmail Bilgili, Ahmet Çelik, Muhammed Kudsî el-Bozkırî (Memiş Efendi), Konya 2011, s. 216-218.*

83 *Emel Hidayetoğlu Hanımdan.*

84 *Sekine Hanım, Müşâhedât, s. 21.*

85 *Fatıma Hanım 2007 yılında Konya'da vefat etmiş, Hacı Fettah kabristanına kayın validesi Hatice Hanımın yanına defnedilmiş.*

86 *Kızlarından Emine Hanımı, yeğeni Mehmet Emin Eminoğluyla evlendirmiş. Diğer kızının adı da Hatice Kübraymış. Mahmut Sural bir yazısında Ali Rıza Kudsî Efendinin üç kız çocuğu olduğunu belirtmek-*

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Ali Rıza Kudşî Efendi, İskenderun'dan Zeynel Abidin Efendi, ailesi ve oluşan bir grup cemaatle birlikte Halep ve Beyrut'ta bir müddet kaldıktan sonra Şam'ın Kasyun dağı eteklerinde satın aldıkları geniş bir bölgeye hicret etmişler, bereberindekilerle buraya yerleşmişlerdir. Zeynel Abidin Efendi bir müddet Şam'da kalmıştır. Zeynel Abidin Efendi, eşi Rûveyde Hanım Şam'da vefat edip cenazesi Zülkifl camisinin kabristanına defnedildikten sonra Medine'ye hicret ederek oraya yerleşmiştir.⁸⁷

Oğlu Ali Rıza Kudşî Efendinin Kabri

Ali Rıza Kudşî Efendi Şam'da 1956 yılında vefat edip Kasyun Dağı eteğindeki Takva Camii'nin bahçesine defnedilmiştir.⁸⁸

tedir. "50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya", Yeni Konya Gazetesi, 12 Eylül 1975, s. 3.

87 Emel Hidayetoğlu Hanımdan.

88 Ali Rıza Kudsi Efendi'nin vefatıyla ilgili olarak kardeşi Ahmet Ülgen'in gönderdiği mektup için bakınız: Mehmet Eminoğlu, Osmanlı

1.1.2. ALİ RIZA KUDSÎ EFENDİNİN EĞİTİMİ

Ali Rıza Kudsî Efendi ilköğrenimini Konya'da tamamlamıştır. Babası Hasan Kudsî Efendiden, amcası Muhammed Bahauddin Efendi ve amcasının oğlu Şeyhzade Ahmed Ziya Efendi'den dersler almıştır. 1896 yılında Ahmed Ziya Efendiden ilmî icazet almıştır. Ali Rıza Kudsî Efendi medrese eğitimi yanında Rüştîye ve Daru'l-Muallimin'ne de devam ederek mezun olmuştur.⁸⁹

Ali Rıza Kudsî Efendi, Yeğenoğlu Medresesi müderrisi Nuzumlalı Hacı Hüseyin Efendi 1908 yılında vefat edince beratla Yeğenoğlu Medresesine atanmıştır. Fakat Nuzumlalı Hüseyin Efendi'nin oğulları Mehmed, Mustafa ve Abdullah ile aralarında anlaşmazlık çıkmış ve medresede göreve başlayamamıştır. Medresede göreve başlayamayınca Konya Valiliğine bir dilekçe yazarak medreseden ayrılmak istediğini belirtmiştir.⁹⁰ Aslında Yeğenoğlu medresesi Ali Rıza Kudsî Efendinin anne tarafından dedesinin uhdesinde bir kurummuş. Ali Rıza Kudsî Efendinin kız kardeşi Sekine hanımın hatıralarında kaydettiğine göre medrese ve değirmen ile ilgili şöyle bir hikâye anlatılmış:

“Ali Kudsî ağabeyimin ana babası yani ikinci dedesi (Alaybeyi) zenginmiş. Bir medrese, bir değirmen yaptırmış. ‘Torunlarımdan kim âlim çıkarsa onun olsun demiş.’ Ali Kudsî ağabeyim imtihan oldu, padişahтан büyük şa-

Vesikalarını Okumaya Giriş, s.156.

⁸⁹ Ahmet Çelik, “Ali Rıza Kudsî Efendinin Islah-ı Medarise Atanışı”, *Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar*, Cilt: 11 sy. 1, 19 Ocak 2011, s. 4.

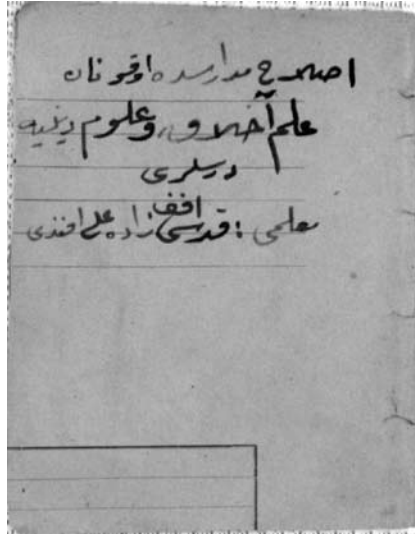
⁹⁰ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi ve belgeler için bkz: Ahmet Çelik, “Ali Rıza Kudsî Efendinin Islah-ı Medarise Atanışı”, *Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar*, Cilt: 11 sy. 1, 19 Ocak 2011, s. 4-7.

Müderris Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

hadet geldi, büyük âlimdir diye. Yine dedenin torunu Abdurrahman diye bir mütevellisi vardı. Bütün hileleri yapardı. Güzelce değirmen, medreseyi yerdı. Ona da bir hisse verdiler.⁹¹

Ali Rıza Kudsî Efendi, 1909 tarihinden itibaren Paşadaresine müderris olmuştur.⁹² Paşadaresi aynı yıl Islah-ı Medaris-i İslamiye adıyla modernize edilmiş, Ali Rıza Kudsî Efendi de Islah-ı Medaris'te Arapça, Akaid, İlm-i Ahlak ve Ulûm-i Diniyye ve Kıraat derslerine girmiştir.

Ali Rıza Kudsî Efendinin Ahlak ve Din Dersi Kitabı

I. dünya savaşında Çanakkale cephesine katılarak sol kolundan yaralanmış. Askerden dönünce medresesini kapatılmış olarak bulmuştur. Hocası Ahmed Ziya Efendi

91 *Sekine Hanım, Müşâhedât, s. 14.*

92 *Arabacı, Konya Medreseleri, s. 412-413; Eminoğlu, Osmanlı Vesikalarını Okumaya Giriş, s. 159.*

ile birlikte basın sahasında çalışmalar yürütmüştür.⁹³ 25 Şubat 1335/1919'da Konya'da İntibah dergisini çıkartıp başyazarlığını yapmıştır. Dergi, ilk sayısını Babalık matbasında bastırdıktan sonra, 8 Mart 1335/1919 tarihli ikinci sayısından itibaren "İslah-ı Medaris Matbası'nda" basılmaya başlanmış, idare hanesi de "Konya Paşa Dairesi'nde daire-i mahsusa" olarak gösterilmiştir.⁹⁴

Takva Camii

Ali Rıza Kudsi Efendi, Kurtuluş Savaşı sonrası ihtilafaların arasında katledilmemek için yurt dışına çıkmıştır. Önce Ali Rıza Kudsî Efendi sonra da bazı yakınları Konya'dan hicret ederek İskenderun'a yerleşmişler, burada uzun bir müddet kalarak medrese-i ilmiye açmışlardır. Daha sonra Şam'a hicret etmişler. Ali Rıza Kudsî Efendi Şam'da

⁹³ Arabacı, *Konya Medreseleri*, s. 533.

⁹⁴ Mehmet Önder, *Konya Basın Tarihi, Konya 1949*, s. 152.

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

iken Takva camiinde geceleri ve özellikle de sabah ve ikindi namazından sonra büyük hatme-i hacedgân yaptı-
rıp tarikat eğitiminde bulunduğu anlatılmaktadır. Hatme-i
hacedgân sonunda silsile okunur dua edilerek hatme ta-
mamlanırımış. Ali Rıza Kudsî Efendi, tarikat dersini tarif
ederken ders alan kişi ile dizlerini birleştirir, alnını alnına
koyar ism-i celal telkin edermiş. Dr. Numan Efendi, dayısı
Ali Rıza Kudsî Efendiden bu şekilde ders tarifi alırken et-
kisinden titrediğini söylemiş.⁹⁵

Ali Rıza Kudsî Efendi, hilafeti kayın biraderi Molla
Muhammed (Cığıl) Efendiye devretmiştir. Molla Muham-
med Efendi de 1987 tarihine yani vefat edene kadar bu
vazifeyi sürdürmüştür. Kendisinden sonra vazifeyi başka
birine devrettiği bilinmemektedir.⁹⁶

Ali Rıza Kudsî Efendi gündüzleri Takva camiinde si-
yer, ilmihal gibi İslamî ilimlerde ders vererek halkın yetiş-
mesine katkı sağlamıştır. Öğrencilerin yapısına göre bazen
Arapça, bazen de Osmanlıca ders okuttuğu bilinmekte-
dir. Merhum Mehmet Eminoğlu hocamızın hanımı Emine
Hanım da babası Ali Rıza Kudsî Efendiden Osmanlıcaı
gayet güzel öğrenmiştir.⁹⁷

1.1.3. ALİ RIZA KUDSİ EFENDİNİN ESERLERİ

Ali Rıza Kudsî Efendi, kalemiyle de hizmet etmiş bir
âlimdir. İntibah gazetesini çıkararak başyazarlığı yapmış,
Babalık gazetesinde de yazılar yazmıştır. Ayrıca;

*95 Emel Hidayetoğlu Hanımdan ve ağabeyi Mehmet Emin Eminoğlu
hocadan.*

96 Ahmet Salahattin Hidayetoğlu hocamdan.

97 Merhum Mehmet Emin Eminoğlu hoca ile yaptığımız röportajdan.

1. Namaz'da Miktâr-ı Kiraat,
2. Ezan ve Hutbe,
3. El-Firâku'l İslamiyye,
4. Küllühüm Müslimün,⁹⁸
5. İlm-i Ahlak ve Ulûm-i Diniyye Dersleri adlı eserleri vardır.

1.2. AHMET FERİT (ÜLGEN) EFENDİ

Hasan Kudsî Efendinin hattat oğlu olan Ahmet Ferit Ülgen'in annesi Safiye (Havva) Hanımdır.

1.2.1. AHMET FERİT (ÜLGEN) EFENDİNİN HAYATI

Ahmet Ferit Ülgen, Konya'nın Kürkçü mahallesinde 1313/1896 tarihinde doğmuş, ilk olarak Ruhat Hanımla evlenmiştir. Ruhat Hanımın vefatından sonra ikinci evliliğini Yıldız Hanımla yapmış, altı kız ve bir erkek evladı dünyaya gelmiştir.

Oğlu Ahmet Ferit Ülgen'in Kabri

⁹⁸ Mahmud Sural, *50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya*, Yeni Konya, 12 Eylül, 1975; M. Ali Uz, *Konya Âlimleri*, s.320; <http://a-kudsi.tripod.com>

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Ahmet Ferit Ülgen 25 Ağustos 1982 yılında Konya'da vefat etmiş, Hacı Fettah kabristanına defnedilmiştir.

1.2.2. AHMET FERİT (ÜLGEN) EFENDİNİN EĞİTİMİ

İlk tahsilinden sonra bir müddet İslah-ı Medâris-i İslamiye'de ardından da Daru'l Hilafeti'l Âliye medresesinde okumuştur. Sonraları öğretmenlik kursuna devam ederek bir heyet huzurunda yapılan imtihan sonunda 31.01.1937 tarihinde ilkokul öğretmenliğine atanmış, devlet hizmetine girmiştir.

Ahmet Ferit Ülgen

Konya il Milli Eğitim Müdürlüğü Özlük Arşivindeki "Sicil Karnesi" dosyasında tahsili hakkında şu bilgiler verilmektedir:

"Konya Daru'l-Hilafe medresesinin ibtidai dâhil ikinci sınıf talebesinden iken medrese-i mezkûrun ibtidâi haric

ve ihzari sınıfları İmam ve Hatip Mektebi'ne kalb olunmakla (dönüştürülmekle) ibtidai dâhil ve sahnî kısımları lağv olunmuş, mezkûr sınıflar talebesi İmam ve Hatip mektebi mezunu addedilmelerinden (sayılmalarından) bir şahadetname (diploma) almıştır. Köy Muallimliği 'A' kursuna devam ederek 1124 sayılı kanunun mucibince köy muallimliği kurs vesikası almıştır." Kurs vesikası tasdikli örneği. Konya İmam ve Hatip şahadetnamesi örneği No: 18/804, Tarih: 30 Aralık 1929.

SICIL KARNESİ		Vesikasının	
Sicil No		Okul	Tarih
12872			
2018 Konya			
Adı soyadı	Ahmet Ferit Ülgen		
Sınıfı	Kendi		
Okul adı	Şehit		
Doğum yeri ve tarihi	Konya 1118		
Okul türü	Konya		
Devlet kurumları giriş tarihi	30/12/29		
TAHSİLİ		Vesikasının	
		Okul	Tarih
Konya İmam ve Hatip Mektebi'ne kalb olunmakla ibtidai dâhil ve sahnî kısımları lağv olunmuş, mezkûr sınıflar talebesi İmam ve Hatip mektebi mezunu addedilmelerinden (sayılmalarından) bir şahadetname (diploma) almıştır. Köy Muallimliği 'A' kursuna devam ederek 1124 sayılı kanunun mucibince köy muallimliği kurs vesikası almıştır." Kurs vesikası tasdikli örneği.		Konya İmam ve Hatip Mektebi'ne kalb olunmakla ibtidai dâhil ve sahnî kısımları lağv olunmuş, mezkûr sınıflar talebesi İmam ve Hatip mektebi mezunu addedilmelerinden (sayılmalarından) bir şahadetname (diploma) almıştır. Köy Muallimliği 'A' kursuna devam ederek 1124 sayılı kanunun mucibince köy muallimliği kurs vesikası almıştır." Kurs vesikası tasdikli örneği.	30/12/29

Ahmet Ferit Ülgen'in Sicil Karnesi

Ahmet Ferit Ülgen Kayseri ve Konya'da otuz bir yıllık öğretmenlik yaptıktan sonra 3 Aralık 1957 tarihinde emekli olmuştur.⁹⁹

99 Ahmet Çelik, "Hattat Ahmet Ferid Ülgen", Merhaba Gazetesi Aka-

Hat eğitimini babasının öğrencisi, Konya'nın değerli hattatlarından Halit Efendiden, ressamlığı da Antalyalı Sadık Efendiden almıştır. Çok güzel sülüs, nesih ve ta'lik meşkettiği, Kürkçü mahallesindeki Yeni Camiin önceki levhalarını yazdığı ifade edilmektedir.¹⁰⁰ Ayrıca dedesi Memiş Efendinin türbesindeki bir levha ile Konya Karatay ilçesi Tahtalı Camiinde mihrab ve minberin üzerindeki levhaların hattı da kendisine aittir.

Ahmet Ferit Ülgen'in Memiş Efendi Türbesindeki Levhası¹⁰¹

Ahmet Ferit Ülgen çok sayıda cami levhası yazdığı gibi, mezar taşları ve Konya kaşıkları da yazdığı yazılarına da 'Ferid' diye imza attığı bilinmektedir.¹⁰²

demik Sayfalar, 27 Nisan 2011 Çarşamba, Cilt: 11, sy. 15, s. 231.

¹⁰⁰ Uyar, "Hattatlar Armağanı", *Halkevi Dergisi, Ocak-Şubat-Mart 1947, sy. 99-100-101, s. 16.*

¹⁰¹ Levhada; "Haberiniz olsun ki Allah'ın veli kulları için hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de" anlamındaki "Elâ inne evliyâellâhi lâ hafvun aleyhim ve lâ hum yahzenûn" ayeti kerimesi yazılmıştır. (Yunus, 10/62) Memiş Efendi, bu ayeti vefat etmeden hemen önce okumuştur.

¹⁰² Uyar, "Hattatlar Armağanı", *Halkevi Dergisi, s. 16; Mehmet Emin Eminoğlu, Şeyh Muhammed Kudsi Memiş Efendi Hazretlerinin Tarihçe-*

2. HASAN KUDSÎ EFENDİNİN KIZ ÇOCUKLARI

Hasan Kudsî Efendinin üç hanımından altı kız çocuğu dünyaya gelmiştir. İlk eşi Hatice Hanımdan doğan Nesibe çok yaşamamış, küçük yaşta vefat etmiştir.¹⁰³

2.1. İSMET HANIM EFENDİ

İsmet Hanım, Hasan Kudsî Efendinin ilk eşi Hatice Hanımdan 1884 yılında dünyaya gelmiştir. Konya'da Kadir Şeyhzâde Ali Sami (Yücesoy) Efendi ile evlenmiştir.

Kızı İsmet Hanımın Kabri

si, Konya 2007, s.80; Ali Osman Koçkuzu, Haydi Basalım İzlere, s.421.

103 Sekine Hanım, Müşâhedât, s. 3.

Konya'da 1960 yılında vefat ederek Hacı Fettah kabristanına defnedilmiştir.¹⁰⁴

2.2. SİDDİKA HANIM EFENDİ

Siddîka Hanım, Hasan Kudşî Efendinin ilk eşi Hatice Hanımdan dünyaya gelmiştir. Siddîka Hanım babasının vefatından bir yıl sonra¹⁰⁵ 1922 yılında Mahmut (İzi) Efendiyle¹⁰⁶ evlenmiştir. Evliliğinden üç erkek, bir kızı dünyaya gelmiştir.

Siddîka Hanım, ömrünün son birkaç yılını hasta yatağında a'ma olarak geçirmiştir. Odasından pek çıkmamış, zikir ve tesbihatıyla meşgul olmuştur. Siddîka Hanım keşif keramet sahibi birisiymiş.

“Bir gün gelini Hikmet Hanım odasına girdiğinde Siddîka Hanımı önündeki çiçekle birlikte zikrederken görmüş. Siddîka Hanım lafza-i celali, Allah lafzını söylerken başını öne doğru eğerek, önündeki çiçek de aynı tempoda eğilerek zikre eşlik edermiş. Hikmet Hanım ‘bunu gözümle gördüm ve çok hayret ettim’ diyerek anlatırmış.”¹⁰⁷

104 Eşi ile bir hafta arayla vefat etmişler. (Emel Hidayetoğlu Hanımdan).

105 Sekine Hanım, Müşâhedât, s. 14.

106 Mahmut Efendi Hasan Kudşî Efendiye hizmet etmiş. O vefat edince de Fahri Kulu Efendiye hizmet etmiş. Mahmut Efendi, aileye olan bağlılığını belirtme anlamında elini ensesine vurarak, ‘ben kellemi Hasan Kudşî sülalesine feda ettim’ dermiş. (Ahmet Salahattin Hidayetoğlundan) Fakat Mahmut Efendi, Hasan Kudşî Efendinin vefatından bir sene sonra aileye damat olduğundan ‘Hasan Kudşî Efendiye hizmet etmiş olması’ bilgisi izaha ihtiyaç duymaktadır.

107 Siddîka Hanımın torunu Hasan Hüseyin İzi beyden.

Sıddîka Hanım bir gün sabahleyin etrafındakilere;

“Allah’a hamd olsun dervişandan Ahmet Efendiyi de iman üzere ahirete uğurladık. Dün gece etrafını şeytanlar sarmıştı. İmanını çalmak için uğraşıyorlardı. Fakat biz ona yardım ettik, kelime-i şehadet ve kelime-i tevhidi telkin ettik, şükür iman ile göçtü” demiştir.

Aile efradı bu söze pek inanmamışlar, yaşlılığına saymışlar. Fakat kısa bir süre sonra bir cenaze salası duymuşlar ki, salada Ahmet Efendinin vefat ettiği ilan edilmekteymiş. Herkes Sıddîka Hanımın bu keramatına çok şaşırılmış.¹⁰⁸

Kızı Sıddîka Hanımın Kabri

Sıddîka Hanım, 6 Ağustos 1977 yılında Konya’da vefat etmiş, Hacı Fettah kabristanına defnedilmiştir.

¹⁰⁸ Hasan Hüseyin İzi beyden.

2.3. HATİCE HANIM EFENDİ

Hatice Hanım, Hasan Kudşî Efendinin eşı Safiye (Havva) Hanımdan Konya'da 1320/1902 tarihinde dünyaya gelmiştir. Hatice Hanım akraba arasında Müderriş Abdullah Tanrıku ile evlendiğinden 'Hatice Yenge' olarak bilinirmiş. ¹⁰⁹

Hatice Hanım çok bilgili ve kültürlü biri olup Konya'da İlkokul okumuştur. Arapça bildiğı ve Osmanlıca kitaplar okuduğı anlatılmaktadır. Yanlışlara anında müdahale eder, çevresiyle ilgilenirmiş. Memiş Efendinin torunlarından Rukiye Hanımın anlattığına göre, Hatice Hanım bir gün öfkeliymiş, sebebini sorunca şu cevabı vermiş;

"Ankara'ya Asaf Demirbaş'a telefon açtım, 'sekiz saat Kur'an okutup on beş dakika sohbetle bizleri kandırma; üç satır Kur'an okut, bir saat sohbet yaptır', dedim."

Yine Rukiye Hanımın anlattığına göre, Hatice Hanım yine bir gün müftülüğe çatmış. Sebebini sorunca Hatice Hanım şunları söylemiş:

"Müftüye dedim ki, hocaları kontrol et; ezanı yanlış okuyorlar. 'Essalatu hayrun minennevm' derken 'sad' harfini 'sin' diye okuyorlar. Böyle yapsınlar 'sad'ı 'sin' diye okumasınlar."

Bu ve benzer pek çok örneklerden anlaşıldığı üzere Memiş Efendi sülalesi erkek çocukları eğittiğı gibi kız çocuklarının da eğitimini eksik bırakmamıştır. Akrabadan görüştüğümüz hanımların sahip olduğı İslamî bilgi ve kültür bunu ortaya koymaktadır. Ayeti kerime ve dualara

olan aşinalıkları, yaşam tarzları, takva üzere bir hayat sürmeleri bunun en güzel göstergesidir.

Kızı Hatice Hanımın Kabri

Hatice Hanım, 06.04.1992'de Konya'da vefat ederek Hacı Fettah Kabristanı'na defnedilmiştir.

2.4. SEKİNE HANIM EFENDİ

Sekine Hanım, Hasan Kudşî Efendinin üçüncü olarak evlendiği Hediye Hanım'dan¹¹⁰ 1910 yılında Konya'da dünyaya gelmiştir. Sekine hanımın eşinin babası dönemin âlimlerinden Muhammed Emin Efendidir. Muhammed Emin Efendinin babası Abdurrahman Efendi, annesi de Ebu Saîd Hâdimî hazretlerinin kızı Fatıma Hanımdır. Âlime ve şaire olan Fatıma Hanım doğumdan hemen sonra ve-

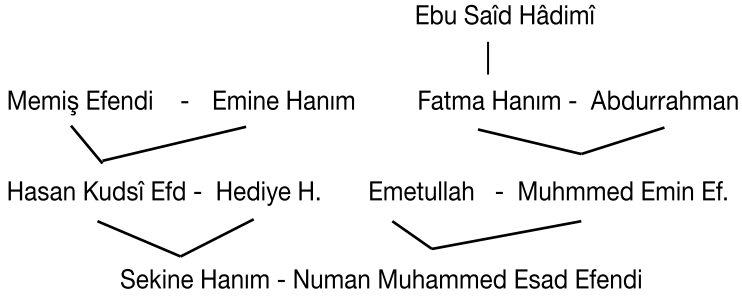
¹¹⁰ Hediye Hanım merhum Prof. Dr. Faruk Sümer (v.1995)'in halasıdır. Faruk Sümer hakkında geniş bilgi için 2005 yılında Fatma Uğurlu tarafından Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı'nda hazırlanan "Prof. Dr. Faruk Sümer'in Hayatı ve Eserleri" başlıklı yüksek lisans tezine bakılabilir.

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

fat edince oğlu Muhammed Emin Efendiyi, Hâdimî hazretlerinin oğulları Ahmed, Abdurrahman ve Numan Efendi ile diğer hocalar yetiştirmiştir. Muhammed Emin Efendiyeye ilminden dolayı ‘ayaklı kütüphanesi’ ve ‘küçük müftü’ derlermiş. ¹¹¹

Sekine Hanım, Bozkır âlimlerinden Mehmet Emin Efendinin oğlu Numan Mehmet Esad Efendi ile İskenderun’da evlenmiştir. Numan Efendi de Milli Mücadele yıllarında ülkeyi terk etmek zorunda kalıp İskenderun’a yerleşmişti. Sekine Hanımla İskenderun’da tanışmış ve evlenmişlerdir. Evliliklerinden dört erkek ve iki kız çocuğu dünyaya gelmiştir. Kısa bir tablo ile anlatılanları şöylece gösterelim:

Aile, İttihatçıların baskı ve zülmü sebebiyle İskenderun’a oradan da Halep, Beyrut ve şam’a hicret etmek zorunda kalmıştır. Sekine Hanım memleketinden bahsederken;

“Asıl yurdumuz Devleti Âliye’de Konya’dır” dermiş.

111 Sekine Hanımın kayın pederi Muhammed Emin Efendinin Milli Mücadele yıllarında inzibatlar tarafından feci şekilde dövülerek öldürülmesi aile içerisinde derin bir acı bırakmış. Öldürülme sebebi ise kargaşa döneminde ihtifa eden çocuklarının yerini inzibatlara bildirmemesiymiş. (Emel Hidayetoğlu Hanımdan)

Sekine Hanım çocuklarının eğitimiyle yakından ilgilenen, belirli zamanlarda sohbetler yapan bir anneymiş. Oğullarından merhum Mehmet Emin Eminoğlu hoca, evlerinde her akşam namazından sonra akşam dersleri yapıldığını, dersten önce annesinin ders yerini hazırladığını, ağabeyi Ahmed Kudsî'nin de bazen Ahmet Cevdet Paşa'nın 'Kasasu'l-Enbiyâ'sını, bazen 'Mevlid-i Şerif'i, bazen 'Mızraklı İlimihal'i, bazen de Yazıcızâde'nin 'Siret-i Nebevî' adlı kitabını okuduğunu anne ve babasının da derse hazır olmaya pek önem verdiklerini anlatmıştır.¹¹²

Sekine Hanım, ağabeyi Ali Rıza Kudsî Efendinin izniyle bayanlara tarikat dersi tarif edermiş. Sekine Hanımın o dönemi not ettiği elli sayfaya yakın hatıra defteri bulunmaktadır. Osmanlıca Türkçesiyle tuttuğu hatıra defteri, gayet düzgün bir hatla kaleme alınmıştır.

Kızı Sekine Hanımın Kabri

112 Mehmet Emin Eminoğlu hocadan.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Sekine Hanım 1992 yılında Konya’da vefat ederek Hacı Fettah Kabristanına defnedilmiştir.

2.5. REFİKA HANIM EFENDİ

Refika Hanım Hasan Kudşî Efendinin üçüncü eşi Hediyeli Hanımdan 1909 yılında Konya’da dünyaya gelmiştir. Refika hanımın teyzesi Emine Hanım kızının yirmi yaşında iken vefat etmesi üzerine yalnız kalmış, Refika hanımın kendisine arkadaş olması için Hasan Kudşî Efendiden ricada bulunmuş o da bu isteği kabul ederek Refika’yı teyzesi Emine Hanımın yanına vermiştir.¹¹³

Refika Hanım, Nimetzâde Attar Kemal (Altan) Efendi ile evlenmiş, evliliğinden iki kızı bir oğlu dünyaya gelmiştir.

Kızı Refika Hanımın Kabri

Konya’da 12.11.1990 yılında vefat etmiş, Mevlana Türbesi yakınındaki Üçler kabristanına defnedilmiştir.

e. HASAN KUDSÎ EFENDİNİN İBADET HAYATI VE AHLAKI

Hasan Kudsî Efendinin sireti Şu veciz sözlerle ne güzel anlatılmıştır:

“Âbid ve zabıt mezinneyi kiramdan, ulemâyı âmilin ve sulehâ-i ümmetten, erbâb-ı keşif ve ehl-i halden nadir bulunan bir zattı.”¹¹⁴

Bu tezkiye, âlim ve âbid biri için söylenebilecek en güzel ifadelerdendir. Anlaşılan odur ki, Hasan Kudsî Efendi, çok ibadet eden, ibadet etmeyi seven, ibadete düşkün birisiydi. Ayrıca ilmiyle amel eden, ümmetin örnek, rehber şahsiyetlerindendi. Tasavvufta edindiği konum itibariyle hal ehli, keşif ve keramet sahibiydi. İbadet hayatı ve yaşantısı ile az bulunan güzel ahlak sahibiydi.

Hasan Kudsî Efendi, namaz konusunda hassas davranır, farz namazlarını geçirmedği gibi kuşluk namazı gibi nafil namazlara da devam edermiş. Namaz konusundaki bu hassasiyetinin oğlu Ali Rıza Kudsî Efendiye tevarüs ettiği ifade edilir. Hasan Kudsî Efendi ağzından bir yaramaz söz çıktığı dahi duyulmayan, ömründe bir defa dahi yemin etmemiş çok kibar bir zat olduğunu kızı Sekine hanım ifade etmektedir.¹¹⁵

114 Uyar, “Konya Bilginleri”, Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi, sy.121-122, (Ekim Kasım 1948), s. 41.

115 Sekine Hanım, Müşâhedât, s. 7.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Hasan Kudşî Efendi abidane bir hayat sürer, aile efradını ve hatta içinde yaşadığı yöre halkını düşünür onların iyilikleri için dua eder, hayır dileklerde bulunmuş. Kızı Sekine Hanım hatıratında konuyla ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Gece hiç uyumaz, sabaha kadar ibadet ederdi. Ali Rıza Kudşî ağabeyim İstanbul’da iken yatmadan evvel –ben gördüm- üç yüz ayeti kerime okur, ağabeyime üfler ve Bozkır’daki akrabalara, komşulara üflerdi.”¹¹⁶

Hasan Kudşî Efendi, babası Memiş Efendi gibi çok cömert, iyilik ve ihsan sahibi birisiydi. Özellikle misafir ağırlamayı severdi. Bozkır’dan Konya’ya gelenleri evinde misafir eder, ağırlardı.

Hasan Kudşî Efendi mahremiyet konusunda hassas davranır, kızlarını sokağa bile salmazdı. Evin alış verişinden su getirilmesine kadar dışarıyla ilgili ne varsa her işi kendisi yapardı. Hasan Kudşî Efendinin kızı İsmet Hanımdan nakledildiğine göre:

“Kızları sokağa salmazdı. Bir kucak sarığıyla camiden gelir, bahçeye gider, suyunu kendi doldururdu. ‘Ben kızları sokağa salmam’ derdi. Meram’a, bahçeye gidileceğinde arabaya atı koşar, at arabasının üzerine çadırı çeker, sonra da kızları ‘haydi bahçeye gideceğiz’ diye seslenerek çağırırdı. Kızların hepsini çadır çekilmiş at arabasına dodurur öyle bahçeye giderdi. Böyle dindardı. Böyle çekinirdi. Kızlarını böyle kimseye göstermeden büyüttü, okuttu ve evlendirdi.”¹¹⁷

116 Sekine Hanım, *Müşâhedât*, s. 7.

117 Rukiye Hanımla yaptığımız röportajdan.

Hasan Kudşî Efendinin, bu derecedeki dini hassasiyeti yanında aslında çok halim selim bir mizaca sahip olduğu, çok sevilen birisi olduğu, sevenlerinin ona hizmet etmek için adeta etrafında pervane gibi döndüklerini, ziyaretçilerinin dua bekleyenlerin hiç eksik olmadığını Sekine Hanım hatıratında anlatmaktadır.¹¹⁸

Hasan Kudşî Efendinin ağzından kötü bir sözün çıkmamasından, insanlara karşı şefkat ve merhametle yaklaştığını, hiç kimseyi incitmemek için sözlerine çok dikkat ettiğini anlamaktayız.

Yine Sekine Hanımın anlatıyor; “Hasan Kudşî Efendi herkesi sever, herkese dua ederdi. Özellikle çocuklara karşı çok merhametli davranır, sıkıntılarını gidermek için gayret ederdi. Sokakta bir çocuk ağlarsa evden birini gönderir, niçin ağladığını öğrenir, ihtiyacı varsa para verirdi.”¹¹⁹

Hasan Kudşî Efendinin, rüyaları çıkar, gördüğü gibi gerçekleşirdi. Hasan Kudşî Efendinin keramet sahibi olduğu fakat kerametlerini kimseye açıklamadığı ifade edilmektedir. Hasan Kudşî Efendi varlıklı değildi. Yokluk içinde olmasıyla beraber haline sürekli sabreden, fukarayı sabirindendi.¹²⁰

f. HASAN KUDŞİ EFENDİNİN VEFATI

Hasan Kudşî Efendi ömrünün son yıllarında hasta-

¹¹⁸ Sekine Hanım, *Müşâhedât*, s. 6.

¹¹⁹ Sekine Hanım, *Müşâhedât*, s. 7.

¹²⁰ Sekine Hanım, *Müşâhedât*, s. 13.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

lanmış, tedavisi için birkaç doktora görünmüştü. Bunlardan Alman doktoru kaplıcaya girmesinin gözleri için sakıncalı olacağını söylemiş, oğlu Ali Kudşî Efendi de bu hususta dikkatli davranarak kaplıcaya girmemesi için gayret etmişti. Fakat doktorlardan çoğu kaplıcaya girmesinde bir sakınca görmemişler. Bundan hareketle Hasan Kudşî Efendi girdiği kaplıcadan sonra gözlerini tamamen kaybetmiş, ömrünün kalan 8-10 yılını a'ma olarak geçirmiştir. ¹²¹

Hasan Kudşî Efendinin kızı Sekine Hanım babasının gözlerinin tamamen kapanması olayını hatıratında şöyle anlatmaktadır:

“Ali Kudşî ağabeyim babamı İstanbul'a götürdü. Askerden geldikten sonra –rahmet olsun babama- rüyayı iyi görürdü.

“İstanbul'a gideyim mi, acaba gözüm açılır mı” diye istihare etmiş. Rüyasında evini satmış, parasını kaybetmiş. Ağabeyime:

“Gitmeyelim, rüyam böyle” demiş.

“Baba seni götürmezsem içimden bu acı çıkmaz” demiş ve gittiler. Hakikaten öyle de oldu. On tane doktor bu açılır demişler yalnız bir Alman doktoru:

“Açılır fakat kaplıcaya gitmeyeceksin” öteki doktorlar bir şey olmaz demişler ve ameliyat etmişler. İyi olmuş.

Zeynel Abidin Efendiyi ziyaret için Bursa'ya gitmişler. Zeynel Abidin Efendi Bursa'nın yanında Gemlik diye bir

121 Gözlerinin ömrünün son on yılında görmediği bilgisi torunu Emel Hidayetoğlu Hanımdan alınmıştır.

yer var, oraya hükümet menfi (sürmüştü) etmişti. Bir evde otururdu. Kapıda asker vardı. Çarşıya giderse beraber gider, beraber gelirmiş. Babam, ağabeyim ziyaret etmişler. Konya mebusuydu. Suçu da budur. Yedi sene orada oturdu. Sonra ne oldu bilemeyeceğim, İstanbul'a padişahın yanında ayan azası oldu. Dönelim babama; oradan Bursa'ya giderler. Babam der ki;

“Ali, oğlum! Kaplıcaya da girelim.” Ağabeyim de der ki;

“Babam, Alman doktorunun sözünü tutalım.”

“Bir doktor söyledi, bir şey olmaz.”

Kaplıcaya girmiş, hemen gözleri kapanmış, Ali'm diye çağırmış.”¹²²

Hasan Kudsî Efendinin gözleri tamamen kapandıktan sonra büyük bir üzüntü içinde oğlu ile birlikte Konya'ya gelmişler. Bundan sonraki gelişmeleri Sekine Hanım hatıratında şöyle kaydeder:

“Velhasıl mahzun bir halde geldiler. Babamın yanında çarşıya giden kimse kalmamıştı. Ahmet (Ferid) ağabey asker, iki ablalar büyüdüler. Refika da ninemin yanındaydı. Babamın hizmeti benimdi. Sabah kalkarım, anne-babam yukarı odada otururlardı.

Babam camiden gelmemiş olurdu. Annem –rahmet olsun- büyük fincanla kahve verirdi. Sonra babam gelirdi, karşılardık. Çarşıdan ne lazımsa söyler, para verir, hemen giderdim. ‘Çabuk gel’ derdi, giderdim. Ucuzunu ve iyisini alacağım diye dolaşır hemen eve gelirdim. Geldiğimde babam kuşluk namazını kılmış ve yatmış olurdu. Annem

¹²² Sekine Hanım, Müşâhedât, s. 5.

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

ve Siddîka ablam mutfağa girerlerdi. Hatice abla da yukarı aşığı odaları temizlerdi. Babam biraz sonra kalkardı, yanına varırdım. ‘Neler aldın’ diye sorardı, artık ben de söylerdim.

Fitilli gaz ocağı vardı, kahvesini yapardım.

Babam hafızmış. Kur’an’ı açardım, kendisi okurdu, ben dinlerdim. Babamın çayı, kahvesi benim üzerimdeydi. Benim başka işim yoktu. Öğle, ikindi, akşam namazlarına götürürdüm.

Medresemiz yakındı. Camiye de cemaat gelirdi. Babam çok muhabbetli (sevilir) idi. Pervane gibi etrafını dönerlerdi. Nakşbendî şeyhi idi. Babam çok kibardı.”¹²³

Hasan Kudsî Efendi, a’ma iken de namazı cemaatle camide kılmaya devam etmiş. Cemaatten uzak kalmamış. Gündüz vakit namazlarına kızı Sekine Hanım babasını camiye götürürmüş. Yatsı ve sabah namazlarına da imam dedikleri biri¹²⁴ cemaate götürürmüş.

A’ma olduktan sonra vefat edene kadar Fahri Kulu Hoca Efendi her hafta Cuma günleri Hasan Kudsî Efendinin evine gelir, tırnaklarını keser, banyosunu yaptırır, Cuma namazına götürürmüş.¹²⁵

Hasan Kudsî Efendi, 1920 yılında Rifat Efendinin şehit edilmesine çok üzülmüş, hasreti iyice artmış ve tam bir yıl sonra 1921 yılında da vefat etmiştir. Kızı Sekine Hanım

¹²³ Sekine Hamm, Müşâhedât, s. 6.

¹²⁴ Hatıratında imam diye zikredilen kişinin Fahri Kulu Hoca Efendi olması muhtemeldir. Zira Fahri Efendi aynı tarîkatın müşitlerinden olduğu gibi Hasan Kudsî Efendiyle de ilgilenmekteydi.

¹²⁵ Emel Hidayetoğlu Hanımdan.

hatıralarında Rifat Efendinin idam edildiğinde haberin Hasan Kudsî Efendiye ulaştığı günkü halini şöyle anlatır:

“Gelelim âh babacığım, gözü görmez ihtiyar:

“Rifat’ım, şehitler bayrağını sen mi çektin” diyerekten yirmi basamak merdiven vardı. Ağlayaraktan bir iner, bir çıkar. Akşama kadar böyle ağladı, yandı, tutuştu. Akşam olunca onlara (Rifat Efendinin evine) taziyeye gittik. Medresemizin içinde kapısı vardı, oradan gider gelirdik.

Bir sene sonra yine Muharrem ayı geldi, babam vefat etti. (Babam vefat etmeden) on gün evvel Hatice ablam:

“Baba, benim mestim eskidi” babam da şöyle söylemiş:

“On gün sonra benim mestleri giyersin olur mu, Hatice’m” o da sükût etmiş.

Sıddîka ablamız büyüktü. O bu lafı beğenmemiş, ağlamaya başlamış. (Hasan Kudsî Efendi):

“Yok, annem daha ben yaşayacağım, Mehdi’ye asker olacağım” dedi. Ben de duydum.

On gün sonra camiye sabah namazına imam götürmüş. O güne Kur’an hatmini getirmiş ve (cemaate):

“Helal edin hakkınızı, öğlenden sonra bizim eve hepiniz buyurun” tekrar tekrar söylemiş. Onlar da kabul etmişler.

Yine ben yukarı annemin odasındayım, babam geç kaldı. Annem:

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

“Aman babanıza bir Şey olmasın” sonra hatırladı:

“Evet, bu gün hatim duası var dedi.”

Kapı çakıldı, annemle hemen koştuk, babam (gelmişti) dedi ki;

“Aman Hediye’m bana bir Şey oldu, yatacağım.” Annem de:

“Yemek hazırladım.”

“Hayır, yemem” dedi ve çırpınıp dualar etmeye başladı.

Aşağı odaya girdim. Ablalar yatıyorlar.

“Babam çok hasta oldu, İsmet ablaya biriniz gidin, ben de Köprübaşı’na neneme, Refika’ya haber edeceğim” dedim.

Biraz sonra Ahmet ağabeyim doktor getirdi, (doktor) ilaç yazdı. İlaçlar geldi. (İlaçları içmek istemedi.)

“Ali Efendi ilaçları bana içirme mahşerde dava ederim” dedi.

Babam, fakat çok ıstıraplı idi. Nenem, Refika geldiler; biz ağlaşıyoruz, okuyoruz. Fakat kendisi Rabbime niyaz ediyordu. (Babam) İsmet ablaya:

“Sandıkta Fatıma anamızın yaşmağı var, onu yüzüme örtün” dedi.

Üç saatte canını Cananına verdi.

Rabbime âşıkı. Geceleri ağlardı, Şöyle ederdi;

***“Âşık oldum ben Allah’ımın adına,
Adına doyamadım lezzetinin tadına,
Tadına hu Mevlam hu, hu,
Kavuştur sevdiğine, sevdiğine,
Kavuştur rahmet olsun canına hu.”***

Öğlen oldu, haberi olan geldi. Sala verdirdik. Taşlık diye bir sofa vardı. Orda yıkıyorlardı. Bütün camideki insanlar geldiler, baktılar ki, ölmüş, yıkıyor. Ağlaşıp çırpanlar. Her halde:

“Bizim eve öğle namazından sonra buyurunuz” demiş.

Babam kimseyi incitmemiş, daima insanları sever, dua ederdi. ‘Bütün cihan ağladı; dünya yıkıldı,’ diyorlardı.

Babamın bir müridi vardı, İstanbullu Osman Efendi. İki gün evvel babamın ziyaretine gelir; konuşurlarken:

“Efendim kömür almaya gideceğim” der. Babam da:

“Olabilir, bu sene ben kömürsüz çıkaracağım kışı” demiş.

(Osman Efendi) babam vefatından bir gün sonra hamala kömür çuvalı vermiş. Bizim kapıyı çalmış, biz de babamın kabrine gittik. Anneme demiş:

“Kömür getirdim; yer göster de oraya koyalım, sonra efendimizi ziyarete geldim.” Annem:

“Dün vefat etti” deyince, adam deli gibi bağıra, bağıra evin içerisini dolanmış:

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

“Ben niçin anlamadım. ‘Bu kış kömürsüz çıkaracağım’ dedi. Ben de ne zannettim, kömürleri yoktur diye.”¹²⁶

Hasan Kudşî Efendi, müridi Osman Efendiye vefat edeceğini anlatmak istemiş, vefat ettikten sonra da kömüre ihtiyacı olmayacağından:

“Bu sene ben kömürsüz çıkaracağım kış” demiş. Fakat Osman Efendi, Hasan Kudşî Efendinin sözünü, vefat edeceğine yorumlayamamıştı. Hocasının bu sözünü ancak iki gün sonra kömür getirdiğinde vefat haberini alınca anlamış ve hem hocasının vefatına hem de önceki sözünü neden vaktiyle anlayamadığına çok üzölmüşüü.

Hasan Kudşî Efendinin Kabri

Hasan Kudşî Efendinin kabri, Hacı Fettah Kabristanında büyük ağabeyi Muhammed Bahâuddin Efendinin türbesinin sol tarafındadır. Hasan Kudşî Efendinin kabrinin başında bulunan kabir taşı sonradan dikilmiştir. Fahri

Kulu Hoca Efendinin kabir taşı kitabesini yazdığı ilk kabir taşının akıbeti bilinmemektedir.

Hasan Kudsî Efendinin vefat tarihi hakkında farklı bilgiler bulunmaktadır. Bu tarihlerden biri şu anda Hasan Kudsî Efendinin kabir taşında yazılı olan 1919'dur. Diğer Sekine Hanımın hatıralarında not ettiği Rifat Efendinin şehit edildiği 1920'den bir yıl sonraki Muharrem ayı ki bu da 1921 tarihine denk gelmektedir. Bir diğeri Fahri Kulu Hoca Efendinin, Hasan Kudsî Efendi için yazdığı mezartaşı kitabesindeki 5 Rebiulevvel 1340/6 Kasım 1921 tarihidir. Veli Sabri Uyar ve Mehmet Emin Eminoğlu hocanın belirttiği tarih de 1921 yılıdır.

Fahri Kulu Hoca Efendinin mezar taşı için yazdığı kabir kitabesinde şu ibareler bulunmaktaydı:

“Rûh-i Kudsîleri uçtu yükselerek Mevlâ'ya
Cism-i hissileri müştak mı refik-i a'lâya
Vasl-ı didâr-ı rubûbiyet olan bu gibi kâmiller,
Fasl-u farkı geçmiş olur sağ iken vâsıllar
Ölüm acıları nefsin tadacağı şerbet
Ehl-i killet içmiş olup dünyada savdı nevbet
İşte ölmezden ölmüş olan pir-i cihân
O kadar fazl u kemâlâtı ile bu yerde nihân,
Ca-nişîn olmuş idi şeyh Bahâuddin'e
Hocalık yapmış idi Hoca Ziyaeddin'e
Muhy-i din kutb-i vücud Şeyh Memiş Efendizâde

Hasan Kudsî Efendi 1340'da oldu bu hayattan âzâde.”
5 Rebiulevvel 1340¹²⁷

127 Uyar, “Konya Bilginleri”, *Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi*, sy.121-

روح قدسیلری اوچدی یوکسله رک مولابه
جسم حسیلری مشتاق می رفیق اعلایه
وصل دبدار ربوبیت اولان بو کبی کاملر
فصل فرقی کچمش اولور صاغلر ایکن واصلر
اولوم آجیلری نفسک داداجنی شربت
اهل قلت ایچمش اولور دنیا ده صاودی نوبت
ایشته اولمزدن اولمش اولان پیر جهان
اوقدر فضل و کالاتی ایله بویرده نهان
جاشین اولمش ایدی شیخ بهاء الدینه
خوجالق یایمش ایدی خوجا ضیاء الدینه
حی دن قطب، وجود شیخ محسن افندی زاده
(حسن قلمسی) ۱۳۴۰ ده اولدی
بو حیاتدن آزاده فاتحه ۵ ربیع الاول

Hasan Kudî Efendinin İlk Mezartaşı Kitâbesi

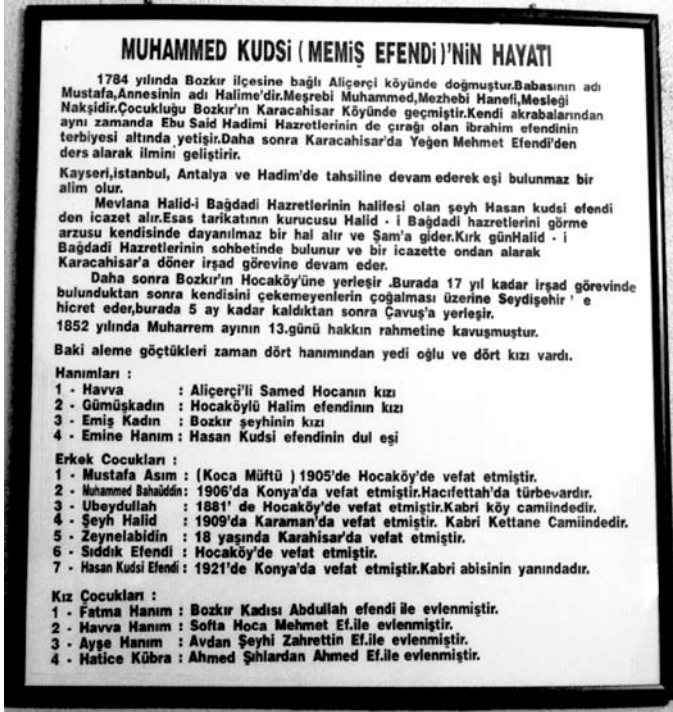
Kitabenin yazılı olduğu kabir taşı, daha sonra değiştirildi. Fahri Kulu Hoca Efendinin yazdığı kitabe kaldırılarak yerine bugünkü kabir taşı konuldu. Yeni kabir taşındaki vefat tarihi her ne sebepten ise 1919 olarak yazıldı.

Veli Sabri Uyar, Hasan Kudî Efendi için: "İlm-i tasavvufta ve funûn-u âliyede yektâ ve bîhemta idi.

122, (Ekim Kasım 1948), s. 41; Koçkuzu, Haydi Basalım İzlere, s. 423.

Fazl-u irfânına nihâyet yok idi. Zamanın kutbu idi. Âbid ve zâhid, mezinne-i kirâmdan ve ulemâ-i âmilinden ve sülehây-ı ümmetten ve erbâb-ı keşif ve ehl-i halden bir zat nâdiru'l-vücûd olup 1921/h. 1340 yılında vefat etmiştir” demiştir.¹²⁸

Memiş Efendinin Türbedeki Aile Panosu

Hasan Kudsî Efendi'nin vefatı Veli Sabri Uyar, Fahri Kulu Hoca Efendi ve Mehmet Emin Eminoğlu hocanın da belirttikleri gibi 1921 tarihidir. Vefat tarihinin 1921 olduğu Memiş Efendi'nin türbesi içerisinde bulunan levha da belirtilmektedir.

¹²⁸ Veli Sabri Uyar, "Hattatlar Armağanı", Konya Halkevi Dergisi, Haziran-Temmuz 1948, s. 55.

Müderri Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

Hasan Kudsî Efendinin vefat tarihi, ay olarak yine ihtilafı ise de yıl olarak 1921 tarihi ağırlık kazanmakta, hatıra ve belgelerde kayıtlı bilgiler esas alındığında vefat tarihinin 1921 olarak kabul edilmesi uygun görülmektedir.

B. HASAN KUDSÎ EFENDİNİN EĞİTİM HAYATI

Hasan Kudsî Efendi ilk tahsilini Hocaköy'deki mahalle mektebinde tamamlamıştır. Tarikat-ı âliye-i nakşebendîye-i halidiye halifelerindedir. Ebu Bekir Sami Paşa (Paşada-iresi) medresesi müderrisi, ağabeyi Bahâuddin Efendinin derslerine devam ederek tasavvuf ilmini ve çeşitli fen ilimlerini tahsil etmiştir. Hasan Kudsî Efendi, Bahâuddin Efendi ile Konya'ya yerleştikten sonra Konya Müftüsü Kadınhanılı Hüseyin Feyzi ibn Mustafa Efendi (v. 1312/1894)'nin derslerine devam ederek tekrar ikmâl-i nusah ettikten sonra her ikisinden de icazet almıştır.¹²⁹

Hasan Kudsî Efendi, hadis ilmini ağabeyi Bahâuddin Efendi ve Ba'lebekke müftüsü olarak bilinen Muhammed Hibetullah bin Mahmud Nâcî'nin öğrencilerinden dönemin meşhur müderrisi, Nevşehirli Ahmet Hâzım Efendiden tahsil etmiş ve her ikisinden de icazet almıştır.

Hasan Kudsî Efendi, Konyalı âlimlerin pek çoğu gibi, tahsilini tamamlamak için İstanbul'a gitmiş, meşihatın merkezinden ilmini ikmal ederek Konya'ya hizmete dönmüştür. Hasan Kudsî Efendinin ilim elde etmek için İstanbul'a gitmiş olduğunu, hadis icazeti aldığı hocasının o dönemlerde İstanbul'da bulunmasından çıkarmaktayız. Zira hocası Ahmet Hâzım Efendi, İstanbul Eyüp'te

¹²⁹ Uyar, "Konya Bilginleri", *Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi*, sy.121-122, (Ekim Kasım 1948), s. 41.

1859 tarihinde molla olmuş, ömrünün kalan kısmını da İstanbul'da geçirerek burada 1864 yılında vefat etmiştir. Nâşî da Süleymaniye'ye defnedilmiştir.

Yukarıdaki bilgilerden ayrıca şu sonuca da varıyoruz ki, Hasan Kudsî Efendi hadis ilmi ve icazetini henüz yeni delikanlı olduğu, çok genç yaşta almıştır. Zira hocası Ahmet Hâzım Efendi vefat ettiğinde kendisi daha on yedi yaşındaydı.

Hasan Kudsî Efendi, Kaside-i Bür'e okuma icazetini de Yalvaçlı İbrahim Selami bin Muhammed'den almıştır. İlmî ve ahlakî bakımdan kendini yetiştiren Hasan Kudsî Efendi hat sanatını Alâiyeli Abdulgânî Vehbi Efendi'den öğrenmiştir. İyi bir hattat olduğu bilinen Hasan Kudsî Efendinin ney üflediği de aktarılmaktadır.¹³⁰

Müderriş olduktan sonra Konya İslah-ı Medaris-i İslamiye medresesinde tedris ve irşat ile evrad ve ezkarıyla meşgul ve mucizdi. Zahirî ve batinî ilimlerle mücehhez olarak münzevî bir hayatı tercih etmiş, hayatını sukûnet içerisinde geçirmiş, siyasetle ilgilenmemiştir. Tasavvuf ve zahirî ilimlerde dengi olmayan eşsiz bir seviyeye ulaşmıştır. Fazilet ve kemalat sahibi olup engin irfan sahibidir. Tasavvufta katettiği mesafe sebebiyle zamanın kutbu olarak anılmıştır.¹³¹

Hasan Kudsî Efendi, Bekir Sami Paşa medresesinde ağabeyi Bahâuddin Efendiden sonra hem ilmi tedrisata hem de tasavvufî irşada devam etmiş, talebelerin evrad

¹³⁰ Ney üflediğine dair bilgi, Hasan Kudsî Efendi'nin torunu Emel hanımın eşi Ahmet Selahattin Hidâyetöğlü hocamızdan alınmıştır.

¹³¹ Uyar, "Konya Bilginleri", Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi, sy.121-122, (Ekim Kasım 1948), s. 41.

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

ve tesbihatıyla meşgul olmuş, medresede tarîkatın öğrenciler tarafından öğrenilip tatbikine vesile olmuştur.¹³²

Hasan Kudsî Efendi uzun yıllar Kapu Camii ve İplikçi Camii'nde vaizlik yaparak halkın takdir ve sevgisini kazanmıştır.¹³³ İplikçi Camiinde imamlik yaparken medresede de müderrişlik görevini devam ettirmiştir. Hasan Kudsî Efendi büyük ağabeyi Bahâuddin Efendinin câ-nişini yani halifelerinden¹³⁴ ve Nakşibendî tarîkatının Halidî Müceddidî kolunun mürşitlerindedir.¹³⁵ Memiş Efendinin çocuklarının tasavvuf terbiyesi aldığı, tamamının hatme-i hacegân okumaya ve ders vermeye izinli olduğu ifade edilmektedir.¹³⁶ Memiş Efendinin neslinden icazetlerine ulaştıklarımızın tamamında hatme-i hacegân okumaya icazetli olduğu kaydı bulunmaktadır.

Hasan Kudsî Efendinin torunlarından Mehmet Emin Eminoğlu hocanın Hasan Kudsî Efendiye ait olduğunu belirttiği evrad-ı şerifi, Memiş Efendi kitabımızın son bas-

¹³² Uyar, "Konya Bilginleri", *Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi*, sy.121-122, (Ekim Kasım 1948), s. 41.

¹³³ Veli Sabri Uyar, *Hattatlar*, *Konya Dergisi*, sy: 115-116 Haziran Temmuz, 1948; *Konya Bilginleri*, sy.121-122, Ekim Kasım 1948; M. Ali Uz, "Bozkır'ın Yetiştirdiği Değerler Bozkırlı Bazı Din ve İlim Adamları, Araştırmacı-Yazarlar", *Bozkır'ın Dünü ve Bugünü Sempozyumu* (12 Kasım 2006), *Konya* 2007, s.220.

¹³⁴ İsmail Bilgili, Ahmet Çelik, *Muhammed Kudsî*, s. 117; Ali Çoban, 19. Yüzyıl Osmanlı Şeyhlerinden Bozkırlı Muhammed Bahâeddin Efendi ve "İkazu'n-Nâimîn" Adlı Eserindeki Tasavvuf Anlayışı, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, s. 30.

¹³⁵ Veli Sabri Uyar, "Hattatlar Armağanı", *Konya Halkevi Dergisi*, sy. 115-116 (Haziran Temmuz, 1948); "Konya Bilginleri", *Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi*, sy.121-122, (Ekim Kasım 1948), s. 41.

¹³⁶ Hasan Kudsî Efendinin torunu Emel Hanımın eşi ve Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi emekli hocalarından Ahmed Salahattin Hidayetoğlu'ndan.

kısında (2011) risale olarak yayınlanmıştır. Konya İsmail Kaya Eğitim Vakfı Kütüphanesi No: 2754'te kayıtlı risale "Silsile-i Şerife Hatme-i Hâcegân Du'a ve Tertib-i Şuğul" adını taşımaktadır. Bu risale kitabın sonunda ek olarak bulunmaktadır.

Hasan Kudsî Efendi, öğrencilerinden ve aynı zamanda yeğeni olan Ahmed Ziya Efendinin Abdullah Efendiye verdiği icazette belirttiğine göre yürürlükteki fıkıh bilen âlim ve seyyid biriydi. Aslı Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinde bulunan icazet belgesinde Ahmed Ziya Efendi, hocası Hasan Kudsî Efendi için şu ifadelerle yer vermiştir:

"Bana engin araştırmacı, âlim, amel, takva sahibi, olgun, ateş gibi akıl ve fikir sahibi beni lutfuyla kuşatan bir amca, sürekli feyiz kaynağı bir dayı, yürürlükteki fıkıhın âlimi olan seyyid Hasan Kudsî bin Muhammed Kudsînin –Allah ömrünü uzun ve bereketli kılarak bizi kendisinden faydalandırın, feyzinden nasiplendirsin- verdiği şekilde icazet verdim."

Hasan Kudsî Efendinin günümüze ulaşan herhangi bir eseri bilinmemektedir. Bununla birlikte Kur'anı Kerim'i bir bütün olarak yazdığı ve orijinal yazma nüshasının ahfadında bulunduğu ifade edilmektedir.¹³⁷

a. HASAN KUDSÎ EFENDİNİN HOCALARI

Hasan Kudsî Efendinin hocaları, Ahmed Ziya Efendi ve Rifat Efendiye verdiği müstakil icazet belgelerinden,

137 Bu bilgi, Hasan Kudsî'nin kızı Sıddîka hanımın torunlarından Hasan Hüseyin İzi beyden alınmıştır.

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

Ahmed Ziya Efendinin Ali Rıza Kudsî Efendi ve Abdullah Fevzi (Tanrikulu) Efendiye verdiği icazet belgeleri ile hayatı hakkında kaleme alınan bazı yazı ve tercüme-i hal kitaplarından tespit edilmiştir. İcazet belgelerinin tamamı Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesinde bulunmaktadır.

1. MUHAMMED BAHÂUDDİN EFENDİ

Hasan Kudsî Efendinin ilk hocası, ağabeyi Bahâuddin Efendidir. Ağabeyi, kendisine nazarî, amelî, usul ve furua dair ilimler ile hadis rivayet etmede hocalık yapmış, icazet vermiştir. Bahauddin Efendi, Hasan Kudsî Efendinin aynı zamanda müşşididir. Hasan Kudsî Efendinin ilmî terbiyesi yanında manevi terbiyesini de deruhte etmiştir. Manevi yönden de yetişen Hasan Kudsî Efendi, Bahâuddin Efendinin halifelerinden olarak müşşitlik pâyesini elde etmiştir.

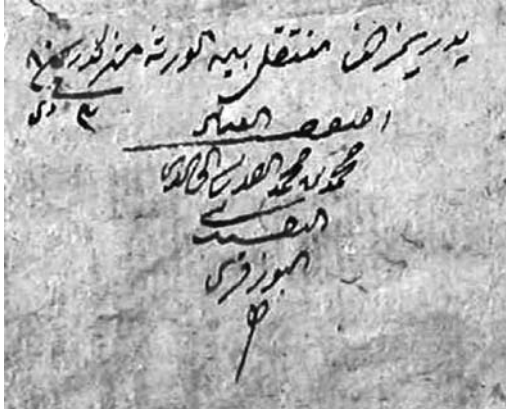
Hasan Kudsî Efendinin müderriş ve müşşidi Muhammed Bahâuddin Efendi, Memiş Efendinin ilk oğlu olarak Konya'nın Bozkır ilçesi Karacahisar karyesinde 1250/1834 tarihinde doğmuştur.¹³⁸ Muhammed Bahaâuddin Efendi, buğday tenli, ela gözlü ve orta boylu biriydi.¹³⁹ Babası ile birlikte Karacahisar'dan Hocaköy'e hicret etmiş, zamanın önde gelen âlimlerinden ilim tahsil etmiştir. Babasının 1852 tarihinde vefatından sonra 1862 tarihine kadar Hocaköy'de babasının medresesinde öğrenci okutmuş, 1279/1862 yılında biraz da mecburiyetten Konya'ya hicret etmiştir. Bu günkü Merkez Bankası'nın Konya şubesinin bulunduğu yerde, Konya Valilerinden Ebu Bekir Sami

138 Muhammed Bahâuddîn Efendinin doğum tarihi mezar taşında 1247 (1831) olarak geçmektedir. Fakat biz nüfus kayıt belgesini esas almayı tercih ettik. Bahâuddin Efendinin doğum tarihi Veli Sabri Uyar'ın "Konya Bilginleri" adlı yazı dizisinde de 1247 olarak kaydedilmiştir.

139 Nüfus Kayıt Belgesi.

Paşa tarafından 1266/1845 yılında yaptırılan Bekir Sami Paşa Medresesi'nde medresenin ilk müderrişî Himmet Efendi (1279/1862)'nin vefatı üzerine müderrişlik görevine getirilmiş, aynı dönemde İplikçi camiinin imamlık görevini de deruhte etmiştir.¹⁴⁰

Muhammed Bahâuddin Efendinin El Yazısı

Bahâuddîn Efendi, Konya'daki Kapu camiinin kible yönünde ve bir ara "bitpazarı" olarak kullanılan hanın yerindeki Yılanlızade adındaki bir kişi tarafından 18. Asırda yaptırılmış -zamanımıza yapısı itibariyle ulaşabilen tek Osmanlı devri medresesi olan¹⁴¹ Yılanlı Medresesinde müderrişlik ve mürşitlik görevinde de bulunmuştur. 1882 tarihinde medresede bulunan otuz kadar talebe-ye Dürrü'n-Nâci, Molla Cami ve Mülteka dersi vermiş, medresenin öğrenci sayısı 1900 yılında otuz dokuza kadar yükselmiştir.¹⁴²

140 Ali Osman Koçkuzu, *Paşadairesi*, s. 50.

141 Hüseyin Köroğlu, *Konya ve Anadolu Medreseleri*, s. 30,414.

142 Hüseyin Köroğlu, *Konya ve Anadolu Medreseleri*, s. 103.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Bahâuddîn Efendi Konya'da kısa zamanda sevilen bir hoca efendi olmuş, halkın sevgi ve saygısını kazanmıştır. Bahâuddin Efendi de Konyalılara karşı hep hüsnü zanda bulunmuş, Konyalıların kötülendiği bir mecliste onları şu sözlerle savunmuştur:

“Konyalılar iyi adamlardır; bakın bize hüsnî kabul gösterdiler, ev, bark aldık, buraya yerleştik.”¹⁴³

Bahâuddîn Efendi, Osmanlı Padişahı Sultan II. Abdulhamit Han'ın da teveccühüne mazhar olmuştur. Abdulhamit Han'ın aileyle irtibatları anneleri vasıtasıyla Memiş Efendi'ye kadar uzanmış. Abdulhamit Han'ın annesi Memiş Efendi'nin türbesine katkıda bulunduğu, kethüdası vasıtasıyla caminin avlusunda bir şadırvan yaptırdığı bilinmektedir. Abdulhamit Han'ın bu irtibatı devam ettirerek mektuplaşma yoluyla Bahâuddîn Efendi'den ders aldığı dahi rivayet edilmiştir.¹⁴⁴

Bahâuddîn Efendi 22 Cemâziyelevvel 1324/14 Temmuz 1906'da Konya'da vefat etmiş, Konya'nın güneyindeki Hacı Abdülfettah Çavuş (Hacı Fettah) Mezarlığı'na defnedilmiştir. Müridine defnedileceği yeri bildirerek;

“Burada bir peygamber medfundur” diye vasiyet etmiştir.¹⁴⁵ Halen burada dört sütun üzerinde ve dört yanı açık mütevazı bir türbesi bulunmaktadır. Eşi, ortanca oğlu

143 Koçkuzu, Paşadaresi, s. 52.

144 Ahmed Kudşî, Nübze, s.1; Ahmed Gürtaş, “Şeyhzade Ahmed Ziya Efendi ve Kaside-i Daliyye'si”, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl 1999, S. 9, s.83.

145 Ahmed Kudşî, Nübze, s.1.

şehit Muhammed Rıfat Efendi ve diğ er aile fertlerinin kabirleri de aynı kabristandadır.¹⁴⁶

Bahauddin Efendinin Türbesi

Memiş Efendinin halife-i mutlakası olan Bahâeddin Efendi, Nakşbendiye tarikatının ş u üç özellikten oluştuğ u kanaatindedir:

¹⁴⁶ Ali Osman Koçkuzu, "Bahâeddin Efendi", *DİA*, IV, 458.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

1. Ubûdiyet (Kulluk): İslam'ın azimetleriyle¹⁴⁷ amele devam ederken gizli zikre¹⁴⁸ de riayet etmektir.

2. Sohbet: Kamil bir mürşide bağlanarak onun zahîrî ve ruhânî sohbetlerine devam ederek Allah Teâlâ'ya vasıl olmak ve ondan feyz almaktır. Bu da rabita yoluyla gerçekleşir. Mutasavvıflara göre rabita, müridin gözünü ve gönlünü mürşidinin yüzüne, hem suret hem de ruhen bağlayarak, zahîrî ve batınî hüküm ve sırlarla ilgili bilgileri almasıdır. Müridin, mürşidinin yüzüne bakması da bir ibadettir.

3. Murakabe: İbadete huşû ve huzûr ile devam etmektir. Bu sayılanlar Peygamber (s.a.v) ve ashabının (r. anhum) asrında gerçekleştiği sabit olmuş, zamanımıza da nakledilerek gelmiştir.¹⁴⁹

Bahâuddîn Efendi'nin, babası Memiş Efendi'nin vahdeti vücud görüşüne sahip olduğunu iddia eden bir şahsın mektubuna cevap ve reddiye olarak kaleme aldığı 'Bâisü'l-mağfire fî beyâni akvâli'l-vahde'¹⁵⁰ eseri ile zikrin faziletine dair yazdığı 'İkâzü'n-nâimîn ve tenbîhu'l-gâfilîn'

147 Azimet, ilk başta konulup her hangi bir özür bulunmadıkça kalıcı, daimi olan hükümdür. Ramazan orucunun farz olması, içkinin haram kılınması gibi hükümler azimettir.

148 Zira Nakşbend tarikatında asıl olan gizli zikirdir.

149 Muhammed Bahâuddîn Efendi, İkâzü'n-Nâimîn ve Tenbîhü'l-Mukallidin, Koyunoğlu Kütüphanesi, Eminoğlu Bölümü NO: 37022, s. 57.

150 Bahâeddîn Efendi bu eserinde İslam düşünce tarihinde en çok tartışılan meselelerden birisi olan vahdet-i vücûd konusunu esas almıştır. Özetle o bu eserinde vahdet-i vücûd görüşünün fenâ mertebesinde kaynaklanan zevkli bir hal olduğunu, meselenin şeriata tatbik edilmesinin ise mümkün olamayacağını delilleriyle anlatır. (İbrahim Doğan, Bozkırlı Muhammed Bahâeddîn Efendi ve Bâisü'l-mağfire fî Beyâni Ekvâli'l-vahde" isimli eseri (metin ve inceleme), s. ii, İstanbul 2011, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.)

adlı iki Arapça risalesi vardır.¹⁵¹ Ayrıca Şemsü's-Şumûs adlı eserin Memiş Efendiyi anlatan kısmı Bahâuddîn Efendi'ye ait olduğu ifade edilmektedir. Bahâuddîn Efendi, Kütübü Sitte¹⁵² hafızıydı.¹⁵³

2. KADINHANLI ARICIZADE HÜSEYİN FEYZİ BİN MUSTAFA EFENDİ

Hasan Kudsî Efendi ağabeyi Bahâuddin Efendiden sonra Şerafettin Camii bitişiğinde bulunan Ziyaiye medresesinde Konya müftülerinden Kadınhanlı Hüseyin Efendiden de ikmal-ı nusah ederek icazet almıştır.¹⁵⁴

Kadınhanlı Arıcızâde Hacı Hüseyin Efendi, 1239/1823 yılında Saîdeli (Kadınhanı)'nde¹⁵⁵ doğmuş. Babası Hacı Hafız Mustafa Efendidir. Sıbyan mektebini bitirdikten sonra

151 Koyunoğlu Kütüphanesi, Eminoğlu Bölümü NO: 37022; Yusufâğa kütüphanesi, NO: 9898; Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, I-III Cilt, Matbaa-i Âmire, İstanbul h. 1333, I/171. Bahâuddîn Efendi'nin 'İkazu'n-Naimin ve Tenbihu'l-Gâfilin' adlı eseri Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf bilim dalı araştırmaya görevlisi Ali Çoban tarafından hazırlanan "19. Yüzyıl Osmanlı Şeyhlerinden Muhammed Bahâuddîn Efendi ve 'İkâzu'n-Nâimîn' Adlı Eserindeki Tasavvuf Anlayışı" (2007) isimli yüksek lisans tezinde tercüme edilmiştir. 'Bâisü'l-mağfire fî beyâni akvâli'l-vahde' eseri de "Bozkırlı Muhammed Bahâeddîn Efendi ve Bâisü'l-mağfire fî Beyâni Ekvâli'l-vahde" isimli eseri (metin ve inceleme)" adlı ve 2011 tarihli yüksek lisans tezi ile İbrahim Doğan tarafından tercüme edilmiştir.

152 Kütübü Sitte; Sahih-i Buhârî, Sahih-i Müslim, Sünen-i Tirmizî, Sünen-i Ebû Davut, Sünen-i Nesâî, ve Sünen-i İbni Mâce adlı altı hadis kitabıdır.

153 Mahmud Sural, 50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya, Yeni Konya, 10 Eylül, 1975.

154 Uyar, "Konya Bilginleri", Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi, sy.121-122, (Ekim Kasım 1948), s. 41.

155 Saîdeli, Konya'nın ilçelerinden Kadınhanı'nın önceki ismidir. 1935 yılında Kadınhanı olarak değiştirilmiştir. Kadınhanı tarihi için bkz: (<http://www.hacimehmetlikoyu.com/?p=13>).

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

hafızlığını tamamlamış, zamanın büyük âlimlerinden ders ve icazet olarak kendisini yetiştirmiştir. Hadimli tefsir sahibi Mehmet Vehbi Efendiden de icazetname almıştır.¹⁵⁶

Konya İplikçi Camiinde talebelere ders vermeye başlayan Hüseyin Feyzi Efendi daha sonra Şerafettin Camii bitişiğindeki Ziyâiye Medresesinde müderriş olmuştur. Uzun yıllar bu medresede çalışarak 840 talebeye icazet vermiş, medrese kendi zamanında Konya'nın Darul Fünûn'u mesabesinde, çok kıymetli bir medrese hüviyetini kazanmıştır. Çok disiplinli olan medresede hücreye sahip olmak için öğrencinin zeki olması şart koşulmuştur.

Vakarlı, az konuşan, fasih bir ifadeye sahip, çok zeki bir âlim olan Hüseyin Feyzi Efendi, 1886-1894 yılları arasında Konya müftüsü olarak görev yapmıştır. Hayatının son zamanına kadar Tefsir'den Kadı Beyzavi, Hadis'ten Buhârî okutmuş ve hatmetmiştir. Rumî 11 Temmuz 1310 / 23 Temmuz 1894'te 73 yaşında vefat ederek Şems Mezarlığı'na defnedilmiştir. 1948'de Şems Mezarlığı park yapılıncâ kabri Musalla Mezarlığına nakledilmiştir.¹⁵⁷

3. AHMET HÂZİM EFENDİ

Hasan Kudsî Efendinin hadis ilmi ve icazeti aldığı hocalarından bir diğeri de Nevşehirli Ahmet Hâzım Efendidir. Ahmet Hâzım Efendi, müftüzade olup dönemin meşhur müderrişlerindendi. Cemaziyel Evvel 1276/ Aralık 1859 ta-

¹⁵⁶ Veli Sabri Uyar, "Konya Bilginleri", Konya Halkevi Dergisi, s. 16.

¹⁵⁷ Uyar, "Konya Bilginleri", s. 16-7; Mahmud Sural, "50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya", Yeni Konya Gazetesi, (17 Eylül 1975). <http://www.kadinhani.bel.tr/belediye/unluler.htm>, <http://www.ahmednuriefendi.com/subpage.asp?id=15>).

rihinde Eyüp mollası olmuştu. Ayntablı Hacı Emin Efendinin kızıyla evlenen Ahmed Hâzım Efendi, 14 Safer 1281/19 Temmuz 1864 tarihinde vefat ederek Süleymaniye'ye defnedilmiştir.¹⁵⁸

Ahmet Hâzım Efendi, dönemin bilinen âlimlerinden Ba'lebekke müftüsü olarak da tanınan Hibetullah Muhammed Efendiden¹⁵⁹ başta hadis olmak üzere şer'i ilimleri tahsil etmiştir.¹⁶⁰

4. HATTAT HACI ABDULĠÂNÎ VEHBÎ EFENDİ

Hasan Kudsî Efendinin hat hocası olan Alâiyeli (Alanya) AbdulĠânî Vehbî Efendi Konya ve civarına çok hizmeti geçen kıymetli hattatlardandı. Konya'nın meşhur ve kıymetli hattatlarından Başaralı Zâde İbrahim Hakkı, Mahbub Efendinin babası Mustafa Rüştü, Sultan Selim İmamlarından Hacı Abdurrahman efendilerin hüsnü hat hocasıydı. Hat sanatının çeşitli kısımlarında uzmanlığı olan AbdulĠânî Vehbî Efendi, aynı zamanda nakkaş, müzehhib ve mücellitti. AbdulĠânî Vehbî Efendi Konya'nın

158 Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmanî, I-VI Cilt, Yayına Hazırlayan: Nuri Akbayar, Latinize Eden: Seyit Ali Kahraman, İstanbul Mayıs 1996, III/666.*

159 Ba'lebeklidir. Faziletli bir âlimdir. İstanbul'da müderriş olduktan sonra 1217/1802'de Bağdat mollası, 1222/1807'de Filibe mollası olmuş. 17 Zilkade 1224/24 Aralık 1809'da vefat etmiş, Seyit Ahmet Deresinde defnedilmiştir. Fıkıh ve hadis ilmilde maharetli olup dönemin Osmanlı padişahının iltifatına, âlimlerin saygısına mazhar olmuştur. Eşbah ve'n-Nezâir'e yaptığı şerhi vardır. (Süreyya, *Sicill-i Osmanî, III/671*).

160 Hasan Kudsi Efendi icazetlerde Ahmet Hâzım Efendinin de ilimleri Hibetullah Efendiden aldığı belirtmektedir. Koyunoğlu Müzesi No: 35760.

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

Şeyh Ahmet mahallesinde 1275/1859 tarihinde vefat etmiş, Yediler kabristanına defnedilmiştir.¹⁶¹

5. YALVAÇLI İBRAHİM SELÂMÎ BİN MUHAMMED EFENDİ

Hasan Kudsî Efendinin hatme-i hacagân okuma icazetini aldığı hocasının olduğunu tahmin ettiğimiz Yalvaçlı İbrahim Efendi, 1225 tarihinde Yalvaç'ta doğmuştur. 1 Nisan 1275 tarihinden itibaren devlet hizmetine dâhil olmuş, İstanbul'da medreselerde müderrislik yapmış ve 16 Nisan 1293 tarihinde de vefat etmiştir.¹⁶²

b. HASAN KUDSÎ EFENDİNİN ÖĞRENCİLERİ

Hasan Kudsî Efendi bir eğitimci olarak sayılı müderrisler arasında bulunmuş ve pek çok öğrenci yetiştirmiştir. Kıraat ve rivayet ile dirayet ilimleri okutmuştur.

Hasan Kudsî Efendi Paşadaireşi ve İslah-ı Medâris-i İslâmiye medreselerinde müderrislik yapmıştır. Ahmed Ziya Efendi, Muhammed Rifat Efendi, hattat Hacı Abdülkadir Efendi (v.1915),¹⁶³ hattat ve hakkâk Halid Efendi (v. 1937)¹⁶⁴ yetiştirdiği öğrencilerinden bazılarıdır.

¹⁶¹ Veli Sabri Uyar, "Hattatlar Armağanı", Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi, Yıl: X, Eylül-Ekim 1946, sy. 95-96, s.23.

¹⁶² Albayrak, Osmanlı Uleması, II/177-178.

¹⁶³ Veli Sabri Uyar, "Hattatlar Armağanı", Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi, sy. 110, s. 6.

¹⁶⁴ Veli Sabri Uyar, "Hattatlar Armağanı", Konya Halkevi Dergisi, sy. 116-117, s. 59.

1. AHMED ZİYA EFENDİ HAYATI, EĞİTİMİ VE ESERLERİ

İslâm Hukuku sahasında verdiği eser ve derslerin yanı sıra eğitimciliği ile ön plana çıkan Şeyhzade Ahmed Ziya Efendi, Konya'da müderriş-mürşit kimliğiyle tanınan âlimlerdendir. Ahmed Ziya Efendi, kısa süren ömründe bıraktığı eserler ve yetiştirdiği önder şahsiyetlerle etkisini günümüz Konya'sında halen hissettiren 'büyük ve dahi, bir bilgin'dir.¹⁶⁵

Ahmed Ziya Efendi

Ahmed Ziya Efendi, Hasan Kudsî Efendinin yeğeni-
dir. Hasan Kudsî Efendi, Ahmed Ziya Efendinin sadece
hocası değil aynı zamanda hem amcası hem de dayısıdır.

¹⁶⁵ İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri*, İstanbul 1967, s.332.

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

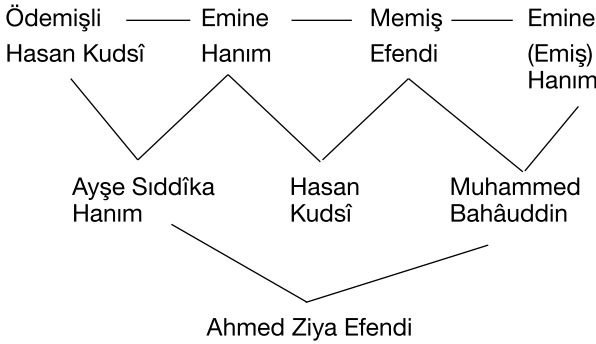
Ahmed Ziya Efendinin annesi, Mevlânâ Halidi Bağdâdî (v.1240/1826)'nin halifelerinden Ödemişli Hasan Kudsî Efendinin (v.1254/1834)¹⁶⁶ kızı Ayşe Sıddîka Hanım'dır.¹⁶⁷ Ahmed Ziya Efendinin dedesi Memiş Efendi, hocası Ödemişli Hasan Kudsî Efendi vefat edince geride bıraktığı dul eşi Emine Hanımla (v.1268/1852) evlenmiştir. Memiş Efendinin Emine hanımdan dünyaya gelen oğlu Hasan Kudsî Efendidir.

Memiş Efendi, Emine hanımın önceki eşi Ödemişli Hasan Kudsî Efendiden olma kızı Ayşe Sıddîka Hanımla büyük oğlu Bahâuddin Efendiyi evlendirmiştir.¹⁶⁸ Hasan Kudsî Efendi, Ziya Efendinin babası Bahâuddîn Efendi ile baba bir kardeş olduğu için Ziya Efendinin amcası olmaktadır. Ayrıca Hasan Kudsî Efendi, Ahmed Ziya Efendinin annesi Ayşe Sıddîka hanımla anne bir kardeş olduğu için de Ziya Efendinin dayısı olmaktadır. Bu açıklamalar tablo halinde şu şekilde gösterilebilir.

¹⁶⁶ Ödemişli Hasan Kudsî Efendi, Ahmed Ziya Efendinin dedesi olan Memiş Efendi'nin ilk şeyhidir. Kabri Karaman Ketane Camii avlusundadır.

¹⁶⁷ Mahmud Sural, "50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya", Yeni Konya Gazetesi, (10 Eylül 1975), s.3.

¹⁶⁸ Muhammed Bahâuddin Efendinin başucu kabir taşının ön yüzünde Ödemişli Hasan Kudsî'nin damadı olduğu bilgisi kayıtlıdır. "Hüve'l-baki. Sakin-i kabr kutbu'l-ârifin kudveti'l-vâsilin, umdetu ehl-i es-sahve ve'l-muttekin Şeyh Muhammed Bahaeddin kuddise sirruhu hazretleri "Bozkırlı Memiş Efendi" namıyla meşhur afak Şeyh Muhammed Kudsî kuddise sirrahu hazretlerinin büyük mahdumu ve halifey-i mutlakası ve Şeyh Hasan Kudsî hazretlerinin Damad-ı âlileridir." Ayrıca Ödemişli Hasan Kudsî Efendinin kızı Ayşe Sıddîka hanımın kabir taşında; "Gavsu'l- A'zâm Şeyh Hasan Kudsî Efendi Kızı ve Şeyh Muhammed Bahaeddin Hazratlarının eşi Ayşe Sıddîka" yazmaktadır.

1.1. AHMED ZİYA EFENDİNİN HAYATI

Zekâ, ahlak ve ilmi seviye bakımından güzide bir karakter olan Ahmed Ziya Efendinin nesebi, dedesi Memiş Efendi ve onun da dedelerinden Horasanlı Molla Saîd Efendi vasıtasıyla Hz. Peygamber (s.a.v)'e kadar ulaşmaktadır. Seçkin ve asil bir aileden gelen Ahmed Ziya Efendinin babası ve dedeleri dönemin önde gelen ilim ve ahlak önderlerindedir. Babasının ve dedelerinin müderisliği yanında tasavvuf önderlerinden yani 'şeyh' olması, ağabeyleriyle birlikte "şeyhzâde" sıfatını almasına neden olmuştur.

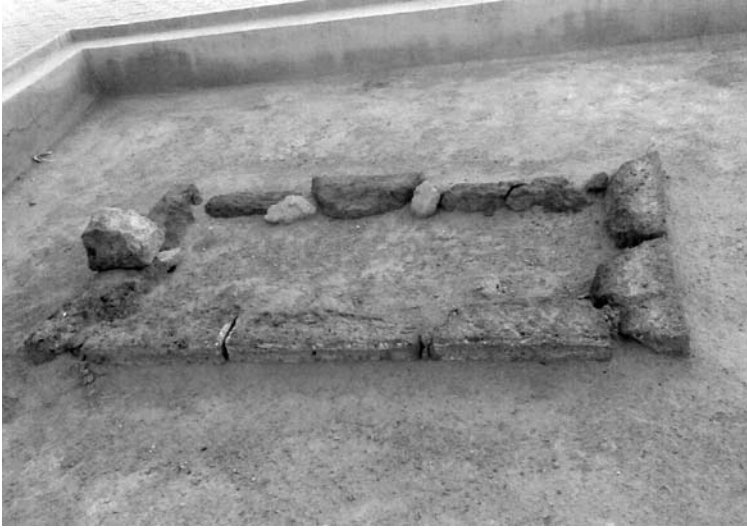
Şeyhzade Ahmed Ziya Efendinin babası Nakşibendî Tarikatı'nın Halidiye kolu şeyhlerinden Muhammed Bahâuddin Efendi, annesi de Ödemişli Hasan Kudsî Efendi'nin kızı Ayşe Sıddıka Hanımdır. Ailenin üçüncü erkek çocuğu olarak hicri 1291, miladi 1874 tarihinde Konya Şems mahallesinde dünyaya gelen Ahmed Ziya Efendi, buğday tenli, ela gözlü, orta boylu biridir.¹⁶⁹

¹⁶⁹ Ailenin Konya Valiliği nüfus müdürlüğünden aldığı nüfus kaydı belgesinde Ziya Efendi'nin doğum tarihi 1291 olarak kayıtlıdır. İlgili nüfus belgesi makalenin ekinde sunulmuştur.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Ahmed Ziya Efendinin Muhammed Zeynel Abidin ve Ali Rif'at Efendi isminde iki ağabeyi vardır.¹⁷⁰ Büyük ağabeyi Zeynel Abidin Efendi, 1279/1862 yılında Konya'da doğup 1939 yılında Medine'de vefat etmiş, Cennetül Bakiy' kabristanına Hz. Osman (r.a)'ın ayakucuna defnedilmiştir.¹⁷¹

Hz. Osman (r.a)'ın Kabri

Çok yönlü bir karakter olan Zeynel Abidin Efendi, Nakşibendî şeyhliği ve müderrişliği ile birlikte ülke siyasetinde iki dönem Konya milletvekili olarak etkili bir devlet adamı olmuştur.¹⁷²

Ahmed Ziya Efendinin diğer ağabeyi Ali Rif'at Efendi,

¹⁷⁰ Mahmud Sural, *Bahâuddîn Efendi'nin Nuri adında bir oğlunun daha olduğunu ve genç yaşta vefat ettiğini söylemektedir. Bkz: Mahmud Sural, "50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya", Yeni Konya Gazetesi, (10 Eylül 1975), s.3.*

¹⁷¹ Ahmed Kudşî, *Nübze, s. 1.*

¹⁷² Ahmet Gürtaş, *"Şeyhzâde Ahmed Ziya Efendi ve Kasîde-i Dâliyyesi", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 9, (1999), s. 93.*

1872'de Konya'da doğmuştur. Yetiştığı ortam itibariyle iyi bir eğitim gören Rifat Efendi, 1318/1900'de babası Muhammed Bahâuddin Efendiden cüz'i Nakşî tarîkatı hilafeti, 1319/1901'de amcası Hasan Kudsî Efendi'den tam ilmî icazet almıştır.¹⁷³ Delibaş isyanıyla ilişkilendirilerek henüz olay adli bir kovuşturma ve yargılama konusu yapılmadan bir gece evinden alınarak güvence verilmesine rağmen, yetkili bir merciin sorgusu ve yargısı olmaksızın 1920 yılında haksız yere Konya'da gece yarısından sonra idam edilmiştir.¹⁷⁴

Ahmed Ziya Efendi, kırk yaşlarında iken Rauf Efendi'nin kızı 1316/1898 doğumlu Azime (Asime) Hanım ile Konya'da evlenmiştir. Evliliğinden Bedriye adında bir kızı olmuştur.¹⁷⁵ Bedriye, Azime Hanımın annesinin adıydı. Azime Hanım, Ahmed Ziya Efendinin hicaza hicret etmesinden sonra kızıyla birlikte İstanbul'a yerleşmiş, muhtemelen orada yeni bir evlilik yapmıştır. Bedriye Hanım İstanbul'da vefat etmiştir.¹⁷⁶ Ahmed Ziya Efendinin soyu nesep bakımından devam etmemiştir.

Ahmed Ziya Efendi, hayatını -son birkaç yılı hariç- Konya'da geçirmiştir. Konya Şems Mahallesi birinci sokak 44 nolu evde babası ile birlikte oturmuş, babasının vefatından sonra da aynı evde kalmaya devam etmiştir.¹⁷⁷

¹⁷³ Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi.

¹⁷⁴ TBMM Gizli Celse Zabıtları, Ankara 1985, I/202-203; Gürtaş, s.84. Ali Rif'at Efendi ile ilgili ayrıntılı bilgi yerinde verilecektir.

¹⁷⁵ Nüfus kayıt belgesi.

¹⁷⁶ İsmail Bilgili, Ahmet Çelik, Muhammed Kudsî el-Bozkırî, Konya 2011, s. 75; Mehmet Ali Uz, Konya Âlimleri ve Velileri, Konya 2004, s. 319.

¹⁷⁷ Nüfus kayıt belgesi.

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

Ahmed Ziya Efendinin boyu orta, gözü ela ve bedeni de buğday tenlidir.¹⁷⁸

Ahmed Ziya Efendi, 1920 yılında Konya'dan Hicaz'a hicret etmiş, çoğu Medine'de olmak üzere beş yıl kadar Hicaz'da kalmıştır. 1925 yılında Mekke'de Ramazan bayram namazını kılarken güneş çarpmasından sekiz gün sonra Şevval ayının dokuzuncu günü, Cuma gecesi (9 Şevval 1343/25 Mayıs 1925) akşam saat birde vefat etmiştir.¹⁷⁹

Sekine Hanımın hatıratında Ahmed Ziya Efendinin vefatından sonraki kısım şu şekilde yer almaktadır:

“Şerif Hüseyin Kâbe'nin zemzem kuyusunun yanındaki odada yıkatmış, üç gün dükkânları kapattırılmış. Nereye defnedelim demişler. Şerif Hüseyin 'benim kabrim hazır, fakat (biz) evladı Resul'deniz. Her şeyi ispatlamış. Evladı Resul'den olmayadınız benim kendime hazırlamış kabrime konmazdı'¹⁸⁰ diyerekten oraya defnetmişler, rahmet olsun canına. Zaten oraya âşıkı. Çok kasideleri Arapça söyler, ağlarmış. Ziya Efendinin hanımı ve küçük kalan Bedriye Hanım, hasretle vefat ettiler.”¹⁸¹

Ahmed Ziya Efendinin kabri, Cennetü'l-Mualla'da Hz. Hatice validemizin kabrinin ayakucundadır.¹⁸² Sekine Hanımın hatıratında da belirtildiği gibi bu kabrin yerini Mekke

¹⁷⁸ Nüfus kayıt belgesi.

¹⁷⁹ Veli Sabri Uyar Defteri, Koyunoğlu Kütüphanesi Yazma Eserler Bölümü, Demirbaş No:15201, sayfa 10-B, 11-A.

¹⁸⁰ Bu ifadeler Ziya Efendinin, babasının ve desinin Hz. Peygamber (s.a.v)'in soyundan geldiğine ayrı bir işaretir.

¹⁸¹ Sekine Hanım, Müşâhedât, s. 16.

¹⁸² Ahmed Kudsî, Nübze, s. 1.

Emiri Şerif Hüseyin'in kendisi için hazırlatmış, fakat hürmeten Ahmed Ziya Efendiye tahsis etmiştir.¹⁸³

1.2. AHMED ZİYA EFENDİNİN EĞİTİMİ

Ahmed Ziya Efendi ilk eğitimini Paşadaresi Medresesinde babasından almıştır. Babasından sonra yine Paşadaresi Medresesinde amcası ve dayısı Hasan Kudsî Efendiden eğitimine devam ederek ilmi icazet almıştır.¹⁸⁴ Kütüb-i sitte hafızı, fıkıh, ilm-i kelim ve kıraat metinleri ravilerinden olan¹⁸⁵ Ahmed Ziya Efendi, tahsilini tamamlamak amacıyla İstanbul'a gitmiştir.¹⁸⁶

Ahmed Ziya Efendi, tahsili sonunda dini ve edebi ilimlerle birlikte fen ilimlerini de öğrenmiştir. Bulunduğu dönemde medreselerin gerek öğretim metodu, gerekse eğitim usûlü istenilen ilerlemeyi kaydetmiş sayıldığına bizzat medreseliler de inanmış, kanaat getirmişlerdir. Bu sebeple Ahmed Ziya Efendi, henüz Paşadaresi medresesinde iken sabah derslerine Hikmet, Kimya, Coğrafya, Tarih ve benzeri dersleri ilave ettirmiş, bunları da o zamanın İdadî mekteplerine mahsus Türkçe kitaplardan okutmaya başlamıştır.¹⁸⁷

183 Mahmud Sural, "50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya", Yeni Konya Gazetesi, (11 Eylül 1975), s.3; Caner Arabacı, Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri, Konya 1998, s.531.

184 Hasan Kudsî Efendi'nin Ziya Efendi'ye verdiği ilmi icazetin fotokopi nüshası için bakınız; Koyunoğlu Müzesi, No:35760.

185 Mahmut Sural, "50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya", Yeni Konya Gazetesi, (11 Eylül 1975), s.3.

186 İstanbul'da nerede ve kimlerden ilim tahsil ettiğine dair herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

187 Macit Selekler 1906 yılında birkaç defa bu derslere katıldığını

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

İslâm hukuku dersleriyle birlikte Cebir, Fizik, Kimya ve Kozmografya dersleri de vermiştir.¹⁸⁸ Arap, Fars ve Türk edebiyatına bu dillerde şiir yazacak derecede vakıf olan¹⁸⁹ Ahmed Ziya Efendi, genç yaşta çok iyi yetişen, ilimde kendine güveni tam bir âlim olmuştur.¹⁹⁰

II. Meşrutiyet öncesi ve sonrası dönemleri yaşayan Ahmed Ziya Efendi, bu döneme eğitim, hukuk ve yayın sahasında yaptığı çalışmalarla tesir etmiştir. Özellikle İslâm Hukuku sahasında verdiği dersler ve neşrettiği yirmi kadar eseri¹⁹¹ ile kanunlaştırma dönemini canlı tutan İslâm hukukçularından olmuştur.

Ahmed Ziya Efendi, Hâdimî hazretlerinin akli ve nakli ilimleri birlikte öğretme geleneğinden gelen, hayatını eği-

belirtmektedir. Macit Selekler, "Hatıralar 60 Yıl Önce Konya", 3 Mart 1962.

188 Ali Osman Koçkuzu, Paşadaireşi Fahrettin Kulu ve Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu Hoca Efendilerin Hayatı, Konya 2004, s. 60.

189 Gürtaş, a.g.m, s. 90.

190 Rivayet edildiğine göre Ahmed Ziya Efendi Medine'ye varınca şebeke-i Resul aleyhi Ekmelüttahiyat'taki Hadis-i Şerif yazılı bir levhayı okur. Zait olan bir harfi çakısı ile kazır. Bunun üzerine kadılığa götürülür. Kadı olan molla; "Sen nerelisin?" der, Ahmed Ziya Efendi de; "Konyalıyım," der. Kadı; "Konya'dan böyle azgın mollalar çıkar zaten. Niçin oradaki harfi kazıdın bakalım?" deyince, Ahmed Ziya Efendi; "Ulemanın üzerinde hatayı görünce tashihi vacip de ondan kazıdım" der. İş iddiaya varır ve Kadı; "Bu kadar hacılar, ulemadan her biri o levhayı okudu; hele İmam-ı Azam da her geldiğinde okudu sen bunlardan büyük müsün?" der. Ahmed Ziya Efendi bunun üzerine; "Bunlardan büyük olmak günah mı da?" der. Neticede Müsned'i getirirler ve bakarlardı ki hadisteki kazınan harf cidden zaid imiş. Bunun üzerine kadı, Ahmed Ziya Efendiyi yanına yardımcı alır. Kadı ölünce de birkaç sene Ahmed Ziya Efendi Medine kadılığı yapar. (Mehmet Ali Kırboğa, Silinmeyen Simalar (Karaman ve Konya Civarı Hocaları), İstanbul 2000, s. 33-34.

191 Cumhuriyetin 50. Yılında Konya 1973 İl Yıllığı, Konya 1973, s. 313; Selçuk Es, Konya Ansiklopedisi.

time ve eğitim kurumları oluşturmaya adanmış bir ailenin çizgisini geliştirerek devam ettiren bir âlimdir. Konya'daki birçok eğitim kurumunda hocalık yaparak ilmi ve ahlakıyla örnek olan numune bir karakterdir. Özellikle Bekir Sami Paşa (Paşadaresi), İslahı Medârisi İslâmiye ve Hukuk Mektebindeki hocalığı, bu karakterinin daha net anlaşılmasını sağlamıştır.

Ahmed Ziya Efendi Paşadaresinden sonra müderisliğine İslah-ı Medâris-i İslâmiyede devam etmiş, bir dönem medresenin müdürlüğünü de yürütmüştür. İslahı Medârisi İslâmiye, İstanbul'da ancak 1914 yılında alınan bir kararla açılabilen ilk modern medresenin, Konya'da 1909 yılında kurulmuş ve çağdaş anlamdaki İstanbul medresesine model oluşturması bakımından çok önemli bir örneği olmuştur. Âlimlerin ve halkın gayretleriyle meydana getirilen İslah-ı Medâris¹⁹² Ahmed Ziya Efendi'nin hayatında gerçekleştirdiği en önemli atılımlardan biri olmuştur. Medrese günümüzde yerini devamı mahiyetinde fakat birinci kademesi konumundaki İmam Hatip Liselerine bırakmıştır.

Ahmed Ziya Efendi, İslahı Medârisi İslâmiyenin 1915 yılında öğrencisiz bırakılması, ardından da 1917 yılında da kapatılması üzerine ağabeyi Zeynel Abidin Efendi ve halktan bir gurup müteşebbisin desteği ile Daru'l-İrfan Anonim Şirketi'nin kuruluşunda bulunmuştur. Şirket bakanlar kurulunun 25 Mart 1336/4 Recep 1338 (25 Mart 1920) tarihli onay kararı¹⁹³ ile kurularak eğitim faaliyetlerine başlamıştır.

¹⁹² Kerim Sarıçelik, *Konya'da Modern Eğitim Kurumları (1869-1919)*, Konya 2010, s.1.

¹⁹³ Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Tarih: 04/B /1338 (Hicrî), Dosya No:254, Gömlek No:59, Fon Kodu: MV.

Müderriş Hasan Kudî Efendi Ve İcazetleri

Ahmed Ziya Efendi, müderrişliği yanında Nakşbendîye Tarîkatı Halidiye kolunun mürşitlik vasfını da elde etmiştir.¹⁹⁴ Babası Bahâuddîn Efendi'nin vefatından sonra vaktiyle Şems mahallesinde bulunan 'Nakşbendîye-i Halidiye Zaviyesi'nde ağabeyi Zeynel Abidin Efendi'nin muvafakatiyle 9 Zilhicce 1337/5 Eylül 1919 tarihinde şeyh olmuştur.¹⁹⁵

Ahmed Ziya Efendi ciddiyeti önemseyen bir eğitimcidir. Meşrik-i İrfan gazetesindeki 'Medâris' başlıklı makalesinde medrese eğitiminin önem ve etkisi üzerinde durarak eğitimin medreseler vasıtasıyla yaygınlaştırılmasını savunmuştur. Ona göre medreseler, dini ilimlerle birlikte Edebiyat, Tıp, Matematik, Felsefe ve benzeri ilim dallarında da nice bilim insanlarını yetiştirdiği bir yerdir. Bu geleneğin ihmal edilmeyip devam ettirilmesini savunarak toplumun din ilimlerinde uzmanlaşmış âlimlere ihtiyacı olduğu kadar Fen ve Edebiyat gibi alanlarda yetişmiş otomatik bilim insanına da ihtiyacı bulunduğu kanaatini ifade etmiştir. Ahmed Ziya Efendinin hedefi bu vasıfların bir kişide toplanmasıdır. Bu kanaatini desteklemek amacıyla da Hanefi mezhebi fakihlerinden ünlü İslâm Hukukçusu İmam Ebu Yusuf (v.183/798) hakkında söylenmiş şu cümleyi aktarmıştır;

"Hazretin en az bildiği fen, fenn-i fıktır." ¹⁹⁶

194 Mahmut Sural, 50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya, Yeni Konya Gazetesi, 11 Eylül 1975, s. 3; Mehmet Ali Uz, Konya Âlimleri ve Velileri, s. 319.

195 Yusuf Küçükdağ, Konya Şehri'nin Fiziki ve Sosyo-Ekonomik Yapısı -Makaleler I-, Konya 2004, s. 155 (VAD.no.148, sıra:2009 nolu belge).

196 Meşrik-i İrfan, 19 Ramazan 1327/ 21 Eylül Rumi 1325/ 9 Teşrin-i Evvel 1909.

Ahmed Ziya Efendinin icazetli öğrencilerinden Abdullah Fevzi Tanrıku lu Hoca Efendi, hatıratında hocasından bahsederken Şu övgü dolu ifadelere yer vermiştir:

“Hazreti üstadım bize olgun ve üstün nitelikli bir Şahsiyet olmanın yollarını öğrettiği gibi öğretim metodunu da öğretti. Her bilim dalının nazarî meselelerinin yanına uygulama usullerini de katar, öğrencilerine derin bir bilimsel düşünme yetkisi kazandırır ve onları teşkilatlandırırđı. Öğrettiği ilmi, bir meleke halinde öğrencisinde görmek isterdi. Hocamız, dönemin âlimlerinden ayrıcalıklı üstün özelliklere sahipti. Öğretim metodundaki kabiliyeti üstün bir konumdaydı. Mesleğimize karşı hisli yetişmemizde hizmet ve yardımda bulunurdu. İlimleri öğrendikten sonra en güzel bir Şekilde İslâm’a hizmet etmenin yolunu gösterir, bunu da dini bir görev olarak telkin ederdi.”¹⁹⁷

“Hocamız Ziya Efendiye göre öğrenimden maksat, sadece bu ilimleri ve fenleri edinene faydası olsun değil, dünyada bulunan bütün din kardeşlerimizin aynı yüce sıfatlardan ve düşüncelerden yararlanması için çalışmaların geniş tutulması gereğidir. Hocamız bu fikirleri bize aktarır ve her zaman canlı kalmasını sağlardı. Hocamız zamanın her türlü bilim ve tekniğiyle donanmış İslâm âlemine hizmet eden, savunan ve koruyan kişilerin yetişmesi için büyük gayret gösteriyor, bize de aynı ruhu telkin ediyordu. Meşrutiyetin ilk yıllarında kurduğu İslah-ı Medâris’i bu yüce gayeye ulaşmak amacıyla açmıştı.”¹⁹⁸

Ahmed Ziya Efendi, yetiştirdiği öğrencilerinin olgun-

197 Ali Osman Koçkuzu, Bir Müderrişin Sürgün Yılları Abdullah Fevzi Efendi, İstanbul 2010, s. 39.

198 Koçkuzu, Sürgün Yılları, s. 40-1.

Müderriş Hasan Kudî Efendi Ve İcazetleri

laşmaları ve ideal sahibi olmaları amacıyla hem lisanlarıyla hem de kaleleriyle İslâm'a hizmet etmelerini teşvik etmiş, yazılarının Meşrik-i İrfan gibi gazete ve dergilerde yayınlanmasını sağlamıştır.

1.3. AHMED ZİYA EFENDİNİN ESERLERİ

Ahmed Ziya Efendinin kitap ve risale halindeki eserleri, daha çok okuttuğu derslerde öğrencilerine takrir ve imla ettirdiği konularla ilgilidir. Bu kıymetli matbu kitapların yirmi kadar olduğu söylenmektedir.¹⁹⁹ Fakat kaynaklarda varlığından bahsedilen bu eserlerin tamamına ulaşılamamıştır. Kütüphanelerde bulunan matbu eserleri de İslâm Miras hukuku ağırlıklıdır. Konya Yusufuğa Kütüphanesinde yaptığımız incelemelerde İslahı Medârisi İslâmiyede okuttuğu ders kitaplarının üzerlerinde ince talik yazısıyla notlarına rastlanmıştır. Bu ilmi notların ayrıca ele alınıp incelenmesi Ahmed Ziya Efendinin ilmi seviyesini ortaya çıkarmada yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Ahmed Ziya Efendinin ulaşabildiğimiz matbu eserleri şunlardır:

1.3.1. Kavâid-i Külliye şerhi: Mekteb-i Hukuk'ta ders olarak okuttuğu ve teksir notu olarak da öğrencilerine verdiği bu eser, Mecelle'nin ilk yüz maddesi olan İslâm Hukuk prensiplerini yani külli kaideleri ele almıştır. Eser, Ali Osman Koçkuzu hocamız tarafından 1960'lı yıllarda 199 Konya 1973 İl Yıllığı, s. 313; Selçuk Es, Konya Ansiklopedisi.

bir kitap mezadında 100 sayfalık teksir halinde bulunmuş 1996 yılında “İslâm Hukukunun Genel İlkeleri (Kavâid-i Külliye Şerhi)” adıyla yayınlanmıştır.²⁰⁰

1.3.2. Emâli’l-Vesâyâ:²⁰¹ Şeyhzade Ahmed Ziya Efendi’ye ait “Emâli’l-Vesâyâ/Vasiyet Notları”, İslâm miras hukukunda vasiyeti konu almaktadır. Eser basılmadan önce Ahmed Ziya Efendi tarafından Konya Mekteb-i Hukukta ders olarak okutulmuş hukuk fakültesi öğrencilerine imla ettirilmiştir. Eserin aslı Osmanlıcadır. Eser, Mecelle mantığı ile toplam seksen sekiz madde halinde yazılmıştır.

1.3.3. Emâli’l-Ferâiz: İslâm Miras Hukuku konularını ve çözüm örneklerini ele alan 82 sayfalık bir eserdir. Osmanlıca Türkçesiyle yazılmış, Konya Meşrik-i İrfan matbaasında 1326/1328, miladi 1910 tarihinde basılmıştır. Eserin matbu nüshaları Konya Koyunoğlu Müzesi ve Konya Hayra Hizmet Kütüphanesinde²⁰² bulunmaktadır. Kitap, önsöz niteliğinde beş sayfalık bir giriş ile başlayıp üç sayfalık bir mukaddime ile devam etmektedir. Miras konularını “Tereke ve Ahkâmı” başlığı altında ele alan kitapta, miras meselelerinin çözümleri tablolar halinde verilmiştir. Miras konuları “Mefkûd” başlığı ile sona ermektedir. Kita-

200 Ahmed Ziya Efendi, *İslâm Hukukunun Genel İlkeleri (Kavâid-i Külliye Şerhi)*, (Tercüme: Prof. Dr. A.Osman Koçkuzu), Esra Yayınları, İstanbul 1996, s. 6-7.

201 Eser hakkında yapılan makale çalışması için bkz: İsmail Bilgili, “Şeyhzâde Ahmed Ziya Efendi’nin Hayatı ve “Emâli’l-Vesâyâ” Adlı Eseri”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 12, (2008), s. 301-344.

202 Hayra Hizmet Kütüphanesi, Bozkırlı Mustafa Hoca Kitapları, Tasnif No: 15065/1.

bın sonunda bitirme tarihi olarak Őu kayıt dūŐūlmūŐtūr: 4 Cemaziye'l-Evvel Sene 327 ve 9 Haziran Sene 325.²⁰³

1.3.4. Ücâletü'l-Ferâiz: İslâm Miras Hukuku konularını çok kısa, özet mahiyetinde ele alan bu eser, Osmanlıca Türkçesiyle 9 sayfa olup Hayra Hizmet Kütüphanesinde²⁰⁴ bulunmaktadır.

1.3.5. Sülâfetü'l-Ferâiz: İslâm Miras Hukuku konularını Arapça beyitler halinde 12 sayfada özetleyen eser, bir bakıma Ücâletü'l-Ferâiz adlı kitabın Arapça manzum halidir. Konu başlıklarını ve metinlerini karşılaŐtırdığımızda tıpatıp bir benzerlik görülmektedir. Sayfa altlarına Arapça kelimelerin Osmanlıca Türkçesi de verilerek eserin anlaşılması kolaylaŐtırılmıştır. Eser, Hayra Hizmet Kütüphanesinde²⁰⁵ bulunmaktadır.

1.3.6. Kasîde-i Ziyâiyye (Dâliyye): Kaside-i Ziyâiyye olarak bilinen Kaside-i Dâliyye 27 beyittir. Ahmed Ziya Efendi bu kasidesini Arapça olarak henüz gençlik yıllarında iken Hz. Peygamber (s.a.v)'e olan sevgi ve hasretini, Onun ravzasına kavuŐma arzusunu ifade etmek amacıyla yazmıştır. Kasidesinin kafiyesi "dâl" harfi olduğu için kasideye "el-Kasîdetü'd-Dâliyye" de denmiştir. Fakat halk arasında müellifin ismine izafe edilerek anıldığından ka-

203 Eserin sonunda yer alan Rumi '9 Haziran 1325' tarihe göre; eserin tamamlanması Hicri 3 Cemaziye'l-Ahir 1327, Miladi ise 22 Haziran 1909 tarihine denk gelmektedir. Fakat yine eserin sonunda yer alan Hicri '4 Cemaziye'l-Evvel 1327' tarihe göre eserin tamamlanması Rumi 11 Mayıs 1325, Miladi 24 Mayıs 1909 tarihine denk gelmektedir.

204 Hayra Hizmet Kütüphanesi, Bozkırlı Mustafa Hoca Kitapları, Tasnif No: 15065/2.

205 Hayra Hizmet Kütüphanesi, Bozkırlı Mustafa Hoca Kitapları, Tasnif No: 15065/3.

sideye, “Kasîde-i Ziyâiyye”²⁰⁶ denilmektedir. Kaside Abdullah Fevzi Tanrikulu²⁰⁷, Fahri Kulu²⁰⁸, Himmet Mercan, İlhan Armutçuoğlu²⁰⁹ ve merhum Ahmet Gürtaş²¹⁰ tarafından tercüme edilmiştir.

1.3.7. Kasîde-i Lâmiye: Ahmed Ziya Efendi bu kasidesini 44 beyit halinde yazmıştır. Kasidenin 22’den 44. beyte kadar olan kısmı Veli Sabri Uyar’a (v. 1954) ait (25,5 x 15,5) ebadındaki defterin “Kasîde-i Ziyâiyye” den sonraki bölümünde bulunmaktadır.²¹¹ Kasidesinin kafiyesi “lam” harfi olduğu için kasideye “el-Kasîdetü’l-Lâmiye” denilmiştir. Kaside-i lâmiyenin 44 beyitlik tam metni Ahmed Kudsî Eminoğlu Hoca Efendinin internet sitesinde mevcuttur.²¹²

Ahmed Ziya Efendinin tespit edebildiğimiz bu eserleri dışında hadisi şerifleri not ettiği küçük bir el yazma defteri ile fıkıh usulüne dair notları Konya Koyunoğlu müzesinde bulunmaktadır.²¹³ Ahmed Ziya Efendinin dergi ve gazetelerde çıkmış makaleleri de vardır. Genellikle döne-

206 Gürtaş, a.g.m, s. 100.

207 Veli Sabri Uyar Defterleri Koyunoğlu Kütüphanesi d.no:15201 kayıtlı yazma eser.

208 Ali Osman Koçkuzu, *Haydin Basalım İzlere, Konya 2008*, 179-181.

209 İlhan Armutçuoğlu, *Ahmed Ziya Efendi Kaside-i Ziyâiyye Tercüme, Erkam Neşriyat 1983*.

210 Kaside tercümesiyle birlikte merhum Ahmet Gürtaş hoca tarafından makale olarak Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dergisinin 9. Sayısının 81-149 sayfalarında yayınlandı.

211 Bu defter Ahmet İzzet Koyunoğlu Müzesinde 9203 numarada kayıtlıdır.

212 <http://a-Kudsî.tripod.com/>; <http://www.angelfire.com/ak5/eminoglu/siir.htm>.

213 Bu iki defter üzerinde Ali Osman Koçkuzu hocamız incelemede bulundu. Defterlerin Ziya Efendi’ye ait olduğu kanaatindedir.

Müderriş Hasan Kudî Efendi Ve İcazetleri

min konularına yer verdiği makalelerinde eğitim ve siya-
set meselelerine değinmiştir.²¹⁴

2. ALİ RIF'AT EFENDİ

Hasan Kudî Efendinin yetiştirdiği önemli şahsiyet-
lerden biri de şeyh Bahâuddin Efendinin oğullarından Ali
Rif'at Efendidir. Ali Rif'at Efendi, Muhammed veya Meh-
med Rif'at Efendi olarak da bilinmektedir. İcazette Ali
Rif'at olarak geçtiği için bu isim tercih edilmiştir. Ali Rif'at
Efendi, Hocası Hasan Kudî Efendiden tam ilmî icazet
almış, İslah-ı Medâris-i İslamiye medresesinde müderriş
ve idarecilikte bulunmuştur. Medresenin gelir kaynaklarını
temin sorumluluğu da kendi üzerindeydi.

2.1. ALİ RIF'AT EFENDİNİN HAYATI

Konya Bozkır'da 1287/1871 yılında doğan Müderriş
Ali Rif'at Efendi, buğday tenli, ela gözlü ve uzun boyluydu.
Ali Rif'at Efendi, 1295 doğumlu Aliye Hanımla evlenmiş,
evliliğinden, Mehmet, Ahmed, Sıdika ve Saide adında
dört çocuğu olmuştur.²¹⁵ Aliye Hanımın babası Saduddin
Efendi, annesi de şerife Hanımdı.²¹⁶

*214 Ahmed Ziya Efendinin hayatı ve eğitimciliği hakkında daha ge-
niş bilgi için bkz: Ahmet Gürtaş, "şeyhzâde Ahmed Ziya Efendi ve
Kasîde-i Dâliyyesi", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy.
9, (1999), s. 81-149; İsmail Bilgili, "şeyhzâde Ahmed Ziya Efendi'nin
Hayatı ve "Emâli'l-Vesâyâ" Adlı Eseri", İslâm Hukuku Araştırmaları
Dergisi, sy. 12, (2008), s. 301-344.*

215 M. Ali UZ, Konya Âlimleri, s.316; M. Ali Uz, Bozkır Sempozyumu, s.221.

216 Nüfus kayıt belgesi.

2.2. ALİ RIF'AT EFENDİNİN EĞİTİMİ

Yetiştığı ortam itibariyle iyi bir eğitim gören Ali Rif'at Efendi 1318/1900'de babası Muhammed Bahâuddîn Efendi'den cüz'i Nakşî tarîkatı hilafeti almıştır. 1319/1901'de amcası Şeyh Hasan Kudsi Efendi'den de tam ilmî icazet almıştır.²¹⁷

Paşadaresi ve İslah-ı Medaris'te Mantık ve Tefsir dersleri okutan Ali Rif'at Efendi, bir dönem İslah-ı Medariste idarecilik yapmıştır.²¹⁸ Evi medresenin bitişiğinde olduğu için zamanının büyük bir kısmını medresede geçirmiş, öğrencilerin her türlü problemleriyle yakinen ilgilenmiştir. Medresenin ve ailenin gelirini ticaret ile meşgul olarak ve değirmenleri işleterek sağlamıştır.²¹⁹

Sırçalı medresesinde de müderrişlik yapmış, İplikçi camiinde vaiz ve hatiplik görevinde bulunmuştur.

2.3. ALİ RIF'AT EFENDİNİN VEFATI

Ali Rif'at Efendinin vefatı Milli Mücadele yıllarında çıkarılan iç kargaşa esnasında gerçekleşmiştir.

Birinci Konya İsyanı, diye değerlendirilen iç kaynaşmalar esnasında Fahrettin (Atalay) Paşa, halkı aydınlatmak üzere âlimlerden Vehbi Efendi, Fakı Efendi ve Rifat Efendiyi görevlendirmişti. Gösterilen çabalar sonucunda Şakalak Köprüsünde jandarma devriyesine ateş açma (5-6 Mayıs gecesi) ve hapisane ayaklanması dışında bir olay meydana gelmemiş ve olaylar da bastırılmıştı.

²¹⁷ Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi.

²¹⁸ Ahmed Kudsî, Nübze, s. 1.

²¹⁹ Koçkuzu, Sürğün Yılları, s. 41.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Ulemâdan oluşın bu üç kişilik heyet halkı irşatta başarılı olmuştı.²²⁰

Asilerin 24 Ekim 1919 tarihinde Akkilise mevkiine gelen milli kuvvetlere saldırmaları ve üç askeri vahşice öldürmeleri üzerine de Vali Suphi Bey, alelacele eski mebus Mehmet Emin, Konya tüccarlarından Bozkırlı Hacı Hüseyin ve Zeynel Abidin'in kardeşi Rifat Efendiden meydana gelen yeni bir nasihat heyeti oluşturarak, çatışmanın ertesi günü yani 25 Ekimde Bozkır'a göndermişti.²²¹

Ali Rif'at Efendi her iki heyetteki görevinde de yararlılık göstermiş, takdir almıştır. Bütün bu yararlılıklarına rağmen yine de Delibaş isyanıyla ilgili olmakla itham edilmiş; bu ithamın bir uzantısı olarak da, isyanı takip eden günlerde, henüz olay adli bir kovuşturma ve yargılama konusu yapılmadan bir gece evinden götürülerek, güvence verilmesine rağmen yetkili bir merciin sorgusu ve yargısı olmaksızın alelacele gece saat beşte idam edilmiştir.²²²

Selçuk Es Şehir Postası gazetesinde yayınlanan "Konya Büyükleri" yazı dizisinin seksen yedincisinde Rifat Efendinin vefatı hakkında şunları yazmıştır:

"1920 yılında Konya Hadisesi sonucu kardeşi Zeynel Abidin Efendiden intikam almak amacı ile zamanın valisi tarafından muhakemeye tabi tutulmadan 23.10.1920 günü idam ettirildi."²²³

²²⁰ Arabacı, *Konya Medreseleri*, s. 325.

²²¹ Taha Niyazi Karaca, "Milli Mücadelede Bozkır İsyantları", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy. 16, Yıl 2004/1 (s. 169-190), s. 180 (Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, BEO, 344939).

²²² Arabacı, s. 526.

²²³ Şehir Postası, 26 Ocak 1965, s. 3.

Ali Rif'at Efendinin idamıyla ilgili Hasan Kudsî Efendinin kızı Sekine hanımın tuttuğu hatıra defteri ile yayınlanan TBMM Gizli Celse Zabıtları, olayı aydınlatmaktadır. Olayın şahitlerinden Sekine Hanım gelişmeleri şöyle anlatmaktadır:

“Bir gün sabaha karşı silahlar atılıyordu, korktuk. Hemen pencerelere doğru koştuk. Baktık insanlar birbirini vuruyorlar. Babama söyledik. Bizi pencerenin yanına salmadı. Evimiz her taraf pencere, aşağı odamıza girdik. Duvarları kalın çok muhkemdi. Biraz silah sesi kesildi. Ben sokağa çıktım, iki tarafa baktım, kimseler yoktu. Bu harp üç gün sürdü. O zaman radyo filan yoktu. Sonra herkes sokağa çıkmaya başladı. Köyde bir Delibaş diye bir adam çıkmış, haydin müslümanlar Allah için dinsizleri kaldıralım diye çağırıyorlardı. Konu komşular da zabitleri evlere saklıyorlardı. Silahı olan çıkıyordu. Hükümeti tesellüm aldılar. Fakat sakladıkları zabitler/kuvvayı milliler içerden telefon ederler, Akşehir’de tesellüm bayraklarını çekmişlerdi. Fakat Konyalıların merhameti kendilerini mahvetti. Sakladıkları zabitler hemen çıktılar. Evlerinin ne kadar erkekleri (varsa hepsini) haber verdiler. Hepsi idam oldu. Artık kuvvayı milli askerleri memlekete indi. Yahudi gelmiş gibi indiler. Suçlu olmayanı da idam ettiler.

Benim amcazadem Rif'at Efendi evinden çıkmamış ve:

“Bu bir oyundur” demiş.

Rifat Efendi siyasete karışmaz çiftlik, değirmenle uğraşan bir zattı. Ben sokağa çıktım, ikindin idi. Bir çete Rifat Efendinin evine varmış:

“Seni hükümetten istiyorlar” der. O da:

Müderriş Hasan Kudî Efendi Ve İcazetleri

“Olur” der. Rifat Efendi amcam, uzun boylu, başında sarık hükümetin sokağına doğru gidiyor, arkasında bir çete silahlı gidiyorlar. Eve döndüm:

“Baba, Rifat amcamı bir silahlı çete götürüyor” dedim. Babam da dedi ki:

“Beni evlerine götür.” Hemen gittik. Artık söylediler bir çete geldi, hükümetten istediler, bu da olur demiş. Fakat hanımı, kızları:

“Biz seni salmayız” deyince:

“Suçum yok, siz de bilirsiniz” demiş ve gitmiş. Akşam yemek gönderdiler almadılar, yatak gönderdiler almadılar. Sabahleyin kapımızın önüne çıktım. Bir zabitin oğlu:

“Oh amcamı idam ettiler, git de gör” diye gülerekten söylüyor. Komşuların saklayıp muhafaza ettikleri soysuzlardı bunu söyleyen; bunlarda din yoktu. Eve girdim:

“Baba, Rifat amcamı asmışlar, hükümetin önünde imiş. Kimden duydun derken babamın müridi vardı, Feyzi Efendi, o hemen geldi. Efendimiz Rifat Efendiyi idam etmişler dedi. Onu oradan nasıl alacağız, herkes korkuyor. Konya’yı sanki Moskof almış gibi. Suçlu, suçsuz korkuyor, evden çıkmıyorlardı. Benim Mahmut dayım vardı, onu babam çağırttı:

“Aman Mahmudum, Rifat Efendinin ölüsünü kurtar da Hacı Fettah’a gömdür” dedi.

O da gitti, çok rica ile ölüsünü kurtardı. Bir çöp arabasına atmışlar, iki hamal bulmuş, pul para vermiş. Babası

şeyh Bahâuddin Efendinin başı ucunda bir yeri boşmuş, oraya defnetmiş.

Akşam olunca onlara taziyeye gittik. Her sabah olur mürit Feyzi Efendi gelir:

“Efendimiz bu gün de iki kişi idam ettiler, onlar da en eşraflı müslümanlar, iyi hocalar, hükümet önünde da-rağacı durur, bir Kapu camiinin önünde durur. Her halde Konya’da her gün elli sicime yıldız gibi parlayan müslü-manları idam ediyorlar.”²²⁴

Rıfat Efendi’nin evinden hangi güvenceyle alınıp nasıl idam edildiği konusunda yakın bilgi sahibi olanların başın-da, eski Şer’iye ve Evkaf vekillerinden Konya mebusu ve altı ay kadar Konya valiliği yapmış Hadimli Mehmet Vehbi Efendi bulunmaktadır.²²⁵

Mehmet Vehbi Efendi, Rıfat Efendi’nin idamından iki hafta sonra idamla ilgili TBMM’nin 7 Kasım 1920’de gizli oturumunda şunları söylemiştir:

“Efendim, Konyalı olduğum için şu kürsüye kemali hicapla geldim. Arkadaşlardan biri Konya hadisesi bitme-miştir dedi. Pek doğru söyledi. Çünkü bundan iki buçuk ay evvel aynı vak’a vaki oluyordu. Gece saat üçte dainizi götürdüler. Ben vali ve kumandana biraz itap ettim. Boz-kır hadisesinde failer tecziye olunsa idi bu vak’a olmazdı. Hükümet müsamaha etti. Onlar bununla Hükümet za’fına hükmettiler. İkinci bir hadise tedarikine başladılar, dedim.

Biz şeyhin biraderini gece saat üçte alıp götürmemiş

²²⁴ Sekine Hanım, *Müşâhedât*, s. 7-11.

²²⁵ Gürtaş, a.g.m, s. 84.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

olsaydık aynı vak'a işte o zaman oluyordu. Fakat şeyhin biraderini götürmekle vak'anın önü alındı. Şeyhin biraderi Rifat asıldı.

Ben teminat verdim. Dokuz odalı bir evden çıkardım. Onu himaye edecek idim ve iş sabaha kalacaktı. Valinin tezkeresiyle gelmeyen adamları o şeyhin biraderinin tezkeresiyle gece saat beşte getirttik. Müzakere olunduğu yeri kendilerinin orada bulunduğunu ikrar etmediler. Fakat tevilen tabii yakalandı ve hükümet de teşebbüste bulundu. Vak'anın önü alındı.”²²⁶

Mecliste geçen bu konuşmalardan da anlaşıldığı gibi Rifat Efendi güvence verilerek Mehmet Vehbi nezaretinde gece yarısı alınmış, evinden götürülerek mahkeme edilmeden ve hatta sabah olması dahi beklenmeden idam edilmiştir. Mehmet Vehbi Efendi, Rifat Efendinin idamının yerinde bir karar olduğunu 'Biz şeyhin biraderini gece saat üçte alıp götürmemiş olsaydık aynı vak'a işte o zaman oluyordu. Fakat şeyhin biraderini götürmekle vak'anın önü alındı. Şeyhin biraderi Rifat asıldı' sözüyle de ilan etmiştir. Vehbi Efendi Rifat Efendinin idamıyla da sonradan çıkabilecek isyanların önüne geçilmiş olduğunu ifade etmiştir.

Rifat Efendinin idamıyla ilgili olarak Caner Arabacı'nın verdiği şu bilgilerin dikkate alınması gereklidir:

“Rifat Efendinin idamı, maalesef tam bir faciadır. Zira bu sıra henüz Konya'da İstiklal Mahkemesi kurulmamıştır. Çünkü mecliste olay 7 Kasım 1920'de anlatıldığına göre

idam daha önce gerçekleştirilmiştir. Zira İstiklal Mahkemesinin göreve başlama tarihi 8 Kasım 1920'dir.

Ali Rifat Efendinin Kabri

Rifat Efendi, 1920 yılında muhakeme edilmeksizin idam edilmiştir.²²⁸ Mezarı Hacı Fettah Kabristanı'nda babasının türbesinin yanındadır.

Hasan Kudsî Efendinin kızı Hatice Hanımdan nakledildiğine göre Rifat Efendi idam edilip Hacı Fettah'a defnedildikten sonra kabristanlık gece gündüz nur dolmuş, pek çok kişi de buna şahit olmuştur.²²⁹

²²⁷ Arabacı, s. 526.

²²⁸ Ahmed Kudsî, Nübze, s.1; Mahmud Sural, 50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya, Yeni Konya, 11 Eylül, 1975.

²²⁹ Akrabalardan Rukiye Hanım ile yaptığımız röportajdan. Rukiye

3. HATTAT HACI ABDULKADİR EFENDİ

Müderriş ve mürşit Hasan Kudsî Efendinin öğrencilerinden bir diğeri Abdülkadir Efendi, 1267/1850 tarihinde Konya'nın Dolapdere²³⁰ mahallesinde doğmuştur. Babası Mustafa Efendidir. İlk tahsilini tamamladıktan sonra eğitimi Paşadaresi medresesinde devam ettirmiştir. Medresede Hasan Kudsî Efendiden hem ilim hem de hattatlık öğrenmiştir. Sülüs, ta'lik ve nesih yazıları olan Abdülkadir Efendinin altı kadar Mushaf-ı şerif ile birçok risale ve levha yazdığı kaydedilmiştir.²³¹

Hattat Hacı Abdülkadir Efendi 1331/1913 yılında Konya'da vefat etmiş, Mevlana türbesinin yakındaki Üçler kabristanına defnedilmiştir.²³²

4. HATTAT VE HAKKÂK HALİD EFENDİ

Hasan Kudsî Efendinin bir diğeri öğrencisi Halit Efendi, 1294/1877 senesinde Konya'nın Şeyh Ahmed mahallesinde doğmuştur. Babası hacı Osman Efendidir. Paşadaresi medresesinde hocası Hasan Kudsî Efendiden ders görerek hem ilim hem de hattatlıktan icazet almıştır. Çok güzel sülüs, ta'lik ve nesih yazısı olup Kapu camiiindeki sülüs ve ta'lik yazısıyla yazılmış levhaların onun eseri olduğu kaydedilmiştir.²³³

Hanım bizzat kendisi olaya tanık olan Hatice Hanımdan dinlemiş.

230 Dolapdere Mahallesi Konya Karatay ilçesi Mevlana civarındadır.

231 Veli Sabri Uyar, "Hattatlar Armağanı", Konya Halkevi Dergisi, sy. 108-109-110, Ekim-Kasım-Aralık 1947, s. 6.

232 Uyar, "Hattatlar Armağanı", Konya Halkevi Dergisi, sy. 108-109-110, Ekim-Kasım-Aralık 1947, s. 6.

233 Konya Kapu Camiinde yaptığım çalışmalarda Veli Sabri Uyar'ın

Veli Sabri Uyar, Nakipoğlu camii minare kapısı üzerinde, Farsça beyit halinde şu ta'lik yazının Halit Efendiye ait olduğu belirtmiştir:

Nakipoğlu Cami Minare Kapısı Üzerindeki Hat

“Zihatif mişe nidem mısrağ-ı tarih-i bünyadeş

Bi kün age zi gülbâng-ı Bilâl erbab-ı taatra. 1178”²³⁴

Nakiboğlu camiinde yaptığımız incelemelerde farsça beytin altında “Halid” yazısının bulunmadığı tespit edilmiştir. Hattın kime ait olduğunu belirtir herhangi bir imza ya da raslanılmamaştır. Beytin altındaki hicri 1178 (miladi 1764), minarenin yapıldığı tarihtir ki, Hattat Halid Efendinin doğumundan yüz yıl öncesine denk gelmektedir. Bu verilerden hareketle hattın Halid Efendiye ait olmadığı kanaati hâsıl olmaktadır. Yalnız zayıf olmakla birlikte, yazının

belirttiği yazı ve levhalara ulaşamadım. Kapu Camisinin iç hattını düzenleyen Hattat Hüseyin Öksüz beye, Halit Efendinin belirtilen hatları hakkında danışıldığında ‘önceki yazıların daha önceki tadilatla sıvanın altında kaldığı’ şeklinde bilgi alınmıştır. Cami görevlisi arkadaşımızın cami tavan ve bodrumunda yaptığı araştırmada da, herhangi bir hat levhası veya hattın olmadığı tespit edilmiştir.

234 Uyar, “Hattatlar Armağanı”, Konya Halkevi Dergisi, sy. 116-117, s. 59. Ali Osman Koçkuzu hocamız beytin tecrümesini şu şekilde yapmıştır: “ Bu caminin yapılış tarihini belirten bir mısra sürekli aklıma geliyor, Devamlı uyanık ol Bilal’in itaat sahiplerine yaptığı ilanı, ezanı hatırla. 1178”

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Halid Efendi tarafından sonradan yeniden yazılmış, fakat minarenin inşa tarihini muhafaza etmek amacıyla ilgili tarihi yazarak kendi imzasını atmadığı ihtimali de düşünülebilir.

Nakipoğlu Camii zamanla harap olduğu ve 1926 yılında minaresi hariç yıktırılarak yeniden yapıldığı için caminin ana kapısı üzerinde bulunan yazının sonradan yazıldığı kesindir. Zira yeniden yazılma tarihi 1926 olarak kaydedilmiştir. Yazının sağ tarafında caminin ilk inşa edildiği 1176 yani 1762 tarihi bulunmaktadır. Veli Sabri Uyar'ın, Halid Efendiye ait olduğunu söylediği hattın, minare kapısı üzerindeki değil de ana kapı üzerindeki yazı olma ihtimali, sanat tarihçileri tarafından araştırılarak vuzuha kavuşturulmalıdır.

Nakipoğlu Cami Ana Kapı Üzerindeki Hat

Halid Efendi, maruz kaldığı bevliye rahatsızlığı sebebiyle İstanbul'da geçirdiği bir ameliyat sonunda 1356/1937 senesinde 62/60 yaşında iken vefat ederek İstanbul'da defnedilmiştir.²³⁵

5. HAFİZ MEVLÜTHÂN ZEKÂİ SARSILMAZ

Hasan Kudşî Efendinin hat öğrencilerinden bir diğeri Zekâi Sarsılmaz Hoca Efendi, 1314/1897 yılında Konya'da doğmuştur. İlk tahsil ve hafızlığını tamamladıktan sonra İslah-ı Medaris-i İslamiye'de öğrenci olmuş, hattat Hasan Kudşî Efendi, Hacı Veyis Efendi²³⁶, Hacı Veyiszade Mustafa Efendi ve İbrahim Efendiden dersler almıştır.

Çok güzel sesi olduğu bildirilen Zekâi Hoca, mevlit, ilahi kaside ve güzel ezan okurdu. Sesi güzel gençlerle ilahileri geçerdii. Zekâi Hocanın yazısı da güzeldi. Kuran-ı Kerim tilaveti öğrettiği gibi hüsnü hat dersi de verirdi.²³⁷ Öğrencilik yıllarında İslah-ı Medaris'in mescidinde üç yıl müezzinlik yapmış, 1922 yılında Aziziye camiine müezzin olarak atanmıştır. Aziziye camiindeki görevi on yıl sürmüştür.

236 Hacı Veyis Efendi, Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu Hoca Efendinin ve Ali Ulvi Kurucu Hocanın babası İbrahim Efendilerin babalarıdır. 1858'de Konya Karatay ilçesi Şatır köyünde dünyaya gelmiş. Babası köy eşrafından Mustafa Efendiymiş. İlköğrenimini Sedirler sıbyan mektebinde tamamlamış. Bekir Efendiden de hafızlığını ikmal etmiş. Sonra Aladağlı Hoca'nın derslerine devam ederek icazet almış. Kıraat (aşere-takrib) derslerini Çimili Ahmed Efendi'den almış. İmtihanla Adliye medresesi müderrişisi olmuş. Burada pek çok öğrenci yetiştirmiş. Medreseler kapatılınca Üçler Mezarlığı yakınındaki Dolap Camii imamlığını deruhte etmiş. İslami eğitimin yasaklandığı dönemlerde gizlice öğrenci okutmuş. Bu yüzden zaman zaman takibata uğramış. Yaşantısı ve ahlakı ile çevresine örnek biriymiş. Konya'ya hicrete eden garibanları korur kollarmış. 1935 yılında Konya'da vefat ederek üçler mezarlığına defnedilmiş. Oğulları Mustafa ve İbrahim Efendi'ler olmak üzere soyundan birçok ilim adamı yetişmiştir. (Mehmet Ali Uz, Konya Âlimleri, s. 483-484.)

237 M. Ertuğrul Düzdadığ, Üstad Ali Ulvî Kurucu Hatıralar, I-III Cilt, Kaynak Yayınları, İstanbul 2010, III/25.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Zekâî Sarsılmaz

Ezanın Türkçe okutulacağı kanaatine varınca 1932 yılında Kıbrıs'a hicret ederek 1932–1935 yıllarında Kıbrıs-Lefkoşa'da görev yapmıştır. Özellikle Perşembe günleri nihavent makamında okuduğu ikinci ezanıyla Rumları mesteden Zekâî Efendinin, Rumların kahvelerden dışarı çıkıp ayakta ezanını dinledikleri anlatılmaktadır.²³⁸

Hafız Zekâî Sarsılmaz'a Ait İmza ve Hat²³⁹

Medine'de Medresetü'n-Nücah'ta on beş yıl Kuran-ı Kerim öğretmenliği yapan Zekâî Efendi, Türkiye'ye dön-

²³⁸ Mustafa Büyüksakarya Kıbrıslı Şeyh Nazım Efendiden nakletmiştir.

²³⁹ Hattın tam metin ve çevirisi ekler bölümündedir.

düğü 1955 yılından sonra Ankara Hacı Bayram camiinde müezzinlik-imamlık, mevlithanlık görevini sürdürmüştür. İhtiyaç sahiplerini gözetip talebe yetiştirmeye çalışmıştır. Görevinden 1974 yılında emekli olan Zekâî Efendi, 1980'li yıllarda vefat etmiştir.²⁴⁰

6. MEHMET KUDSÎ EFENDİ

Hasan Kudsî Efendinin icazetli öğrencilerinden bir diğeri de Bozkırlı Halid Efendinin oğlu Mehmet Kudsî Efendidir. Mehmet Kudsî Efendi Hasan Kudsî Efendinin yeğenidir. Mehmet Kudsî Efendi, hicrî 1290/1874 tarihinde Bozkır Hocaköy'de doğmuştur. Sıbyan mektebini bitirdikten sonra Karaman'a gidip Mayıs 1303/1887'de rüştiyeyi bitirmiş, Konya ve Karaman medreselerinde ders görmüştür.

Bekir Sami Paşa Medresesi ve tekkesi şeyhi ve amcası Muhammed Bahauddin Efendi'den Nakşî-Halidî tarikatı üzere Şubat 1314/1898'de hilafetname alan Mehmet Kudsî Efendi amcası Hasan Kudsi Efendiden de 1317/1901 yılında icazet almıştır. İcazetten sonra Karaman'da Ketenci Baba Nakşibendî tekkesi postnişinliği ve müderrisliğinde bulunmuştur.

240 Mahmud Sural, 18 Kasım 1975; Mehmet Ali Uz, Konya Âlimleri, s. 538-539; Abdülkerim Abdülkadiroğlu, "Hâfız Zekâî Sarsılmaz Hoca Efendinin Hatırasına", Altınoluk, sy. 167, Ocak 2000, s. 55-56; Ali Ulvi Kurucu, Hatıralar, III/25-38. Zekâî Sarsılmaz Hocanın daha geniş hayatı ve hatıraları için bkz: M. Ertuğrul Düzdağ, Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar, III/25-38.

Müderriş Hasan Kudsi Efendi Ve İcazetleri

Mehmed Kudsi Efendi ve Karaman'daki Kabri

Karaman müftüsü Mustafa Efendi'nin azli ve müftülük için yapılan seçimde eski müftü Hadimizade Mustafa Efendi'nin 18 reyine karşı, 41 oyla Karaman müftüsü olmuştur. Bu seçim meşihatça da tasvibe uygun görüldüğü için resmen Mayıs 1335/1919'da Karaman müftülüğü onaylanmıştır.²⁴¹ Uzun yıllar Karaman Müftülüğünde bulunan Mehmet Kudsi Efendi, 1962'de Karaman'da vefat etmiştir.

²⁴¹ Sadık Albayrak, *Son Devir Osmanlı Uleması, I-V Cilt, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1996, III/225.*

İKİNCİ BÖLÜM

HASAN KUDSÎ EFENDİNİN İCAZETLERİ

A. HASAN KUDŞİ EFENDİNİN ALDIĞI İCAZETLER

Hasan Kudşî Efendi dönemin seçkin âlimlerinden İslamî ilimleri tahsil ederek icazet almıştır. Aldığı icazet belgelerinin hiç birine ulaşlamamıştır. İcazet aldığına dair bilgiler, vermiş olduğu icazetlerde yer almaktadır. İlim ve icazet aldığı hocaları öğrencileri tarafından verilen icazetlerden de anlaşılmaktadır.

Ağabeyi Muhammed Bahâuddin Efendi kendisine ameli ve nazari ilimlerden usûl, fûru ve özellikle de Hz. Peygamber (s.a.v)'in hadislerini tahkik ederek rivayet etme konusunda icazet vermiştir. Hasan Kudşî Efendi, ağabeyi Bahâuddin Efendiden sonra Şerafettin Camii bitişiğinde bulunan Ziyaiye medresesinde, Konya müftülerinden Hüseyin Feyzi ibn Mustafa Efendi Kadinhânî'den ikmal-nusah ederek aklî ve naklî, ilmî ve amelî ilimlerden tefsir, hadis, usul, furûun (fıkıh) tamamı için rivayette bulunmak üzere icazet almıştır.²⁴²

Hasan Kudşî Efendi, hadis icazetini Ba'lebekke müftüsü olarak bilinen, Muhammed Hibetullah ibn Mahmud Nâcî'nin öğrencisi Ahmet Hazım Efendiden almıştır. Kaside-i Bür'e okuma icazetini ise Yalvaçlı İbrahim Selami bin Muhammed'den almıştır.²⁴³

242 Uyar, "Konya Bilginleri", Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi, sy.121-122, (Ekim Kasım 1948), s. 41. Hasan Kudşî Efendinin Ahmed Ziya Efendiye verdiği icazet: Koyunoğlu Müzesi, No:37023.

243 Hasan Kudşî Efendinin hocaları, Ahmed Ziya Efendi ve Rıfat Efendiye verdiği müstakil icazet belgelerinden ve Veli Sabri Uyarın yazı dizilerinden tespit edilmiştir. İcazetler Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesinde bulunmaktadır.

B. HASAN KUDŞİ EFENDİNİN VERDİĞİ İCAZETLER

Hasan Kudşî Efendi, Paşadaireşi ve İslahı Medarisi İslamiye medreselerindeki hocalığı esnasında pek çok öğrenci yetiştirmiş birçoğuna da icazet vermiştir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla verdiği icazetler içinde ilmî icazet, tasavvufî icazet ve hat sanatı icazeti bulunmaktadır. Bu icazetlerden belge niteliğinde ulaşabildiklerimiz ise kitapta da tercümesiyle birlikte yer verdiğimiz iki icazetname-dir. Biri Ahmed Ziya Efendiye, diğeri de Ali Rif'at Efendiye verdiği icazetlerdir. Bu iki icazet, ilmî icazet hüviyetindedir. Tasavvuf ve hat sanatına dair verdiği icazetlerle diğeri ilmi icazetlere kaynaklarda geçtiği kadarıyla sadece bilgi bakımından ulaşılabilmiştir.

Hasan Kudşî Efendi, Paşadaireşi öğrencilerinden hattat ve hakkâk Halid Efendiye hem ilmî hem de hat icazeti vermiştir.²⁴⁴ Hattat Abdulkadir Efendinin icazet aldığı ifade edilmese de Hasan Kudşî Efendiden ilim ve hat der-si aldığı kaynaklarda geçmektedir.²⁴⁵

a. AHMED ZİYA EFENDİYE VERDİĞİ İCAZET

Hasan Kudşî Efendi, yeğeni Ahmed Ziya Efendiye aklî ve naklî tüm ilimleri kapsayan 'genel icazet/icazet-i âmme' vermiştir. Bu ilmî icazette hoca silsilesine ayrıntılı olarak yer verilmiştir. İcazetin verildiği tarih belgede kayıtlı olmamakla birlikte, icazetin 1892 veya daha önceki yıllarda verilmiş olması muhtemeldir.

²⁴⁴ Uyar, "Hattatlar Armağanı", *Konya Halkevi Dergisi*, sy. 116-117, s. 59.

²⁴⁵ Uyar, "Hattatlar Armağanı", *Konya Halkevi Dergisi*, sy. 108-109-110, s. 6.

1. İCAZETİN DEĞERLENDİRMESİ

Hattat Hasan Kudşî Efendi'nin düzgün hattıyla kaleme alınmış icazet, yirmi dokuz sahife olup Arapça yazılmıştır. İcazet belgesinin anlaşılmasına katkı sağlaması amacıyla icazetle ilgili bazı tespit ve tahlillerde bulunularak belgede yer alan 'Fıkıh İcazeti' liste halinde sunulacaktır.

Ahmed Ziya Efendinin amcası ve dayısı Hasan Kudşî Efendiden aldığı icazet²⁴⁶ ayrıntılı ilmi icazete bir örnektir. İcazet belgesi, fıkıh, hadis, tefsir ve diğer ilimlerle birlikte hatme hâce yapmayı da kapsamıştır. Fıkıh, hadis, tefsir icazetleri ise müstakil silsilelerden oluşmuştur.

İcazet belgesinin ayrıntılı değerlendirmesini sunmadan önce belgeden ilk etapta anlaşılabilir hususlar ile belgenin diğer icazetlere göre farklılık arz eden yönlerine değinilmesi yararlı olacaktır.

Osmanlı medreselerinde henüz yirmi yaşına varmadan bir öğrencinin üniversite mezunu seviyesinde icazet alması, yirmi üç yaşında da müderriş kimliğine sahip olarak icazet vermesi medreselerin eğitim seviyesini göstermesi açısından önemlidir. İcazet belgesinde de icazet alan Ahmed Ziya Efendi bunun bir örneği olmuştur. Zira o genç yaşta icazet aldıktan dört-beş yıl sonra 1896 yılında henüz yirmi üç yaşında iken hocası Hasan Kudşî Efendinin oğlu Ali Rıza Efendiye (v. 1956) icazet²⁴⁷ vermiştir. 1882 yılında doğmuş olan²⁴⁸ Ali Rıza Efendi de on dört

246 Hasan Kudşî Efendi'nin Ziya Efendi'ye verdiği ilmi icazetin fotokopi nüshası için bakınız; Koyunoğlu Müzesi, No:35760.

247 Ziya Efendi'nin Ali Rıza Kudşî Efendi'ye verdiği ilmi icazet, Koyunoğlu Müzesi, No:37023'da bulunmaktadır.

248 Mehmet Eminoğlu, Osmanlı Vesikalarını Okumaya Giriş, Ankara 2007, s. 165.

yaşında tam icazet belgesi almış olmaktadır. Bu ise takdire şayan bir durum olup, son dönemlerinde bile Osmanlı medreselerinin bir kısmının ilme kaliteli hizmet sunmaya devam etmesi olarak değerlendirilmelidir.

İcazet belgesinde nasihatler kısmına diğer icazet belgelerine göre oldukça geniş yer verilmiştir. Bu nasihatlerin icazet belgesinde yer alması belgeye ihtiyaç duyulan veya incelenen her zamanda nasihatlerin de gündeme gelmesine zemin hazırlayacaktır. Dinin nasihatten ibaret olduğu hatırlanırsa belgede nasihatın yer almasının değeri daha iyi anlaşılabilir olur.

Belge, diploma hüviyetini taşımakta birlikte tavsiye mahiyetinde dünya ve ahiret hayatı için dikkat edilmesi gereken umdelere yer vermekte, diğer icazetlere göre daha fazla ayet ve hadisle konuya vurgu yapmaktadır.

Belgede hoca silsilesi üzerine özellikle de fıkıh icazetindeki hoca silsilesine ayrıntılı yer verilmiştir. Bu da Osmanlı Devletinin son dönemlerinde medreselerde fıkıh ilmine daha fazla önem verildiğini göstermektedir.

İcazet belgesi diğer icazetlere nispetle daha ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

İcazet belgesinde besmele, hamdele ve salveleden sonra Hz. Musa'nın Hızır (a.s) ile buluşma yerine giderken yolda başından geçen olaylarla Hızır (a.s)'a tabi olma isteğinin yer aldığı Kehf suresinin 62-66. ayetleri zikredilmiştir;²⁴⁹

²⁴⁹ Mehmet Vehbi Efendinin Nakşibendî Tarikatının Halidiye kolu halifelerinden Bolvadinli Yörükzâde Ahmed Fevzi Efendiye 1321/1905 tarihinde verdiği ilmi icazette Kehf suresinin 62-66. ayetlerinin yer aldığını görmekteyiz. Bkz: İrfan Görkaş, "Bolvadinli Ahmet Fevzi Efendi ve Konyalı Mehmet Vehbi'nin İcazetnamesi", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, s. 252.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

devamında da ilmin ve âlimin önemine işaret eden ayet ve hadislere yer verilmiştir. Ayetlerde bizlere ilim öğrenmek için gerektiğinde yolculuk da dâhil bir takım meşakkatlere katlanılması ve ilim elde etmede hocaya itaat edilmesi gerektiği gösterilmiştir. Musa (a.s)’ın, bir peygamber olup vahiyle bilgilenmesine rağmen -büyük bir kanaatle- Hızır olduğu kabul edilen birine tabi olmak için izin istemesi konuyla ilgili güzel bir örnek olmuştur.

Belgede isnadın din için değeri belirtilerek isnat istemenin doğru bir usul olduğu vurgulanmıştır. İlimin aktarılmasında isnadın önemini belirtmek üzere İmam Ahmed bin Hanbel’in “İsnat istemek selefin geleneğidir” sözüyle de bu anlayışın sonraki dönemlerde devamını sağlamada yol gösterilmiştir.

Belgede Ahmed Ziya Efendi, hocası Hasan Kudşî tarafından ilme olan iştıyakı ve olgunluğu sebebiyle üstün vasıflarla övülmekte, hakkında hayır dualarda bulunmaktadır.²⁵⁰ Hocanın öğrencisine dua etmesi ve ondan dua talebinde bulunması icazetlerin büyük çoğun-

250 Eğitimcinin öğrencisine hayır duada bulunması günümüz eğitiminde de kullanılması gerekli, faydalı bir metottur. Eğitimci sadece mücerret eğitim ve öğretimle değil aynı zamanda manevi açıdan da öğrencisini desteklemelidir. Dua da manevi destek olarak çok etkili bir yoldur. Son dönem âlimlerimizin hayatlarında bu metodu sürekli görmekteyiz. Bunlardan bir diğer örneği de Hacı Veyiszâde Mustafa Sabri Kurucu Efendinin (v. 1960) Konya İmam Hatip Lisesi öğretmenliği esnasında her vesile ile öğrencilerine dua etmesinde görmekteyiz. Hacı Veyiszâde efendinin kızıdan torunu Hasan Küçükaşçı amcadan dinlemiştim; o şöyle anlatmıştı: “Dedem İmam Hatipte hocayken yazılı yapar, gözleri iyi görmediğinden imtihan kâğıtlarını bana okuturdu. Ben okurdum, o da not takdir ederdi. Dedem kâğıdı okumaya başlamadan kime ait olduğunu sorar, ardından da öğrencisine dua ederdi. Hayrettin Karaman hocanın kâğıdına sıra gelince ona öyle dua ederdi ki gözlerinden yaşlar dinmeksizin akardı. Hayrettin Karaman gibi birkaç öğrencisine çok özel dualarda bulunurdu.”

luğunda yer alan özelliklerdendir. Bu yaklaşım ‘kendimiz için istediğimiz şeyi kardeşimiz için de isteme’ düsturu-na yönelik bir anlayıştır ki, toplumsal bütünleşmede çok olumlu katkısı olmuştur.

Öğrencinin ilme teşvik edilmesinde mükâfatın olumlu etkisi büyüktür. İcazette de görüldüğü gibi eğitimci yeri geldiğinde öğrencisini övmeli, kazanmasını istediği sıfatlarla vasıflandırmalıdır. İnsan eğitim ve öğretimi tabiatıyla zordur, kolay değildir. Eğitim ve öğretimde disiplin de göz ardı edilmeksizin eğitimciler tarafından öğrencinin ilme yönlendirilmesi kolaylaştırılmalıdır. Bunun yollarından biri de öğrenciyi müspet yönde motive etmektir. Belgedeki övgü ifadeleri öğrencinin ilme hizmet etmesini sağlamada önemlidir.

İcazet belgelerinin genelinde yer aldığı gibi bu belgede de hocanın üstün mütevazılığı görülmektedir. İcazette Hasan Kudsî Efendi büyük bir tevazu örneği sergileyerek kendisini icazet vermeye yetkili kabul etmediği halde Ahmed Ziya Efendinin hüsnü zannını karşılıksız bırakmamak için isteği doğrultusunda ona icazet verdiğini belirtmektedir. Bu da bize ilmin, sahibinin tevazusunu artırması gerektiğine dair güzel bir örnek sunmaktadır.

Belgede Hasan Kudsî Efendi aklî, naklî, amelî tüm ilimlerden Tefsir, Hadis, Usul ve Furuun tamamından rivayette bulunmasına icazet vermektedir. Belge genel icazet/icazet-i âmme örneklerindedir. Zira icazette okutulan ilim, ders ve hocalarda tafsilata gidilmiş, farklı kollardan hoca silsilelerine yer verilmiştir. İcazette en fazla yer alan kısım, silsilelerin geçtiği bölümlerdir. Hâlbuki icazetlerin genelinde hoca silsilesinde bu denli ayrıntıya gidilmemiş-

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

tir. Bu da belgeyi diğer icazet belgelerine göre farklı kılan bir özelliktir.

Hasan Kudşî Efendi, icazet silsilesinde ilim aldığı hocalarını birkaç koldan sıralamıştır. Bu usul, icazet veren hocanın beslendiği kaynağı öğrenmede sonraki araştır-macılar için önemlidir. Zira icazetlerin bu yönü dönemin ilmi yapısını ve hocaların birbirleriyle olan ilmi bağlantısını ispat etmede önem arz etmekte, icazeti konu hakkında birinci derecede kaynak kılmaktadır.

İcazetteki hoca silsileleri birkaç koldan Ebu Saîd Muhammed Hâdimî'ye, oradan da farklı kollardan Hz. Peygamber (s.a.v), Cebrail (a.s) ve her ilmin kaynağı olan Yüce Allah'a ulaştırılmış ilmin esas kaynağının Cenabı Hak olduğuna vurgu yapılmıştır.

Hasan Kudşî Efendi icazet belgesinde öğrencisini övdüğü gibi ilim aldığı hocalarını da övmüştür. Silsilede ilk elden ders aldığı hocaları ile Ebu Saîd Muhammed Hâdimî Efendiye ayrıca ve özellikle övgüde bulunmuştur.

Hasan Kudşî Efendi hocaları zikrettiği silsileden sonra özellikle de iki ayrı yerde Ahmed Ziya Efendi nezdinde tüm ilim erbabına kapsamlı ve gayet manidar tavsiyelerde bulunmuş, İslâm'ın ana unsurlarına yer vermiştir. İncelediğim icazet belgelerinin hiç birinde bu derece ayrıntılı olarak nasihat edilmemiş, dinin esaslarına yönelik bilgi sunulmamıştır.

İcazetin sadece öğrencinin aldığı ilimleri ispat eden bir belge özelliğini taşıması gerekirken bazı tavsiye ve dinin temel bilgilerinden de icazete yazılması her şeyin eğitim malzemesi olarak kullanılacağına güzel bir örnek

oluşturmuştur. Zira önemli olan her durumda insanların İslâm ahlakıyla donanımını sağlayacak adımlar atılmasıdır. İcazet belgesinde yer alan bu tür bilgiler de kıymetli olan bir belgeye ilave değer katmaktadır. Nasihat kabilinden olan bilgiler sürekli uyarıcı olmaktadır. Her halükarda eğitim, Peygamberlerin kullandığı bir metottur; örneklerini de ayet ve hadislerde bulmak mümkündür.²⁵¹

İcazet belgesinin birinci bölümünde üç icazet silsilesi yer almıştır. Birincisi, Hüseyin Feyzi ibn Mustafa Efendi Kadinhânî'den başlayıp İmamı Azam Ebu Hanife'de tamamlanan 'Fıkıh İcazeti'dir. İcazetin ihtiva ettiği hoca silsilesi oldukça ayrıntılı ve kapsamlı olması, bazı hocaların icazet aldığı birkaç hocayla birlikte yer alması sebebiyledir.

Belgedeki fıkıh icazeti silsilesi birkaç koldan Ebu Saîd Hâdimî'ye dayanmaktadır. Bu da Ebu Saîd Hâdimî'nin İç Anadolu ve özellikle de Konya bölgesinde fıkıh ilmi açısından edindiği konumu belirlemede önemli bir göstergedir.

Birinci bölümdeki ikinci icazet ise Ba'lebekke müftüsü olarak da bilinen, Muhammed Hibetullah ibn Mahmud Nâcî Efendiden başlayıp muttasıl bir senetle Hz. Peygamber (s.a.v)'e kadar ulaşan 'Hadis İcazeti'dir.

Birinci bölümün üçüncü icazeti Ahmed Kâzâbâdî'den itibaren başlayıp Hz. Peygamber (s.a.v)'e kadar ulaşan 'Tefsir İcazeti'dir. İcazette ilmin Hz. Peygamber (s.a.v) tarafından Cebrail (a.s)'den, onun da Yüce Allah'tan aldığı kaydedilmektedir.

251 Yusuf (a.s)'ın hapisteki arkadaşlarının rüyalarını tabir etmeden önce fırsatı değerlendirerek onlara dini tebliğ etmesi bu örneklerden biridir. (Yusuf, 12/36-38).

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

Belgenin birinci bölümündeki üç icazet tamamlandıktan sonra Hasan Kudsî Efendinin ilmin üç basamağı hakkında verdiği kısa fakat manidar bilgi ve sonunda yaptığı nasihatler dikkat çekmektedir. İlim basamakları; Allah'ı doğru bir şekilde tanımak, Ona yerli yerince teslim olmak ve gücü nispetinde ona kulluk etmek şeklinde sıralanmış, ilmin bu üç basamağına riayet de İslâm'a sonsuz bağlılık olarak nitelendirilmiştir. İlim sahibi herkesin aynı derecede olamayacağını belirten Hasan Kudsî Efendi, 'her ilim sahibinin üstünde daha üstün bir âlim vardır'²⁵² ayetiyle bunu desteklemiştir.

Birinci bölüm Hasan Kudsî Efendinin imza ve mühürle tamamlanmıştır.

İkinci bölümde iki icazet bulunmaktadır. İcazetler Şifâ-i Şerif, Kütüb-i Sitte, Tefsir ile aklî ve naklî ilimleri kapsamıştır. Birinci silsile 'Hadis İcazeti'dir. İcazetin hoca silsilesinin başında Hasan Kudsî Efendinin hocası Muhammed Hibetullah'ın öğrencilerinden Nevşehirli Ahmed Hazım bulunmaktadır. Rivayet zinciri on sekizinci tabakada Hz. Peygamber (s.a.v)'e ulaşmıştır. Senedin sonunda Hz. Peygamber (s.a.v)'den bir hadis rivayet edilerek şu ifadelerle yer verilmiştir;

"Hadisin rivayetinde benimle Buhârî arasında on altı ravi vardır. Buhârî'nin âli isnadı üçlüdür. Böylece benimle Hz. Peygamber (s.a.v) arasında yirmi ravi olur. Bu, âli isnad²⁵³ isnadın en üstünüdür. Günümüzde bundan daha üstün bildiğim bir isnat yoktur."

²⁵² Yusuf, 12/76.

²⁵³ Âli isnat, Hz. Peygamber (s.a.v) ile hadis icazeti veren hoca arasında en az şahsın bulunduğu, senet silsilesi en kısa olan hadistir.

İkinci bölümün ikinci icazeti de birincisi gibi 'Hadis İcazeti'dir. İcazet silsilesi Hasan Kudsî Efendinin hocası Muhammed Hibetullah'tan başlayıp Hz. Peygamber (s.a.v)'den rivayet edilen bir hadisle sona ermiştir.

Hasan Kudsî Efendi ikinci bölümün sonunda yine İslâm'ın umdeleriyle dolu, esaslı nasihatlerde bulunmuştur. Allah'ın Peygamberlerine, Hz. Peygamber (s.av)'in ashâbına yaptığı tavsiyelerden oluşan nasihatlerini önce kendisine, sonra ve özellikle de Ahmed Ziya Efendiye ve diğer dostlarına yaptığını belirtmiştir.

Hasan Kudsî Efendi nasihatlerinde özellikle şu hususlara vurgu yapmıştır:

- Her an Allah'tan çekinmek,
- Sürekli ilimle özellikle de İslâmi ilimlerle meşgul olmak,
- Hz. Peygamber (s.a.v)'in dediği gibi faydasız ilimden uzak kalmak,
- Şüpheli şeylerden sakınmak,
- Vakti israf etmemek,
- Yalan söz ve şahitlikten sakınmak,
- İzzet ve şerefi dünyaya değil Allah'a hizmette aramak,
- İnsanlara karşı merhametli ve güzel ahlâklı olmak,
- Kötülük yapana bile iyilik yapmak,
- Salihlerle arkadaşlık kurmak,
- Allah'ı anmak,
- Gücü yettiğinde Allah'a kulluk etmek,

- Her an Allah'ın huzurundaymış gibi davranmak.

İcazet belgesinin ikinci bölümü de Hasan Kudşî Efendinin mührüyle sona ermiştir.

Belgenin üçüncü bölümünde “Hatme Hace” tarif edilerek okunmasına icazet verilmiştir. Ayrıca Bahâiyye Evradı, Delâilu'l-Hayrât, Hizbu'l-Bahr ve'n-Nasr, Hizbu'l-A'zam okumaya da icazet verilmiştir.

İcazet belgesi kısa bir dua ve sonunda mühürle tamamlanmıştır.

2. FIKIH İCAZET SİLSİLESİ

Belge hakkındaki değerlendirmeden sonra şimdi de Hasan Kudşî Efendinin hocasından başlamak suretiyle belgede yer alan ‘Fıkıh İcazeti’ni hoca silsilesiyle birlikte listeleyerek sunalım. Fıkıh icazetinde silsile, farklı kollardan birkaç kez Ebu Saîd Muhammed Hâdimî’de birleşmektedir. Bu da Hâdimî’nin İç Anadolu bölgesinde ilme yaptığı hizmeti, âlimlerin kendisine olan üstün itibarını göstermektedir. Hâdimî, eserleriyle ve özellikle de “Mecâmiu'l-Hakâik Şehu Menafii'd-Dekâik” adlı eseriyle sadece kendi dönemine değil bir asır sonra hazırlanan “Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye” adlı Osmanlı Devletinin kanun kitabına tesir etmiş, kanun maddelerinin otuz küsur kadarının direk eserinden alınmasına sebep olmuştur.²⁵⁴ Bir müderrişin taşrada bu derece etkili olması, ilmin gü-

²⁵⁴ Ömer Nasuhi Bilmen 38 maddenin Mecâmiu'l-Hakâik'tan alındığını belirtmektedir. (Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukukî İslâmiye ve İstılahatı Fikhiyye Kamusu, I-VIII, İstanbul 1967, I/254-289.*)

nümüze kadar gelmesinde gösterilen gayretlerin bilinip örnek alınması konusunda çok anlamlıdır.

1. Hâc Hüseyin Feyzi ibn Mustafa Efendi Kadinhânî
(v. 1312/1894)

2. Hafız Mustafa Efendi ibn Hüseyin Kadinhânî ve
Süleyman Efendi ibn Seyyid Halil Efendi Karamânî

3. Seyyid Abdülehad Eskîlî

4. Nu'man bin Ebu Saîd Muhammed Hâdimî (v.
1240/1824)

5. Hâdim Müftüsü Seyyid Muhammed Efendi, Hâdim
Müftüsü Seyyid Ahmed Efendi ve Veliyyuddin Efendi
Akşehrî

6. Bu âlimler de ilimleri sahih senetlerle Seyyid Ebû
Saîd Muhammed el-Hâdimî (v. 1176/1762)

7. Uzunmeri'de doğup Konya'da meskûn Seyyid
Mustafa Efendi

1- Hâdim Müftüsü Seyyid Ahmed Efendi ibn Abdul-
lah ibn Ebû Saîd, Ömer bin Abdulkerim Abdurresûl Mekkî,
Aydıncıklı İsmail Efendi, Mustafa Efendi Hâdimî ve Molla
Efendi Alâî

2- Seyyid Ömer bin Abdülaziz Karamanî

3- Eriklili Reşîd Mustafa Efendi.

4- Harzumlu Muhammed Efendi bin İsmail

5- Seyyit Süleyman Vehbî Kırkağacı

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

6- Seyyit Süleyman Kırkağacı

7- Seyyid Muhammed Şükrî Alâî Reyhanzâde

8- Aydınıklı Hafız İsmail bin İdris

9- Hâdim Müftüsü Numan Efendi bin Ebu Saîd Hâdimî, Hâdim Müftüsü Hâc Muhammed Efendi, Seyyid Ahmed Efendi ve İbrahim Efendi Alaşehrî

10- Hâdim Müftüsü, Seyyid Muhammed Efendi.

11- Ancak şu kadar var ki aynı şekilde ilk önce ona kardeşi Seyyid El-Hâc Muhammed Saîd Efendi, kardeşi, Mecâmi' şarihi Hâc Abdullah Efendi ve müftüzâde diye bilinen İbn Yusuf icazet verdi. İkinci olarak da aynı şekilde amcası Seyyid Hâc Ubeyd Efendi icazet verdi. Yine üçüncü olarak da müftüzâde diye bilinen Seyyid Muhammed icazet verdi.

12- Mustafa Boluvî

13- İsmail Efendi Konevî ve Ali Mûcurî

14- Ahmed Erkûbî

15- Ebu Saîd Muhammed Hâdimî

1. Senkûrîli Abdullah Efendi

2. Seyyid Sâdık Kayserî

3. Abdullah ibn Hasan Çankırivî

4. Ahmed Erkûbî

5. Osman Akşehrî
6. Seyyid Muhammed Hâdimî
7. Vidinli Mustafa bin Ömer
8. İbrahim bin Muhammed İsbirî
9. Abdurrahîm Efendi bin Yusuf el-Evlevî
- 10 Muhammed bin Yusuf Evlevî

11. Nevşehirli Seyyid Ahmed Hazim Efendi ibn Seyyid Abdurrahman Rûhî

12. Seyyid Hâc Salih ibn Seyyid Muhammed Kayserî

13. Hafız Kasım bin Şeyh Hâc Mahmûd Kayserî

14. Muhammed Ebu Saîd el-Hâdimî

1- Akşehirli Hâc Ömer Efendi, İmamzâde Muhammed Es'ad bin İmam Ahmed, Zinnureyn Musannıf Efendi ve Kuyuçeğili Seyyid Abdurrahman

2- Amasralı Seyyid Salih

3- Ebu Saîd Seyyid Muhammed Hâdimî

4- Aynı şekilde Şeyh Muhammed Hâdimî'den, Seyyid el-Hazım Ahmed bin Abdurrahman bin Abdullah'tan, babasından, Saçaklızâde diye bilinen, Muhammed Fazıl'dan alarak müftüzâde diye bilinen Seyyid Muhammed bin Yusuf'a icazet verdi. Bu ikisinin senedi muhakkik Sa'duddin Taftazânî'ye kadar ulaşmaktadır.

Müderriş Hasan Kudî Efendi Ve İcazetleri

5- Yusuf Efendizâde diye bilinen Buhârî'nin şârihinden ki her ikisinin de senedi Hz. Peygamber (s.a.v)'e kadar ulaşmaktadır.

6- Şeyh Valid Yusuf bin İsmail bin Abdullatîf

7- Pirizâde diye meşhur Hüseyin, Abdurrezzak Antakî

8- Muhammed Yemânî (v. 1135/1722)

9- Abdulhayy

10- Sebezmûnî

11- Ebu'l-Berekat Hasan bin Ammar Şurunbilâlî (v. 1069/1658)

12- Ali bin Gânim Makdisî

13- Allame Şihâbuddin Abdalberr bin Şihne (v. 921/1515)

14- Kemaluddin bin Hümam (v. 861/1456)

15- Sirâcuddin Ömer bin Ali (v. 829/1425)

16- Alauddin Seyrafî (v. 790/1388)

17- Seyyid Celaledin bin Şemseddin Kerlânî (v. 767/1365)

18- Alauddin Abdulaziz Buhârî (v. 730/1330)

19- Hafızuddin Kebir Muhammed bin Nasır Buhârî (v. 693/1293)

20- Şemsuddin Muhammed bin Abdussettâr bin Muhammed Kerderî (v. 642/1244)

21- Şeyhu'l-İslâm Ebu Hasan Burhânuddin Ali bin Ebi Bekir Merğınânî (v. 593/1196)

22- Şemsu'l-Eimme Muhammed bin Ahmed bin Ebi Sehl Serahsî (v. 490/1096)

23- Şemsu'l-Eimme Abdulaziz bin Ahmed bin Nasr Hulvânî (v. 447/1055)

24- Kâdı Ebu Ali Hüseyin bin Hızır Neseî (v. 424/1032)

25- İmam Ebu Bekir Muhammed bin Fadl Buharalı (v. 381/991)

26- Ebu Muhammed Abdullah bin Muhammed Harisi Kelibâdî (v. 340/951)

27- Ebu Hafs-ı Sağır Abdullah-ı Buhârî Muhammed bin Ahmet bin Hafs (v.264/874)

28- Ebu Hafs-ı Kebir Ahmet bin Hafs (v. 217/832)

29- Muhammed bin Hasan Şeybânî (v. 180/804)

30- İmam Azam Numan bin Sabit (v. 150/767), Hammad bin Ebi Süleyman (v. 120/737)

31- İbrahim bin Yezid Nehâî (v. 96/713)

32- Ebu Abdurrahman Abdullah bin Habib (v. 70/689)

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

32- Alkame bin Kays (v. 62/681), Ebu Abdurrahman Esved bin Zeyd (v. 85/705)

33- Abdullah bin Mesûd (v. 32/652) ve Hz. Ali ibn Ebi Talib (v. 40/661)

34- Hz. Peygamber (s.a.v)

35- Cebrail (a.s)

ALLAH (c.c).

3. İCAZETİN TERCÜMESİ

İcazet metninin Arapçadan Türkçeye tercümesinde icazette yer alan ayet ve hadislerin kaynağı da tespit edilmiş bazı hadisler için yapılan yorumlara da değinilmiştir. İcazette yer alan hocaları silsiledeki sırasına göre numaralandırarak ilim aktarımındaki tarihsel süreç belirtilmeye çalışılmıştır. Böylece ilmin kimden ve hangi dönemde alındığının ortaya çıkmasına katkı sağlanmıştır.

“ EÛZU Bİ'LLÂHİ MİNE'Ş-ŞEYTÂNİ'R-RACİM

BİMİLLÂHİ'R-RAHMÂNİ'R-RAHİM ”

İlmin gür ağacını âlimlerin kalplerine yerleştiren ve âlimlerin ilmini yüce İslâm'ın nurlu hükümleri kılan Allah'a hamd olsun.

Salât ve selam, âlimleri kendine varis kılıp diğer peygamberlere benzeten Peygamberimiz (s.a.v)'e, Onu sevip yolundan giden ashâbına, onlara tabi olanlara ve bizleri onların yoluna sevk eden âlimlere de olsun.

Bundan sonra, fakir ve hakir olup kusur ve acizliğini itiraf eden kul, Hasan Kudsî ibn Muhammed Kudsî el-Konevî –Yüce Allah onu affetsin- derki;

Muhakkak ki ilim, canların varlıklarını yolunda sarf ettiği, tahsilinde kararları, kıtaları aştıkları bir hayattır. İlimde etmede atılımlar yaparak mesafeler kaydediyorum. Allah Teâlâ şöyle buyurdu (esteîzu billâh/Allah'a sığınırım);

“O yeri geçtiklerinde Musa hizmetçisine demişti ki; ‘Yiyeceğimizi getir. Bu yolculuğumuzda bir hayli yorgun düştük.’”²⁵⁵

“Genç de ona şöyle demişti; ‘Gördün mü kayaya sığınınca ben balığı unuttum. Onu hatırlamayı unutturan da şeytandan başkası değildir. Balık şaşılacak bir şekilde denizde yolunu tutup gitti.’”²⁵⁶

“Musa demişti ki; ‘Bizim istediğimiz de bu idi.’ Hemen izlerini takip ederek aynı yolda geri dönmüşlerdi.”²⁵⁷

“Orada katımızdan kendisine bir rahmet verdiğimiz ve bir ilim öğrettiğimiz kullarımızdan birini bulmuşlardı.”²⁵⁸

“Musa ona şöyle demişti; ‘Sana tam olarak öğretilenlerden bana da öğretmen için sana tabi olabilir miyim?’”²⁵⁹

Ve yine Allah Teâlâ buyurdu ki;

255 *Kehf*, 18/62.

256 *Kehf*, 18/63.

257 *Kehf*, 18/64.

258 *Kehf*, 18/65.

259 *Kehf*, 18/66.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

“Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?”²⁶⁰

“Allah’tan hakkıyla ancak âlimler çekinirler.”²⁶¹

“(Allah) kendilerine ilim verilenlerin derecelerini (yüceltsin).”²⁶²

Hız. Peygamber (s.a.v) de şöyle buyurdu (Allah Onu mübarek ve mükerrem kılsın);

“Muhakkak ki melekler, ilim öğrenmek isteyenlerden memnun oldukları için kanatlarını indirirler. Âlim için yerde ve gökte, hatta sudaki balığa varıncaya kadar her şey istiğfar eder. Âlimin âbide üstünlüğü, dolunay gecesindeki ayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Âlimler, Peygamberlerin varisleridir.”²⁶³

Bu konuyla ilgili akli ve nakli deliller, sayma kabiliyeti olan kişinin sayamayacağı kadar çoktur. İsnadın süreklilik arz edip devam etmesinde özellikle bu ümmet ön plana çıktı. İsnat kuşkusuz dindedir. Âlî, sağlam isnadın istenmesi selefin yapa geldiği, takip ettiği bir yoldur. İsnat olmasaydı, dileyen dilediğini söylerdi. Ahmed bin Hanbel şöyle dedi;

“İsnat istemek selefin geleneğidir.”

Pek çoğu, ömrünün uzun bir dönemini edebi ilimlerin ve akli fenlerin tahsiline ve en önemli zamanlarını zamanın faziletliilerinin meclislerinde hazır bulunarak harcadı. Böylece tam en yüce nasibe ulaştı.

²⁶⁰ Zümer, 39/9.

²⁶¹ Fatır, 35/28.

²⁶² Mücadele, 58/11.

²⁶³ Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI/196; İbni Mace, “Mukaddime”, 17.

Kardeş, âlim, âmil, fâzıl, derya, kâmil, yetenekli, sanatkâr, araştırmacı, salih, mükemmel, inceleyici, üretken, yüzündeki ışıktan övgüye lâıık, aydın, irfanının enginliği sebebiyle Hidâyet güneşı, mütalaacı, yardım dileyenlerin güneşı, istifade etmek isteyenlerin ışığı, arkadaşlığın özü, akıl sahiplerinin dayanağı Ahmed Ziyauddîn bin Mevlânâ eş-Şeyh Muhammed Behâuddîn (k.s), Allah onu dilediği ve hoşnut olduğu şeye muvafık kılsın; ömrünün sonunu evvelinden daha hayırlı kılsın; sonunda iyi dille anılan ebedi, kalıcı bir söz ile onu rızıklandırın.

O, bu meclisin en mütevazı devam edenlerindendi. Benden ilimden bir miktar, fenden de bir pay aldı. En olgun seviyede kabiliyetli ve en üst düzeyde mükemmeldi. Hakikatleri kazandı, inceliklere ulaştı. Onu üst derecede olgun buldum. Allah ona daha fazlasını versin. Sonra hâlef ve selefin yolu üzere kitapların rivayetleri ve eserlerin dirayetinden faydalanması, öğrencilerin ders alması, ilme rağbet edenlerin müzakerede bulunması, ilmi isteyenlerin kazançlı olması, ilimden daha fazla faydalanması amacıyla benden icazet istedi. Hâlbuki ben icazet vermeye layık değilim. O ise beni icazet vermeye ehil zannetti, ben de onun bu zannını hoş görerek benden rivayeti uygun olan akli ve nakli, ilmi ve ameli ilimlerden tefsir, hadis, usul, furûun (fıkıh) tamamı için rivayette bulunmasına icazet verdim.

Ben ona fazıl, zeki, anlayışlı, edip, muhakkiklerin gururu, müdekkiklerin deryası, zamanının en bilgini, en mükemmeli, irfan sahibi, cana yakın, kibar, şu hocalarımın bana verdiği şekilde icazet verdim;

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Hâc Hüseyin Feyzi ibn Mustafa Efendi Kadinhânî ki o da sahih senetle pek çok hocadan aldı. Bu hocalarından bir kısmı şunlardır;

Babası, faziletli, büyük âlim, olgun, anlayışlı, Hâc Mustafa Efendi ibn Hüseyin Kadinhânî (Allah ikisini de bağışlasın),

Faziletlielerin efendisi, âlimlerin gözünün kaynağı, Konya'da doğup Konya'da meskûn, Seyyid Hâc Süleyman Efendi ibn Seyyid Halil Efendi Karamânî. Karamânî de şundan aldı.

Konya'da doğup Konya'da meskûn, Seyyid Abdulehad el-Vahidu'l-Vahîd el-Eskilî'den. Kendisine şu âlim icazet vermiştir.

Kutup Hâdimî'nin oğlu Hâdim Müftüsü Seyyid Nu'man Efendi. O da şunlardan aldı.

Hâdim Müftüsü Seyyid Muhammed Efendi,

Hâdim Müftüsü Seyyid Ahmed Efendi ve

Veliyyuddin Efendi Akşehrî'den icazet aldı.

Bu âlimler de ilimleri sahih senetlerle, zâhirî ilimlerin kaynağı, takva sahibi hayır ehli velilerin takipçisi, mükemmel eserlerin ve şaşılacak üstünlüklerin sahibi, dinin hizmetçisi, âriflerin kutbu (önderi) Şeyh Seyyid Ebû Saîd Muhammed el-Hâdimî'den -Allah bizi kıyamet gününe kadar mukaddes ruhaniyetinden faydalandırın- icazet aldı. Ebu Saîd Hâdimî de şundan icazet aldı.

Uzunmeri'de doğup Konya'da meskûn Seyyid Mus-

tafa Efendi'den icazet aldı. Kendisine de şunlar icazet verdi.

Hâdim Müftüsü Seyyid Ahmed Efendi ibn Abdullah ibn Ebû Saîd,

Muhaddislerden Ömer bin Abdulkerim Abdurresûl Mekkî,

Aydıncık'da doğup Medine'de meskûn, İsmail Efendi'den Şifa-i Şerif ve diğer derslerden,

Hâc Mustafa Efendi Hâdimî,

Konya'da doğup Konya'da meskûn, Molla Efendi Alâî diye bilinen kişi,

O da aynı şekilde Karaman Müftüsü, Karaman'da doğup Karaman'da meskûn, Es-Seyyid Ömer bin Abdülaziz'den icazet aldı.

Müsevvid, Erikli'de doğup Konya'da meskûn Reşîd Mustafa Efendi.

Kendisine icazet verenlerden biri de faziletli, olgun Harzum'da doğup Kırkağaç'ta meskûn, Hâc Muhammed Efendi ibn İsmail'dir. Kendisine de şu icazet verdi.

Seyyid, müdekkik, Seyyit Süleyman Vehbî Kırkağacı. Kendisine şu icazet verdi.

Âlimlerin mevlası, olgun anlayışlı ve nefsi mutmain-ne sahibi Seyyit Süleyman Kırkağacı. Kendisine şu icazet verdi.

Müderriş Hasan Kudî Efendi Ve İcazetleri

Reyhanzâde diye bilinen âlim, olgun, hadisçi, Seyyid Muhammed Şükrî Alâî. O da şundan icazet aldı.

Faziletli, olgun, Aydıncık'ta doğan, Mekke'de bulunan ve Medine'de meskûn, Hâc Hafız İsmail bin İdris'ten ve aynı şekilde,

Hâdim Müftüsü Numan Efendi ibn Ebu Saîd Hâdimî'den,

Hâdim Müftüsü, Hâc Muhammed Efendi'den,

Seyyid Ahmed Efendi'den,

Hâc İbrahim Efendi Alaşehrî'den icazet aldı. Bunlar ise şu âlimlerden icazet aldı.

Faziletli, olgun, Hâdim Müftüsü, Es-Seyyid Muhammed Efendi.

Ancak şu kadar var ki aynı şekilde ilk önce ona kardeşi Seyyid El-Hâc Muhammed Saîd Efendi, kardeşi, faziletli, olgun, Mecâmi' şarihi, Hâc Abdullah Efendi ve müftüzâde diye bilinen İbn Yusuf icazet verdi. İkinci olarak da aynı şekilde amcası Seyyid Hâc Ubeyd Efendi icazet verdi. Yine üçüncü olarak da müftüzâde diye bilinen Seyyid Muhammed icazet verdi.

Faziletli, olgun, Mustafa Boluvî den icazet aldı.

O da dost, faziletli, İsmail Efendi Konevî'den ve

Aynı şekilde Ali Mûcurî'den icazet aldı.

Kendisine de asrının biriciği Ahmed Erkûbî icazet verdi.

Bu âlimlerin tamamı yüce İslâm'ın hizmetçisi “Tarîkatı Muhammediye”nin şârihi, açıklayıcısı Ebu Saîd Muhammed Hâdimî'den icazetlidirler.

Onlar da emsalsiz Sehban²⁶⁴ gibi edip olan es-Senkûrî'de doğup Kayseri'de meskûn, Hâc Abdullah Efendi'den icazet aldı. O da,

Üstad, Seyyid Sadık Kayserî'den; o da,

Abdullah ibn Hasan Çankırivî, İslâmbûlî'den; o da,

Ahmed Erkûbî'den; o da,

Osman Akşehrî, Kayserî'den; o da,

Seyyid Muhammed el-Hâdimî'den aldı.

Fahrul muhakkikîn ve bahrul mudakkikîn, zamanın âlimi ve en olgunu Vidin'de doğup İslâmbul'da meskûn, Mustafa bin Ömer de icazet alanlardandır.

İbrahim bin Muhammed el-İsbirî'den,

Palabıyık Efendi'nin kardeşi diye meşhur olan Abdurrahîm Efendi ibn Yusuf el-Evlevî'den; o da,

Kardeşi Muhammed bin Yusuf Evlevî'den ki Palabıyık Efendi diye meşhurdur. Senedi muttasıl olarak âlim Sıddîk Devvânî'ye ulaşmaktadır.

Faziletli, zeki, anlayışlı, edip Nevşehir'de doğup İslâmbul'da meskûn, Seyyid Ahmed Hazim Efendi ibn

264 Sehbân bin Vâil el-Bahilî, cahiliye döneminde yaşamış fesahat ve belağatta örnek gösterilen Arap edebiyatçısıdır. (Cevad Ali (v. 1408), el-Mufasssal fi Tarihi'l-Arab Kable'l-İslâm, Dâru's-Sâkî 1422/2001, XX cilt, 12/395, 16/414.).

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Seyyid Abdurrahman Rûhî de o icazet alanlardandır. O da,

Hacı Torun Efendi diye bilinen, Seyyid Hâc Salih ibn Seyyid Muhammed Kayserî'den; o da,

Üstatların üstadı Hafız Kasım bin Şeyh Hâc Mahmûd Kayserî'den icazetlidir. O da;

Allah dostu ve O'na vasıl olan şeyhu'l-meşâyih Muhammed Ebu Saîd el-Hâdimî'ye ulaşan muttasıl bir senedle icazet aldı.

Aynı şekilde Akşehir'de doğup İslâmbul'da meskûn, Hâc Ömer Efendi'den icazet aldı.

İmamzâde diye bilinen Muhammed Es'ad bin İmam Ahmed'den de aynı şekilde icazet aldı.

Zinnureyn diye isimlendirilip Musannıf Efendi diye bilinen zamanın âlimlerin âlimi, şerefîlerin imamından da icazet aldı.

Şu kadar var ki, ona Kuyuceği'de doğup İslâmbul'da meskûn, Seyyid Abdurrahman icazet verdi. Ona,

Amasri'de doğup Ankara'da meskûn, Seyyid Salih icazet verdi. Ona da,

Ebu Saîd Seyyid Muhammed Hâdimî icazet verdi. O da,

Aynı şekilde Şeyh Muhammed Hâdimî'den, Seyyid el-Hazım Ahmed bin Abdurrahman bin Abdullah'tan, babasından, Saçaklızâde diye bilinen, Muhammed Fazıl'dan alarak müftüzâde diye bilinen Seyyid Muham-

med bin Yusuf'a icazet verdi. Bu ikisinin senedi muhakkik Sa'duddin Taftazani'ye kadar ulaşmaktadır.

Yusuf Efendizâde diye bilinen Buhârî'nin şârihinden ki her ikisinin de senedi Hz. Peygamber (s.a.v)'e kadar ulaşmaktadır.

Şeyh Valid Yusuf bin İsmail bin Abdullatîf'ten ki o Pirizâde diye meşhur Abdurrezzak Antakî'den aldı.

Hüseyin ve Şeyh Muhammed Yemânî de Abdulhayy'dan; o da,

Nevebrî (Tevebrî)'den; o da,

Şurunbilâlî'den; o da,

Makdisî'den; o da,

Allâme Şihâbuddin Abdalberr bin Şihne'den; o da,

İbn Hümâm diye bilinen Kemaluddin'den; o da,

Hidâye okuyucusu (Kâriu'l-Hidâye) olarak bilinen Si-racuddin Ömer bin Ali'den; o da,

Alâuddin Seyrafî'den; o da,

Seyyid Celâluddin'den; o da,

Keşf ve Tahkik sahibi Alauddin Abdulaziz Buhârî'den; o da,

Kenz ve Kâfî sahibi Hafızuddin Kebir'den; o da,

Allame Şemsuddin Muhammed Kerderî'den; o da,

Hidâye sahibi Burhânuddin'den; o da,

Müderriş Hasan Kudî Efendi Ve İcazetleri

Şemsul Eimme Serahî'den; o da,
Şemsul Eimme Hulvânî'den; o da,
Kâdı Ebu Ali en-Nesefî'den; o da,
İmam Ebu Bekir Muhammed bin Fadl'dan; o da,
Sebezmunî'den; o da,
Abdullah Ebu Hafs Buhârî'den; o da,
Babasından; o da,
Muhammed bin Hasan Şeybanî'den; o da,
İmam Azam Numan bin Sabit'ten aldı.

Aynı şekilde;

Hz. Peygamber (s.a.v)'e ulaşan senetle gönüllerin şifası, cumhurun sığınağı, Ba'lebekke müftüsü olarak bilinen, Muhammed Hibetullah ibn Mahmud Nâcî –Allah yerini hoş kılsın, cenneti ona makam eylesin- ona icazet verdi.

Sonra büyüklerin kaynağı, hocaların sığınağının silsilesine -Ebu Saîd Seyyid Muhammed el-Hâdimî' yi kastediyorum- silsileyi tamamlamak amacıyla tekrar dönelim. Deriz ki;

Muhammed el-Hâdimî'ye hocası ve babası, takva sahibi zahit, Şeyh Mustafa Hâdimî icazet verdi. Ona da,

İlim ve anlayışta emsalsiz olan Muhammed bin Ah-

med Tarsûsî kütübi sitte ve özellikle de Buhârî icazeti verdi. Ona da,

Şeyh Muhammed bin Ali Kâmil Dımışkî icazet verdi. Ona da,

Faziletli, olgun, Hayruddin bin Ahmed Deylemî icazet verdi. Ona da,

Ahmed bin Muhammed Eminuddin bin Abdulâlâ icazet verdi. Ona da,

Babası icazet verdi. Ona da,

Şeyhu'l-İslâm Zekeriya Ensarî icazet verdi. Ona da,

İmam, hafız ve onların hocaları hadiste emirul müminin olan Buhârî şarihi, Şihab Ahmed bin Ali bin Hacer Askalânî icazet verdi. Ona da,

Burhanuddin icazet verdi. Ona da,

Faziletli, allâme İbn Şihne icazet verdi. Ona da,

Sirâcuddin Debeyrî icazet verdi. Ona da,

Ebu'l-Vakt Abdülevvel Secî Herevî icazet verdi. Ona da,

Ebu'l-Hasan Abdurrahman Dâvûdî icazet verdi. Ona da,

Abdullah Serahsî icazet verdi. Ona da,

Muhammed bin Yusuf Ferberî icazet verdi. Ona da,

Muhammed bin İsmail el-Buhârî icazet verdi.

Buhârî'nin senedi Hz. Peygamber (s.a.v)'e kadar ulaşmaktadır.

Aynı Şekilde ilimleri;

Âlim, muhakkik, araştırıcı ve inceleyici Ahmed Kâzâbâdî'den, aldı. O da,

Tefsir ilmiyle meşhur, Muhammed Sivâsî'den, aldı. O da,

Fazıl Gürânî'den aldı. O da,

Şeyh Abdullah Cezerî'den aldı. O da,

Mevlâ Ahmed Müncel'den aldı. O da,

Mevlanâ Mirzacan Őirazî'den aldı. O da,

Muhakkik, müdekkik, Mevlânâ Celaluddin Muhammed bin Es'ad Devvânî Sıddîkî'den aldı. O da,

Mevlânâ Muhyiddin el-Keşkeşânî'den aldı. O da,

Mevlânâ muhakkik, Seyyid Şerîf Cürçânî'den aldı. O da,

Mevlânâ Mübarek Şâh'tan aldı. O da,

Mevlânâ Kutbuddin Şirâzî'den aldı. O da,

Mevlânâ Ömer Kâtip Kazvîni'den aldı. O da,

Mevlânâ İmam Gazzâlî'den aldı. O da,

İmamu'l-Harameyn Abdulmelik bin Yusuf Cüveynî'den aldı. O da,

Babası Yusuf ibn Tayyib'den aldı. O da,

Mevlânâ Muhammed Süleyman Sa'lûkî'den aldı. O da,

İbrahim Mervezî'den aldı. O da,

Ebu Abbas Ahmed'den aldı. O da,
Ebu'l-Kasım Osman'dan aldı. O da,
Ebu İbrahim İsmail'den aldı. O da,
Ebu Abdullah Muhammed bin İdris eş-Şâfiî'den aldı. O da,
Muhammed bin Hasan eş-Şeybanî'den aldı. O da,
İmamü'l-eimme, sirâcu'l-ümme (ümmetin kandili)
Ebu Hanife Numan bin Sabit'ten aldı. O da,
Hammad bin (Ebi) Süleyman'dan aldı. O da,
İbrahim Nehâî'den aldı. O da,
Alkame, Ebu Abdurrahman Abdurrahman Esved bin
Zeyd ve Ebu Abdurrahman Abdullah bin Habib'den aldı.
Bunların ilk ikisi de,
Abdullah bin Mesûd'dan aldı. Üçüncüsü (Ebu Abdur-
rahman Abdullah bin Habib) ise,
Hz. Ali ibn Ebi Talib (r.anhüma)'den aldı. Bu iki saha-
be de,
Peygamberlerin Sonuncusu, Âlemlerin Rabbinin
Elçisi'nden aldılar. İsnadın sonu, peygamberlerin evveli-
nin ve sonunun efendisi, insanların ve cinlerin Peygamberi
(s.a.v) ile nihayete ermesi ne de güzel oldu. Allah Ona, âline
ve ashâbının tamamına salât ve selam etsin. Allah bizi de
onların temiz, hoş ruhaniyetlerinden faydalandırın.
Hz. Peygamber (s.a.v) de vahyin güvencesi Cebrail
(a.s)'den,
Cebrail (a.s) da asla zail olmayan baki Allah (c.c)'tan aldı.

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

İşte bu faziletli kardeş, Hidâyet güneşi, kendisine uyanların ışığı, öğrencilerin müracaat yeri, akıl sahiplerinin sığınağı olan Ahmed Ziyaüddin ibn Mevlânâ eş-Şeyh ğavsu'l-vâsilîn Muhammed Bahâüddin (k.s)'e Allah'tan çekinmesini, Ona itaat etmesini, sadece Allah'ın rızasını dileyerek salih amel ve ibadette bulunmasını, kötülüklerden ve nefsanî arzulardan kaçınmasını tavsiye ederim.

Ey sadık kardeş bil ki, akli ve nakli ilimleri tahsil etmedeki en yüce gaye, en parlak hedef, Allah'ı bilmek ve tanımak, kulun kendisini bilmesi ve Allah ile arasındaki yakınlığı kurmasıdır.

İlmin ilk basamağında Allah'ın zatı ve sıfatındaki izzeti, azameti ve kemali ortaya çıkar. Allah'ın âlemlerden her yönden zengin oluşu, özellikle de kuluna ve ameline ihtiyaç duymaması açısından dır.

İlmin ikinci basamağında, kulun dünya ve ahrette sürekli, açık ve gizli bir şekilde zilleti, hakirliği, yokluğu, Mevlâsının kerem ve ihsanına ihtiyaç duyduğu her yönden ortaya çıkar. Şu kadar ki, şayet Allah'ın iyilik ve ihsanını göz açıp kapayıncaya kadar veya bir an bile kesilecek olsa kul yok olup gider.

İlmin üçüncü basamağında, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, çok övülen, güç ve kudreti sınırsız olan Allah'ı tazimde, kulun kıyam gibi –bunu Allah'ın şanına layık tazime elverişli tam olarak yapmaya güç yetiremese bile- yapması gerekli şeyler ortaya çıkar. “Allah'ı layık olduğu şekilde takdir edemediler.”²⁶⁵ Yine şu da ortaya çıkmaktadır ki her iki dünyada verilenler Allah'tandır. Bu nimetler, zayıf

²⁶⁵ En'am, 6/91.

olan kulun hak etmesi veya Allah'a bir zorunluluk ya da mecburiyetten değil, Allah'ın fazlı ve ihsanı sebebiyledir. İşte bu, Mevla'ya tazim anlamında gerekli şekilde yerine getirilen kıyamdır.

O üç ilim basamağının gereğince kullanım yolu üzere devam etmek yüce İslâm'a sonsuz bağlanmaktır. Tümüne şeriatla ihsan diye tabir olunur. İhsan da kulluktur. Kulluk ile üç hususu bilme arasında zorunlu bir bağ vardır. İşte böylece ilim şahısların farklı görüşleriyle farklılık kazanır. Hatta tek bir mertebede sınırlı kalmaz. "Zira her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen bir âlim vardır."²⁶⁶

Kulluktaki ve gereğini yerine getirmede farklılık, bu üç hususu bilme ve kusurdaki farklılıktan kaynaklanır.

"Allah'tan hakkıyla ancak âlimler çekinirler."²⁶⁷

İşte durum bundan ibarettir. Başarı Allah'tandır. Bu da söylenecek öz bir sözdür. Yalnız sabır isteyenler için de bu söz yeterlidir.

Güç ve kuvvet sadece yüce ve büyük olan Allah'a aittir. Ömrümüzün sonunda en son sözümüz; "Lâilâhe illallâh Muhammedun rasûlullâh/Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed Onun peygamberidir" olsun. Ey merhamet edenlerin en merhametlisi! Senin merhametinle...

Ben fakir, âlimlerin ve şeyhlerin ayaklarının tozu,
Hasan Kudsî bin Muhammed Kudsî
Allah ikisini de affetsin
(Mühür)

²⁶⁶ Yusuf, 12/76.

²⁶⁷ Fatır, 35/28.

Sonra ben şöyle derim;

Üstad Seyyid Ahmed Hâzım Nevşehrî -ki o Ba'lebekke müftüsü diye bilinen hocam Muhammed Hibetullah'a yetişmişti- dedi ki; kendisinden Şifâi Şerîf'i ve diğerlerini aldı. Muhammed Hibetullah da Şifâi Şerîf, Kütüb-i Sitte, Tefsir ve diğer aklî ve naklî ilimlerden ona icazet verdi. Ve o şöyle dedi;

Hocam, Hibetullah Muhammed Naci dedi ki; bize,

Salih bin İbrahim Cuyeynî rivayet etti; bize,

Şam'daki Hanbelîlerin müftüsü, Muhammed Ebu'l-Mevâhib bin Abdalbâkî Hanbelî haber verdi; bize,

Âlim, veli, Muhammed bin Belebân el-Hanbelî ed-Dımişkî haber verdi; bize,

Vefâî, o da,

Şamlı Muhdes'ten; o da

Şems Muhammed bin Muhammed bin Tavlun Hanefî Dımişkî'den; o da,

Şems Muhammed bin Nasıruddin Dımişkî'den; o da,

Senetlerle Muhammed bin Hâdî Dımişkî'nin kızı âlime Ayşe'den; o da,

İbni Şihne diye tanınan Ahmed bin Ebu Talib ibn Ebu'n-Ni'am Haccâr Dımişkî'den; o da,

Ebu Abdullah Hüseyin Mübarek Zebîdî'den haber verdi. Dedi ki; bize,

Ebu'l-Vakt Abdulevvel bin İsa Seczî Herevî rivayet etti. Dedi ki; bize,

Ebu'l-Hasen Abdurrahman bin Muzaffer Dâvûdî'den sema' yoluyla (duyarak); o da,

Ebu Abdullah Muhammed bin Yusuf bin Muzaffer Firebrî'den sema' yoluyla (duyarak); o da,

Ebu Abdullah Muhammed bin İsmail bin İbrahim Neccârî'den iki sefer rivayet etti. Birincisinde Buhârî'den, ikincisinde Firebrî'den. Dedi ki; bize,

Mekkî bin İbrahim rivayet etti. Dedi ki; bize,

Yezîd bin Ebu Ubeyd, Seleme'den –ki o Ekva'nın oğ-
ludur- rivayet etti ve dedi ki; Hz. Peygamber (s.a.v)'i şöyle
buyururken işittim;

“Her kim söylemediğim bir şeyi bana söyledim diye
isnat ederse cehennemdeki yerini hazırlasın.”²⁶⁸

Hadisin rivayetinde benimle Buhârî arasında on altı
ravi vardır. Buhârî'nin âli isnadı üçlüdür. Böylece benimle
Hz. Peygamber (s.a.v) arasında yirmi ravi olur. Dedi ki; bu,
isnadın en üstünüdür. Günümüzde bundan daha üstün
bildiğim bir isnat mümkün değildir. Bütün eksikliklerden
uzak olan Allah daha iyi bilir.

Bu üstadın tüm ravileri ileri gelen âlimlerdir. Hoca-
larından Hz. Peygamber (s.a.v)'e kadar müselsel olarak
rivayet etmişlerdir. O da birbirine bağılı olarak rivayetleri
bilme hususunda önderdir. O isnat da şöyledir;

268 Buhârî, “İlim”, 38.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Üstadi azam Muhammed Hibetullah'tan, o da,

Muhammed bin Salim Hafnâvî'den, o da,

Muhammed bin Muhammed Budeyrî'den, o da,

Şems Muhammed bin Alâuddîn Bâbilî'den, o da,

Muhammed Hicâzî Vâiz'den, o da,

Hafız Muhammed bin Muhammed Necmuddin
Feytî'den, o da,

Şems Muhammed bin Muhammed Zelcî'den, o da,

Hafız Şemsuddin Muhammed Abdurrahman
Sehâvî'den, o da,

Muhammed bin Ahmed Tedmîrî'den, o da,

Sadr Muhammed bin İbrahim Meydûmî'den, o da,

Muhammed bin Kehhâlî'den, o da,

Muhammed Harrânî'den, o da,

Muhammed Ferrâdî'den, o da,

Muhammed bin Hakıyyî'l-Kuşyemhenî'den, o da,

Muhammed bin Yusuf bin Mataru'l-Ferberî'den, o da,

Muhammed bin İsmail Buhârî'den, o dedi ki, bize,

Muhammed bin Halid rivayet etti. O dedi ki, bize,

Muhammed bin Vehb rivayet etti. O dedi ki, bize,

Muhammed bin Harb rivayet etti. O da,

Muhammed Zebîdi'den, o da,

Muhammed Zührî'den, o da,

Zeyneb bint Ümmü Seleme'den, o da,

Ümmü Seleme'den,

“Hz. Peygamber (s.a.v) (Ümmü Seleme'nin) evinde bir hizmetçi gördü. Hizmetçinin yüzünde sarılık vardı. Hz. Peygamber (s.a.v) buyurdu ki;

“Bu hizmetçiye nazar değmiş, ona rukye yapın (okuyarak tedavi edin).”²⁶⁹

İsnadın tamamı bu şekildedir.

Sonra kendime, özellikle de sana ve diğer dostlara, Allah Teâlâ'nın peygamberlerinin tamamına, velilerinin hepsine, Hz. Peygamber (s.a.v)'in kardeşlerine ve aziz arkadaşlarına yaptığı şu tavsiyede bulunurum;

“Açık ve gizli durumlarda (her an) Allah'tan çekinmeni; ilimle, özellikle de İslâmî ilimlerle ve onu yaymakla meşgul olmanı tavsiye ederim. Çünkü ilim, ebedi saadetin anahtarı ve boş şeylerden kaçınmanın yoludur. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v)'den rivayet edildiği gibi seni ilgilendirmeyen faydasız, boş şeylerden uzak kalmanı da tavsiye ederim. Zira Allah'ın kulda bulundurduğu hastalık hallerinin belirtilerinden biri de kişinin boş şeylerle meşgul olmasıdır.

İnsanın dünyada geçirmiş olduğu faydasız bir anı kıyamet günü üzüntü ve pişmanlığını artırır. Yeme, giyinme, yerleşme, kalbi Allah'tan başka şeylerden temizleme

269 Buhârî, “Tıbb”, 34; Müslim “Selam”, 21.

Müderriş Hasan Kudî Efendi Ve İcazetleri

konusundaki Őüpheli hallerden sakınman gerekir. Bu da ancak halvet ve riyazetle, avam tabakasıyla dűŐűp kalkmayı terk etmekle, ahlakı gűzelleŐtirme ile meŐgul olmakla, Őöhret sebeplerinden titizlikle kaçınmakla kolaylaŐır. Çünkü Őöhret, afettir. Gücün yettiği kadar etrafındaki insanlarla iliŐkini azalt. Çünkü onların sana zararının en azı, sermayen olan vaktini israf etmeleridir. Senin vaktin, izzet ve Őerefin doruğuna ulaŐmada sana verilebilecek en üstün Őeydir. Vaktinin bir zerresi dahi boŐa gitse onu geri döndürmen imkânsızdır. Hatta bütün krallar hazinelerini harcasalar, askerleriyle birlikte gayret göstermeler kaybolan vaktin bir zerresini dahi geri getiremezler. Bu gibi çok değerli vakitleri, Őeytani hevesler ve fasit eğilimlere harcayarak boŐa geçirme. Kendini bu pis arzulara boyun eğdirme. Kötülüklerin baŐı olması hasebiyle yalan Őahitlikten de sakın.

İzzet ve Şerefi Allah'a hizmette ara; dünya ve dünyalıklarda arama. (EĞer ararsan) dünyadan bir Şey elde edersin; fakat ömrün boyunca her kese muhtaç olup zillet içinde yaŐarsın. Dünya işlerinde Allah'tan başkasına ihtiyaç duymaksızın Ona tevekkül et ki seni aziz kılsın ve her bir kulu da sana kul, hizmetkâr eylesin. Kutsi hadiste Şöyle buyrulduğu gibi; 'Ey dünya! Bana (Allah'a) hizmet edenlere sen de hizmet et; sana hizmet edenlere ise sızıntı ve eziyet ver.'²⁷⁰ Bunlar denenmiŐ, tecrübe edilmiş, görülen hususlardır.

270 Hadis Abdullah ibni Mesûd tarafından rivayet edilmiştir. Şireveyh bin Şehrdâr bin Şireveyh Deylemî, El-Firdevs bi Me'sûri'l-Hitâb, Hadis No:8064, I-V, Beyrut 1986, V/239. Hâkim 'bu hadis yalnız Horasanlıların Mekkelilerden aldığı müfred bir hadistir' demektedir. Hâkim en-Nisabûrî, Ma'rifetu Ulûmi'l-Hadîs, İkinci Baskı, Beyrut 1397, s.101.

Hız. Peygamber (s.a.v) de şöyle buyurmuştur; ‘Dünya için orada ebedi kalacakmışın gibi çalış; ahret için de orada ebedi kalacakmışın gibi çalış; Allah için ise Ona olan ihtiyacın kadar çalış; cehennem için de ona sabredebileceğin, dayanabileceğin kadar amel işle.’²⁷¹ Hadisi şerif nasihat alacak kişilere yeterlidir. Denildi ki bu hadis, Peygamber ve nebilerin gönderilme hikmeti, amacının neticesi, önceki ve sonrakilerin ilimlerinin hulasası, özüdür.

Artık dilediğin gibi yaşa; fakat sonunda mutlaka öleceksin. Dilediğin gibi sev; sonunda ondan kesinlikle ayrılacaksın. Dilediğin gibi amel işle; onunla hesaba çekileceksin. Kalıcı güzellikleri gelip geçici şeyler için feda etme. Daha iyiyi daha kötü ile değiştirmek isteyenler (İsrail oğulları) gibi olma. Zira Allah katında bütün bunların sivrisineğin kanadı kadar kıymeti yoktur. Öyleyse Allah’ın şu sözünü bir düşün! ‘Sizin yanınızdaki (dünya malı) tüketir, Allah katındaki ise sürekli kalıcıdır.’²⁷²

Kabir hayatında sana arkadaşlık edecek, nimetleriyle birlikte seni dosta ulaştıracak şeyleri kazanmak için gayret ederek, dünya ehlinden hevesine uyanların tamamına aykırı davranmak suretiyle dünya kırıntılarının ardından koşup onları elde etmede nefsine karşı çık. Dünyaya düşkün olanlarla arkadaşlık etmekten, onların ellerinde bulundurdukları imkânlarla meyletmekten sakın. Onlarla birlikte olan kabul eder mi? ‘Zira onların fısıldayarak konuştuklarının pek çoğunda da bir hayır yoktur.’²⁷³ Akıllı

271 Bunun bir hadisi şerif olmadığı, bir adamın nasihat istemesi karşılığında Süfyânü’s-Sevrî’nin söylediği söz olarak geçmektedir. Ahmed bin Hanbel, el-Verâ, Beyrut 1983, Birinci Baskı, s. 96.

272 Nahl, 16/96.

273 Nisa, 4/114.

Müderriş Hasan Kudî Efendi Ve İcazetleri

kişî gururu sebebiyle değiştirir mi? Dünya onların elinde bir emanet ve iğretidir. Dünyada aziz olan ahrette zelil olur, dünyada zelil olan ahrette aziz olur. Dünyanın nimeti cezadır, cezası da nimettir. Dünya imtihan ve geçici bir yerdir. Dünyanın evveli acizlik ve zafiyet, sonu da ölüm ve kabirdir. Onun iğreti olarak sunduğu bahşîşî sıkıntılarla birlikte mahrumiyettir. Onun sevinci ile üzüntüsü ikizdir.”

Merhamet, yumuşaklık, şefkat ve dostluk gösterek insanlarla iyi münasebet ahlakı üzere ol. Sana kötülük edip zulümde bulunanı affet. Gücün nispetinde kızgınlığını defeden, öfkesini bastıran, yumuşak huylu, iyilikte bulunan alçak gönüllü ol. Allah'ın Sevgili Peygamber (s.a.v)'i için buyurduğu şu sözünü iyi düşün.

“İşte o zaman Allah'ın rahmeti sebebiyle onlara yumuşak davrandın. Şayet katı ve kaba yürekli olsaydın hiç şüphesiz dağılıp giderlerdi.”²⁷⁴

Allah, peygamberini etrafındakilere nasıl da yumuşak davranmakla övdü. Peygamberinin bu davranışının sebebini nasıl da kendi rahmetine bağlayarak bu rahmetin insanların, Peygamberin etrafında toplanıp huzurundan dağılıp gitmemelerinin sebebi olduğuna işaret etti. Gücün yettiği oranda malınla, canınla ve ruhunla insanların ihtiyaçlarını gider. Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu;

“Allah'a imandan sonra amellerin en üstünü kişinin kendini insanlara sevdirep dostluk kurmasıdır.”²⁷⁵ Konuyla ilgili bu kadarı sana yeter.

274 Ali İmran, 3/159.

275 Taberânî Mekârimü'l-Ahlâk'ta bu hadisi Ebu Hureyre'den rivayet ettiğini söylemektedir. Aclûnî, İsmail bin Muhammed, Keşfü'l-Hafa ve Müzîlu'l-İlbâs Ammeştehera mine'l-Ehâdis alâ Elsineti'n-Nâs, I-II, Bey-

Camiu's-Sağır'de geçen bir hadisi şerifte;

“İyiliklerin en üstünü; seninle irtibatı kesenle görüşmen, senden esirgeyen, sana vermeyene vermen, sana eziyet edeni affetmendir.”²⁷⁶

Başka bir rivayette de şöyle buyrulmuştur;
“Sana kötülük yapana sen iyilikte bulun.”²⁷⁷

Arkadaşlığın salihlerle, özellikle de fakir olanlarıyla olsun. Onların edebini takınman, hallerinden ve içyapılarından çekinmen, kabirlerine hürmet etmen, ihtiyaçlarını gidermeyi artırman gerekir.

Şunu bil ki; şüphesiz ki en büyük hikmet ve en yüce gaye olan Adem (a.s)'ın toprağının mayasında bulunan özelliklerden biri de kulların ayıplarını örtmesidir.

İyiliklerin en üstününün Kur'an-ı Kerim -özellikle de teheccüt namazında- okumak olduğunda ittifak vardır. Kur'an-ı Kerim'den en faziletli olan da Allah'ın anıldığı yerlerdir. Allah'ı anmak ve elden geldiğince O'na kullukta bulunmaya devam etmenin kulluktaki üstünlüğü, an be an Allah'ın huzurunda olmaya devam etmektir. Bu, aziz ve yüce Allah'a kavuşmaya ermek gibidir ki, bu da hedeflerin en üstünü, ümitlerin en parlağıdır.

Allah son sözümüzün; “Allah'tan başka ilah yoktur; Hz. Muhammed (s.a.v) Onun peygamberidir” olmasıyla bizi rızıklandırsın ve bunu söylemeye muvaffak kılsın.
(Mühür)

rut 1405, Dördüncü Baskı, II/172.

276 Ahmed b. Hanbel, Müsned, III/588.

277 Celâluddin Abdırrahman bin Ebi Bekir Suyûtî, ed-Dürrü'l-Mensûr, I-VIII, Beyrut 1993, II/212.

HATME HACE

Hatme hacenin (k.esrarehum) yapılışı Şu Şekildedir;

7 Fatiha-i Şerife,

100 Salâvatı Şerife,

79 Sure-i Elem NeŐrahleke

1001 İhlâsı Şerife, 7 Fatiha-i Şerife, 100 Salâvatı Şerife.

Aynı Şekilde Allah için kardeŐime –ki Allah son sözünü ilk sözlerinden daha hayırlı kılsın- Nakşibendî -Allah onların mübarek ruhaniyetinden istifade etmeyi nasip eylesin- usulü üzere Allah'ın rızasını dileyerek, dünya ve ahretinde menfaatleri elde etmesi ve zararları defetmesi amacıyla yazılı olarak hatme hacegân okuma icazeti verdim. Ayrıca Bahaiyye evradı, Delâilu'l-Hayrât, Hizbu'l-Bahr ve'n-Nasr, Hizbu'l-A'zam hakkında hocalarım ve üstatlarımın (k.s) verdiği Şekilde icazet verdim. Sonra sizden ve hoş davetinizde sizlerle birlikte olanlardan Şunu dileriz ki; duaları hemen kabul eden, yüce makamların sahibi olan Rabbim bizi ve özellikle de sizi hamd sancağı altında toplasın.

“Senin güç ve Őeref sahibi Rabbin, onların yakıŐtırmalarından uzaktır. Bütün gönderilen Peygamberlere selam olsun. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a da hamd olsun.”²⁷⁸

(Âmin) (Mühür)”

b. ALİ RIF'AT EFENDİYE VERDİĞİ İCAZET

Hasan Kudşî Efendi Paşadaresi müderrişliğı esnasında büyük ağabeyi Muhammed Bahâuddin Efendinin oğlu ve aynı zamanda yeğeni Ali Rif'at Efendiye nazarî, amelî, usul, furu ve hadis rivayeti konusunda icazet vermiştir. 1287/1871 yılında doğan Ali Rif'at Efendi icazeti aldığı 1319/1901 yılında yirmi yaşındadır.

Hasan Kudşî Efendinin, hem amcası hem de dayıları olduğu Bahâuddin Efendinin oğullarından Ahmed Ziya ve Ali Rif'at efendilere icazet alacak seviyede yetişmeleri için büyük katkı sağlaması, bizler için de güzel bir örnektir. Muhammed Bahâuddin Efendi de kardeşi Hasan Kudşî Efendinin eğitimiyle bizzat meşgul olmuş kendisine ilmî icazet vermiştir.

1. İCAZETİN DEĞERLENDİRMESİ

Hasan Kudşî Efendinin Ali Rif'at Efendiye verdiği 29 Cemaziyel Âhir 1319/13 Ekim 1901 tarihli icazet, 'ilmî icazet' örneklerindedir. İcazet belgesi Hattat Hasan Kudşî efendinin düzgün hattıyla Arapça yazılmıştır. Belge altı sayfa olup iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde iki icazet, ikinci bölümde de bir icazet bulunmaktadır. Birinci bölümde yer alan iki icazet, nazarî, amelî, usul, furu ve hadis rivayetini kapsamaktadır.

Birinci bölümün birinci icazeti 'besmele' ile başlayıp Allah'a hamd, Peygamber Efendimiz (s.a.v)'e salat ve selam ile devam etmekte, akabinde de ilmin önemini belirten bir ayeti kerime ile hadisi şeriflerden mülhem ifadelere yer verilmektedir. Ayeti kerimede, Allah'tan hakkıyla an-

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

cak ilim sahibi âlimlerin korktuğu ifade edilmektedir. Ayrıca hadisi şeriflerin ifadelerinden yola çıkılarak âlimlerin peygamberin varisleri olduğuna, mürekkeplerinin de şehitlerin kanlarından daha üstün kabul edildiğine vurgu yapılmaktadır.

İcazetlerin genelinde yer alan ilmin ve âlimin faziletine yönelik bu ifadeler, öncelikli olarak ilim elde edilmesi gerektiğini, ilmin sahibini Allah'a daha çok yaklaştırıp peygamber varisi olma şerefine erdireceğini işaret etmekte, her dönemde mutlaka ilimle meşgul olan bir zümrenin bulunması gerektiğini belirtmektedir.

İcazetin devamında Hz. Peygamber (s.a.v)'i kıyamete kadar seven ve yolundan gidenlere de dua edilmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v)'e tabi olmak kıyamete kadar dua almaya vesile olmaktadır.

Birinci bölümün ilk icazetin dua kısmından sonra, Hasan Kudşî Efendi Ali Rif'at Efendiye iki ayrı hoca silsilesinden oluşan ilmi icazet verdiğini beyan etmektedir. İlk icazet silsilesini ağabeyi Muhammed Bahâuddin Efendiden başlatarak İmam Buhârî'de sonlandırmaktadır.

Birinci bölümün ikinci icazet silsilesini ise Ahmed Kâzâbâdî (v. 1163/1750)'den başlatarak Hz. Peygamber (s.a.v)'e kadar ulaştırmaktadır. Hasan Kudşî Efendi silsileden sonra kendisini âlimlerin ayaklarının tozu görerek Allah'tan bağışlama dilemektedir.

Birinci bölüm icazetin verildiği 29 Cemaziyel Âhir 1319 (13 Ekim 1901) tarih ve Hasan Kudşî Efendinin imza konumundaki mührü ile tamamlanmaktadır.

İcazet belgesinin ikinci bölümü sadece bir icazetten oluşmaktadır. O da 'Kaside-i Bür'e' ve diğer kasideleri usulüne uygun bir şekilde okumak üzere verilmiştir. Hasan Kudsî Efendi, bu icazeti hocası İbrahim Selâmî bin Muhammed Yalvâcî'den aldığını, hocasının da hocası Muhammed Emin bin Muhammed'den oradan da muttasıl bir senetle İmam Muhammed bin Saîd Bûsîrî'den alındığını belirtmektedir.

İkinci bölümün sonunda da Hasan Kudsî Efendi Allah'tan başışlanma dilemekte, mühür ve 29 Cemaziyel Âhir 1319/13 Ekim 1901 tarihiyle hem bölümü hem de icazet belgesini tamamlamaktadır.

2. İCAZETİN TERCÜMESİ

İcazet hakkında yapılan bu değerlendirmeden sonra bir bütün olarak icazetin Arapça'dan tercümesini verelim.

“BİSMİLLÂHİ'R-RAHMÂNİ'R-RAHİM

İnsanı yaratan, ona beyanı öğreten, Âdem'e de isimleri öğretip meleklere de ilmine ve kendilerine açıkça isimleri öğretmesi sebebiyle Âdem'e hürmeten secde etmelerini emreden Allah'a hamd olsun.

Allah Teâlâ'nın ümmetinin âlimlerini şu ayetle övdüğü Efendimiz Muhammed (s.a.v)'e salât ve selam olsun:

“Allah'tan ancak hakkıyla âlimler çekinir.”²⁷⁹

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

Allah, Muhammed (s.a.v) ümmetinin âlimlerini, peygamberlerin varisleri yaptı; mürekkeplerini de şehitlerin kanlarından daha faziletli kıldı.

Efendimiz Muhammed (s.a.v)'in âline, ashabına ve onlara kıyamet gününe kadar en güzel bir şekilde tabi olanlara da -ki Allah hepsinden razı olsun- salât ve selam olsun.

Bundan sonra,

Salih kardeş, ilim ve amel sahibi Ali Rifat bin Muhammed Bahâuddin'e -ki Allah onu sevdiği ve razı olduğuna ulaştırsın, ömrünün sonunu evvelinden daha hayırlı kılsın-benden rivayet etmesi uygun olan nazari, ameli, usul ve fûru ilimlerinden özellikle de Peygamberimiz (s.a.v)'in hadislerinden rivayet etmesine icazet verdim.

Muhakkak ki bana zamanın nadir âlimlerinden, asrın süvarisi, ilimde ileri seviyede, tetkikte inceliklere vakıf, ulaşlamayan, Allah'ın delillerinden bir delil, geniş fakat suyu tatlı bir deniz, inci ve mercan çıkaran durmadan fıskıran iki kaynak, güç ve kutsiyet sahibi, ilmin her iki yönünü kuşatan, iki kanatlı, ilmi bereketli, kılıcı keskin, doğruyu gür sesle ikame eden, Allah yolunda hiçbir kınayanın kınamasından korkmayan efendim, dayanağım Şeyh Muhammed Bahâuddin (v. 1906) -ki Allah bizi, ona uzun ömür vermekle faydalandırsın, onun feyzine ulaştırsın- o muhakkiklerin efendisi, müdekkiklerin önderi, kutbu'l âfâk, aşıkların göz bebeği, dini ilimleri yüklenen, aklî ve naklî ilimleri kuşatan, edebi ilimlerde derinleşen ki o hocası ve babası Bozkır'da doğan ve orada yerleşen

Muhammed Kudsî Bozkırî (v. 1269/1852)'den,
O da müdekkiklerin önderi Hâdim müftüsü seyit
Ahmet (v. 1235/1821)'ten,
O da amcası Hâdim müftüsü seyit Muhammed
Emin (v. 1223/1808)'den,
O da babası allâme, dini yücelten, muttaki-
lerin imamı Ebu Saîd Muhammed Hâdimî (v.
1176/1762)'den,
O da babası ilimlerin kaynağı, acem ve rumların
önderi, Şeyh Mustafa Hâdimî (v. 1147/1734)'den,
O da hocası Muhammed Tarsûsî'den,
O da Muhammed bin Ali Kâmil'den,
O da Hayrettin Deylemî'den,
O da Muhammed bin Ahmet bin Abdulkâdir (v.
971/1563)'den,
O da babası Zekeriya Ensarî (v. 925/1519)'den,
O da Hacer el-Askalânî (v. 852/1448)'den,
O da Burhânettin'den,
O da allâme İbn Şihne'den,
O da Sirâcuddîn Debîrî (v. 631/1233)'den,
O da Ebul Vakt Abdülevvel (v. 553/1158)'den,
O da Abdurrahmân Davudî'den,
O da Abdullah Serahsî (v. 381/991)'den,
O da Muhammed bin Yusuf Abdülaziz (v.
320/932)'den,
O da Muhammed bin İsmail Buhârî (v. 256/869)'den
aldı.

Yine aynı şekilde ilimleri,

Merhum muhakkik âlimlerinden sayılı kutup, kaydedilen muhakkik deniz, Ahmet Kâzâbâdî (v. 1163/1750)'den tefsiri,

O da Ali Gürânî'den,

O da Cezerî'den,

O da Ahmed Müncel'den,

O da Seyyid Şerif (v. 816/1413) (k.s)'ten,

O da Mübarek Şâh'tan,

O da allâme Şîrâzî'den,

O da kâtip Kazvîni (v. 681/1283)'den,

O da Fahrettin Râzî (v. 606/1209)'den,

O da Gazzâlî (v.505/1111)'den,

O da İmamul Hameyn (v. 477/1085)'den,

O da Ebu Tayyib bin Muhammed bin Süleyman Sa'lûkî (v. 369/979)'den,

O da İbrahim el-Mervezî (v. 340/951)'den,

O da Ebul Abbas Ahmed'den,

O da Ebul Kasım Osman'dan,

O da Ebu İbrahim İsmail (v. 266/880)'den,

O da Ebu Abdullah Muhammed bin İdris Şafîi (v. 204/820)'den,

O da Muhammed bin Hasan Şeybânî (v. 180/804)'den,

O da imamların imamı, ümmetin ve milletin kandili Ebu Hanife Nu'man bin Sabit (v. 150/767) (Allah ona rahmet etsin)'ten,

O da Hammad (v. 120/737)'dan,

O da İbrahim en-Nehaî (v. 96/713)'den,

O da Alkame (v. 62/681), Ebu Abdurrahman Abdullah bin Esved bin Zeyd (v. 85/705) ve o da Ebu Abdurrahman Abdullah bin Habîb (v. 70/689)'den,

İlk ikisi Abdullah ibni Mesud (v. 32/652) (R. Anhüma)'tan,

Üçüncüsü de Hz. Ali (v. 40/661) (kerremellahuveche)'den,

Onlar da peygamberlerin sonuncusundan aldı. Allah Peygamberimize âline ve ashabının tamamına salât ve selam etsin. Âmin.

Ben yoksul, âlimlerin ve hocaların ayaklarının tozu Hasan Kudsî ki, Allah onu affetsin ömrünü saadetle tamamlasın; âmin.

Mühür

Selh (son günü) Cemaziye'l-âhir 1319.

BİSMİLLÂHİ'R-RAHMÂNİ'R-RAHÎM

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun. Salât ve selâm Peygamberimiz Hz. Muhammed'e, onun âline ve ashabının tamamına olsun.

Bundan sonra,

Salih, faziletli, olgun kardeş Ali Rifat bin Şeyh Muhammed Bahâuddin'e Kaside-i Bür'e ve diğer kasideleri şartlarına riayet ederek okumasına, bana muhakkik, mü-

Müderriş Hasan Kudî Efendi Ve İcazetleri

dekkik Hâc İbrahim Selâmî ibn Muhammed Yalvâcî, o da hocası Őeyhul kurrâ', yüce övülen faydalı ilimlerin denizi İstanbul'da doğup orada ikamet eden Muhammed Emin bin Abdullah'tan İmam Muhammed bin Saîd Bûsîrî (Rh. A)'de sona eren muttasıl bir senetle icazet verdiği gibi icazet verdim.

Ben yoksul, âlimlerin ve hocaların ayaklarının tozu Hasan Kudî ki, Allah onu affetsin ömrünü saadetle tamamlasın; âmin.

Mühür

Selh (son günü) Cemaziye'l-âhir 1319."

SONUÇ

İlimin aktarılmasında geçerli bir delil kabul edilen senet veya rivayet zinciri yani isnad, İslâmî ilimlerin elde edilmesinde önemli bir yoldur. İsnada, İslam'da verilen önem kadar başka hiçbir din veya kültürde yer verildiği görülmemiştir. İsnad, bu ümmetin özelliklerindedir. Güvenilir bir ravinin yine güvenilir raviden peygamberine kadar muttasıl olarak hadis nakletmesi, Allah'ın sadece ümmet-i Muhammed'e bahşettiği bir ayrıcalıktır.

İslâm dünyasında isnada verilen önem İslâm'ın güvenli bir şekilde nakledilmesini sağlamıştır. Hz. Peygamber (s.a.v)'in bir bütün hayatını kapsayan ve İslâm dininin ikinci ana kaynağı olan sünnet, bu yolla yani isnatla korunmuştur.

Hicri ikinci asırdan itibaren Müslümanların ilimleri sistemleştirme gayretleri esnasında hadis öğrenme ve nakletmede başlangıçtan beri uygulanan sema ve kıraat usulleri yanında icazet yolu da kabul edilmiştir. İlk muhaddisler hadis öğrenimini kolaylaştırmak ve hadis kültürünün yayılmasına hizmet etmek amacıyla icazet verme ve alma yolunu benimsemişlerdir.

Âlimin ilmini öğrencisine aktarması manasında terimleşen icazet, ilk defa kullanıldığı hadis alanında, 'hadis rivayetine sözlü veya yazılı izin vermek, rivayet hakkını devretmek' demektir. Önemli bir belge niteliğini taşıyan icazet, verilen kişinin yetenek ve hizmet alanını ispat eden bir delil, İslâmî eğitim ve öğretimde akademik seviyedeki diplomaları, sanat ve meslekte yeterlilik için gerekli izin ve onayı ifade eden bir terimdir. Türkiye Cumhuriyeti, Mil-

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

li Eğitim Bakanlığı Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabulü olan 3 Mart 1924 tarihinden önce verilen icazetnameleri en azından dört yıllık lisans mezunu belgesi olarak onaylamıştır.

İcazetlerin belli bir şekil ve ifade usulü bulunmaktadır. İcazetler besmele, hamdele ve salvele ile başlar; ilim, ayet ve hadislerle övülür; senedin önemine değinilir; öğrencinin ve hocanın isimleri yazılır; okutulan ilimler ve eserlerin adları kaydedilir.

İcazetler hangi dönemde ne tür ilimlerin okutulduğunu, âlimlerin ne denli itibar gördüğünü, hangi eserlerin ön plana çıkarıldığını göstermesi açısından önemli belgelerdir. İlim kaynağının elde edilme yolunun belirtilmesi icazetlere ayrı bir değer katmıştır. İcazetler, âlim silsilesine yer verdiğinden, tarihi bilgileri ve hocaların kısa hal tercümelerini bizlere sunmaktadır.

Osmanlı son dönem Konya Medreselerinde icazet törenle alınırdı. İcazet duasından on beş gün önce faaliyet başlar, dersler kesilir, medreselerin geniş bahçesinde her akşam türlü oyun fasılları ve canlı gülünç orta oyunları oynanırdı. Bütün medreseliler bu oyun ve gösterilere katılırdı.

Hasan Kudşî Efendinin yaşadığı dönem, eğitim öğretim çalışmalarında yeni arayışların başlatılıp yürütüldüğü, medreselerin modernleşme sürecine dâhil edildiği bir dönemdir.

Hat sanatını da öğrenen Hasan Kudşî Efendi eğitim faaliyetlerinin hareketli olduğu bu dönemde, dönemin seçkin âlimlerinden ilim elde ederek yetişmiş, Paşadaresi

ve devamı mahiyetindeki Konya İslah-ı Medaris-i İslamiye medresesinde hocalık yaparak ilim insanı yetişmesine büyük katkıda bulunmuştur. Kıraat ve rivayet ile dirayet ilimleri de okutmuştur.

Hasan Kudsî Efendi tarîkat-ı âliye-i nakşbendîye-i halidiye halifelerindendir. Ebu Bekir Sami Paşa (Paşadairesi) medresesi müderriş, ağabeyi Bahâuddin Efendinin derslerine devam ederek tasavvuf ilmini ve çeşitli fen ilimlerini tahsil etmiştir. Hasan Kudsî Efendi, Konyalı âlimlerin pek çoğu gibi, tahsilini tamamlamak için İstanbul'a gitmiş, meşihatın merkezinden ilmini ikmal ederek Konya'ya hizmete dönmüştür.

Hasan Kudsî Efendi hadis ilmi ve icazetini henüz delikanlı olduğu çok genç yaşta almıştır. Zira hocası Ahmet Hâzım Efendi vefat ettiğinde kendisi daha on yedi yaşında bulunmaktaydı. Hasan Kudsî Efendi uzun yıllar Kapu Camii ve İplikçi Camii'nde vaizlik yaparak halkın takdir ve sevgisini kazanmıştır. Hasan Kudsî Efendi, öğrencilerinden Ahmed Ziya Efendinin Abdullah Efendiye verdiği icazette belirttiğine göre fıkıh âlimi seyyid biriydi.

Hasan Kudsî Efendi dönemin seçkin âlimlerinden İslami ilimleri tahsil ederek icazet almıştır. Fakat aldığı icazet belgelerinin hiç birine ulaşamadık. İcazet aldığına dair bilgileri vermiş olduğu icazetlerde bulabildik. Ayrıca öğrencileri tarafından verilen icazetlerden de kimlerden ilim ve icazet aldığını tespit edebildik.

Hasan Kudsî Efendi, Paşadairesi ve İslahı Medaris-i İslamiye medreselerindeki hocalığı esnasında pek çok öğrenci yetiştirmiş birçoğuna da icazet vermiştir. Tespit

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

edebildiğimiz kadarıyla verdiği icazetler içinde ilmî icazet, tasavvufî icazet ve hat sanatı icazeti bulunmaktadır. Bu icazetlerden belge niteliğinde ulaşabildiklerimiz ise kitapta da tercümesiyle birlikte yer verdiğimiz iki icazetname-dir. Biri Ahmed Ziya Efendiye, diğeri de Ali Rif'at Efendiye verdiği icazetlerdir. Bu iki icazet, ilmî icazet hüviyetindedir. Tasavvuf ve hat sanatına dair verdiği icazetlerle diğeri ilmi icazetlere kaynaklarda geçtiği kadarıyla sadece bilgi bakımından ulaşabilmekteyiz.

Hasan Kudsî Efendi, hem amcası hem de dayıları olduğu Bahâuddin Efendinin oğullarından Ahmed Ziya ve Ali Rif'at efendilere icazet vermiş ilmi açıdan yetişmelerinde büyük katkısı olmuştur. Akraba içinde âlimlerin diğeri fertlerin eğitimiyle ilgilenmesi günümüzde örnek alınması gereken güzel bir uygulamadır.

Müderriş Hasan Kudsî Efendi verdiği icazet belgelerinde kendisini 'aciz, fakir, eksiği çok, âlimlerin ve hocaların ayaklarının tozu' şeklinde nitelendirip tevazu göstermiştir. Hocalarını da 'zeki, irfan ve anlayış sahibi, edip, mükemmel, ilimde derya, kibar, cana yakın, zamanın âlimi, olgun, âlimlerin gözünün kaynağı, ariflerin kutbu, dinin hizmetçisi' gibi özelliklerle vasıflandırıp saygısını izhar etmiştir.

Hasan Kudsî Efendinin Rifat Efendiye verdiği icazette icazet tarihi mühürle birlikte bulunduğu halde, Ahmed Ziya Efendiye verdiği icazette, hocanın ismiyle birlikte mührü her bölümün sonunda bulunmakta; fakat icazetin verilmiş tarihi yer almamaktadır.

Hasan Kudsî Efendinin günümüze ulaşan herhangi bir eseri bilinmemektedir. Yalnız hattat olduğundan

Kur'anı Kerim'i bir bütün olarak yazdığı ve orijinal yazma nüshasının ahfadında bulunduğu ifade edilmektedir.

Hasan Kudsî Efendi, farklı zamanlarda yaptığı üç evlilikten iki erkek, altı kız toplam sekiz çocuğu dünyaya gelmiştir. İlk hanımından doğan Nesibe Hanım küçük yaşta vefat etmiştir. Hasan Kudsî Efendinin nesli, diğer yedi çocuğundan devam etmiştir.

Memiş Efendi sülalesi erkek çocukların eğitimiyle ilgilendiği gibi kız çocukların eğitimiyle de ilgilenmiş. Bu özellik sülaleden gelen bayanlardaki mevcut ilmi seviye ve dini hassasiyetle de kendini hala belli etmektedir.

Hasan Kudsî Efendi kız çocukların tahsil için medreseye gönderilmediği bir dönemde, kızlarıyla yakinen ilgilenmiş, evini adeta bir medreseye çevirerek kızlarını okutmuştur. Kızlarını toplumun sıkıntı ve ihtiyaçlarına duyarlı birer evlat olarak yetiştirmiştir. Kızlarından Sekine Hanım, o dönemi günümüze taşıyan birinci elden kaynak niteliğindeki "Müşâhedât ve Havâtır-ı İlmiye" adını verdiği gözlem ve hatıralarını kaydettiği Osmanlıca el yazısıyla bir defter bırakarak bu duyarlılığa güzel bir örnek oluşturmıştır.

Hasan Kudsî Efendi, abid bir zat idi. Ayrıca ilmiyle amel eden, ümmetin örnek, rehber şahsiyetlerindendi. Tasavvufta edindiği konum itibariyle hal ehli, keşif ve keramet sahibiydi. İbadet hayatı ve yaşantısı ile az bulunan güzel ahlak sahibiydi.

Hasan Kudsî Efendi ağız dualı, ağızından kötü bir söz çıktığı duyulmayan, insanlara merhamet ve şefkatle muamele eden, yedirmeyi içirmeyi seven, cömert bir kişi idi.

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

Hasan Kudsî Efendi son yıllarında hastalanmış, ömrünün kalan 8-10 yılını a'ma olarak geçirmiştir. A'ma olduktan sonra hizmetini evlatları, özellikle kızı Sekine Hanım üstlenmiştir. Hasan Kudsî Efendi vefat edeceği günü keşf ve kerameti ile bilmişti. Vefat edeceği gün hatmini tamamlamış, sabah namazından sonra camide duasını yapmış ve cami cemaatiyle de helalleşmişti.

Hasan Kudsî Efendi Konya'da vefat etmiş, Hacı Fetah Kabristanında büyük ağabeyi Muhammed Bahâuddin Efendinin türbesinin sol tarafına defnedilmiştir. Hasan Kudsî Efendinin vefat tarihiyle ilgili farklı bilgiler vardır. Kanaatimizce 1921 yılında vefat etmiştir.

Memiş Efendinin hayatını konu alan kitabımızdan sonra Memiş Efendinin seçkin neslinden bir örnek şahsiyet olan, oğullarından Hasan Kudsî Efendinin hayatını inceleyen bu kitabın da tamamlanmasıyla tarihe ışık tutacak bir çalışma daha okuyucuların takdirine sunulmuş oldu. Amacımız doğruların günyüzüne çıkmasına katkı sağlamaktır. Çalışmak bizden, tevfik Allah'tandır.

KAYNAKÇA

Kur'an-ı Kerim

1- Abdülkadiroğlu, Abdülkerim, "Hâfız Zekâî Sarsılmaz Hoca Efendinin Hatırasına", Altınoluk, sy. 167, Ocak 2000, s. 55-56.

2- Aclûnî, İsmail bin Muhammed, Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlu'l-lbâs Ammeştehera mine'l-Ehâdîs alâ Elsineti'n-Nâs, I-II, Dördüncü Baskı, Beyrut 1405.

3- Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, I-VI, Mısır 1313.

4- _____ ,el-Verâ, Birinci Baskı, Beyrut 1983.

5- Ahmed Ziya Efendi, İslâm Hukukunun Genel İlkeleri (Kavâid-i Külliye Şerhi), (Tercüme: Prof. Dr. A.Osman Koçkuzu), İstanbul 1996.

6- Akdağ, Hasan, "İcâzetnâmeler ve Erzurum'da Ahmet Şevki Efendiye Verilen Bir Hat İcâzetnâmesi", EKEV Akademi Dergisi, (2008/12), sy. 35, s. 99-112.

7- Akpınar, Cemil, "İcazet", DİA, İstanbul 2000, XXI/393-400.

8- Albayrak, Sadık, Son Devir Osmanlı Uleması, I-V Cilt, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1996.

9- Arabacı, Caner, Osmanlı Dönemi Konya Medresele-ri (1900-1924),Konya Ticaret Odası Kültür ve Eğitim Yayınları No:9, Konya 1998.

10- Arslan, Durmuş, "Kıraat İliminde İcâzetnâme Geleneği ve Bir İcâzetnâme Örneği", Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt VII/2, Aralık 2003 Sivas, s. 291-317.

11- Askalânî, Ebu'l-Fadl Ahmed bin Ali bin Muhammed bin Hacer (v. 852), Nuzhetu'n-Nazar fî Tavdîhi Nuhbeti'l-Fiker fî Mustalahi Ehli'l-Eser, Matbaatu Sefîr Birinci Baskı, Riyad 1422.

12- Atay, Hüseyin, "Fatih Süleymaniye Medreseleri Ders

Müderriş Hasan Kudsî Efendi Ve İcazetleri

programları ve İcazetnameler”, Vakıflar Dergisi, (1981), sy. XIII, s. 171-235.

13- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Tarih: 04/B /1338 (Hicrî), Dosya No:254, Gömlek No:59, Fon Kodu: MV.

14- Bedruddin Aynî, Ebu Muhammed Mahmud bin Ahmed el-Hanefî (v. 855), Umdetu'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî, I-XXV Cilt, Beyrut Dâru lhyâi't-Turâbi'l-Arabî.

15- Bilgili, İsmail, ÇELİK, Ahmet, Muhammed Kudsî el-Bozkırî, Konya 2011.

16- Bilgili, İsmail, “Şeyhzâde Ahmed Ziya Efendi'nin Hayatı ve “Emâli'l-Vesâyâ” Adlı Eseri”, İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi, (2008), sy. 12, s. 301-344.

17- Bilmen, Ömer Nasûhî, Hukuki İslâmiye ve İstilahâtı Fıkhiyye Kamusu, I-VIII, İstanbul 1967.

18- Buhari, Ebu Abdillâh Muhammed bin İsmail, el-Câmiu's-Sahîh, I-VIII, İstanbul 1308.

19- Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, I-III Cilt, Matbaa-i Âmire, İstanbul h. 1333.

20- Cevad Ali (v. 1408), el-Mufassal fi Tarihi'l-Arab Kable'l-İslâm, XX Cilt, Dâru's-Sâkî 1422/2001.

21- Cumhuriyetin 50. Yılında Konya 1973 İl Yıllığı, Konya 1973.

22- Çelik, Ahmet, “Ali Rıza Kudsî Efendinin İslah-ı Medari-se Atanışı”, Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar, Cilt: 11 sy. 1, 19 Ocak 2011, s. 4-7.

23- _____, “Hattat Ahmet Ferid Ülgen”, Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar, 27 Nisan 2011 Çarşamba, Cilt: 11, sy. 15, s. 230-232.

24- Çoban, Ali, 19. Yüzyıl Osmanlı Şeyhlerinden Bozkırlı Muhammed Bahaeddin Efendi ve “İkazu'n-Nâimîn” Adlı Eserindeki Tasavvuf Anlayışı, Konya 2007.

25- Bozkurt, Nebi, “Müderriş”, DİA, İstanbul 2006, XXXI/467.

26- Deylemî, Şireveyh bin Şehrdâr bin Şireveyh, El-Firdevs bi Me'sûri'l-Hitâb, I-V, Beyrut 1986.

27- Doğan, İbrahim, Bozkırlı Muhammed Bahâeddîn Efendi ve Bâisü'l-mağfire fî Beyâni Ekvâli'l-vahde" İsimli Eseri (metin ve inceleme), İstanbul 2011, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

28- Düzdağ, M. Ertuğrul, Üstad Ali Ulvî Kurucu Hatıralar, I-III Cilt, Kaynak Yayınları, İstanbul 2010.

29- Düzenli, Muhittin, "İslâm Rivayet Geleneğinde İcazet", Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Samsun 2004, sy. 17, s. 265-300.

30- Ebu Bekir, Ahmed bin Ali, el-Câmiu li Ahlâki'r-Râvî ve Âdâbi's-Sâmi'i, I-II Cilt, Mektebetu'l-Maarif Riyad.

31- Ebu'l-Hasan, Nuruddin Ali bin Muhammed (v. 1014), Şerhu Nuhbetu'l-Fiker fî Maslahati Ehli'l-Eser, Dâru'l-Erkâm Beyrut.

32- Eminoğlu, Ahmed Kudsî, Nübze, Koyunoğlu Kütüphanesi, Eminoğlu Bölümü NO: 37022 (Bahâuddin Efendinin el yazma risalelerinin baş tarafına daktilo ederek ilave ettiği iki sayfalık not).

33- Eminoğlu, Mehmet, Osmanlı Vesikalarını Okumaya Giriş, Ankara 2007.

34- _____, Şeyh Muhammed Kudsî Memiş Efendi Hazretlerinin Tarihçesi, Konya 2007.

35- Es, Selçuk, Konya Ansiklopedisi, Koyunoğlu Müzesi, NO: 3519.

36- _____, "Konya Büyükleri", Şehir Postası, 1965.

37- Göktaş, Vahit, "Kelâmî Dergâhı Postnişini Es'ad Efendi ö. 1931)'nin Bâyezid Dersiâmlarından Ali Yektâ Efendiye Verdiği Nakşî-Kâdirî İcazetnâme", Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, (2002/3), sy. 9, Temmuz-Aralık 2002, s. 267-272.

38- Görkaş, İrfan, "Bolvadinli Ahmet Fevzi Efendi ve Konyalı Mehmet Vehbi'nin İcazetnamesi", Türkiyat Araştırmaları Dergisi, s. 247-263.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

39- Güner, Osman, "Haberin Kaynağına Ulaşmada İsnadın Rolü", Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy.11(1999), s. 55-78.

40- Gürtaş, Ahmet, "Şeyhzade Ahmed Ziya Efendi ve Kasıde-i Dâliyyesi", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (1999), sy. 9, s. 81-149.

41- Halebî, Muhammed bin İbrahim bin Yusuf (v. 971), Kavfu'l-Eser fî Safveti Ulûmi'l-Eser, Mektebetu'l-Matbûati'l-İslamiye Üçüncü Baskı, Haleb 1408.

42- Haddâdî, Zeynuddin Muhammed Ali bin Zeynel Âbidîn (v. 1031), el-Yevâkît ve'd-Dürer fî Şerhi Nuhbeti İbni Hacer, I-II Cilt, Mektebetu'r-Rüşd, Riyâd 1999.

43- El-Hatîbu'l-Bağdâdî, Ebu Bekir Ahmed bin Ali bin Sabit bin Ahmed (v. 463), el-Kifâye fî İlmi'r-Rivâye, El-Mektebetü'l-İlmiyye Medine.

44- Hâkim en-Nisabûrî, Marifetu Ulûmi'l-Hadîs, İkinci Baskı, Beyrut 1397/1977.

45- Hızlı, Mefail, "Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 17, sy. 1 2008, s. 25-46.

46- <http://a-Kudşî.tripod.com/> (06.03.2012).

47- [http://www.ahmednuriefendi.com / subpage.asp?id=15](http://www.ahmednuriefendi.com/subpage.asp?id=15) (06.03.2012).

48- <http://www.angelfire.com/ak5/eminoglu/siir.htm> (06.03.2012).

49- <http://www.kadinhani.bel.tr/belediye/unluler.htm> (06.03.2012).

50- [http://www.hacimehmetlikoyu.com / ?p=13](http://www.hacimehmetlikoyu.com/?p=13) (04.04.2012)

51- İdriz, Mesut, "İslam Eğitimi Yaşamında İcazet Geleneği", (İngilizceden Çeviren: İbrahim Kapaklıkaya, "International Institute of Islamic Thought and Civilization"), Değerler Eğitimi Dergisi, Temmuz 2003, sy. 3, cilt 1, s.169-187.

52- İrâkî, Ebu'l-Fazl Zeynuddin Abdurrahman bin el-Hüseyn (v. 806), et-Takyîd ve'l-İzâh şerhu Mukaddime İbni Sa-lah, Birinci Baskı 1389/1969.

53- İbn-i Kesîr İsmail bin Ömer (v. 774), İhtisârü Ulûmi'l-Hadîs, Dâru Kutubi'l-İlmiyye Beyrut.

54- İbn-i Mâce, Ebu Abdillâh Muhammed bin Yezid el-Kazvînî, es-Sünen, (Süneni İbn Mace Tercemesi ve Şerhi: Haydar Hatipoğlu), I-X, İstanbul 1983.

55- Karaca, Taha Niyazi, "Milli Mücadelede Bozkır İsyân-ları", Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sy. 16, Yıl 2004/1 (s. 169-190).

56- Kazvînî, Ebu Hafs Ömer bin Ali bin Ömer Siracuddin (v. 750), Meşîhatu'l-Kazvînî, Daru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye 1426/2005.

57- Kendi, İbrahim Aczi, "60 Yıl Önce Konya Folklor Âlemi", Yazı Dizisi.

58- Kinânî, Ebu Abdullâh Muhammed bin İbrahim bin Sa'dullâh Bedruddin eş-Şâfiî (v. 733), el-Menhelu'r-Râvî fi Muh-tasarı Ulûmi'l-Hadîsi'n-Nebevî, Dımışk Daru'l-Fikir, İkinci Baskı 1406.

59- Kırboğa, Mehmet Ali, Silinmeyen Simalar (Karaman ve Konya Civarı Hocaları), İstanbul 2000.

60- Koçkuzu, Ali Osman, Paşadaresi Fahrettin Kulu ve Hacı Veyiszade Mustafa Kurucu Hoca Efendilerin Hayatı, Konya 2004.

61- _____, "Bahâeddîn Efendi", DİA, İstanbul 1991, IV, s. 458.

62- _____, Bir Müderrişin Sürgün Yılları Abdullâh Fevzi Efendi, İstanbul 2010.

63- _____, Haydin Basalım İzlere, Konya 2008.

64- Konyalı, İbrahim Hakkı, Abideleri ve Kitabeleri ile Ka-raman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri, İstanbul 1967.

65- Küçükdağ, Yusuf, Konya Şehri'nin Fiziki ve Sosyo-Ekonomik Yapısı -Makaleler I-, Konya 2004.

Müderriş Hasan Kudşî Efendi Ve İcazetleri

66- Mervezî, Abdulkerim bin Muhammed bin Mansûr et-Temîmî (v. 562), Edebu'l-İmlâ ve'l-İstimlâ, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1401/1981.

67- Meşrik-i İrfan Gazetesi, sy. 57, 19 Ramazan 1327/ 21 Eylül Rumi 1325/ 9 Teşrin Evvel 1909, s. 1-2.

68- Muhammed Bahâuddîn Efendi, İkâzu'n-Nâimîn ve Tenbîhü'l-Mukallidîn, Koyunoğlu Kütüphanesi, Eminoğlu Bölümü NO: 37022.

69- _____, Menâkıb-ı Şemsi'ş-Şumûs Der Hakkı Hazreti Mevlânâ Hâlid el-Ârûs, (Mütercim: el-Hâc Hasan Şükri), Ders Âdet, Mahmud Bey Matbaası 1302.

70- Muhammed, Cemaluddin bin Muhammed bin Saîd bin Kasım (v. 1332), Kavâidu't-Tahsîs min Funûni Mustalahi'l-Hadîs, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye Beyrut.

71- Müslim bin Haccac, Ebu'l-Hüseyin el-Kuşeyrî, el-Câmiu's-Sahîh, I-V, Kahire 1374-75.

72- Öcal, Mustafa, "Türkiye'de Kur'an Eğitim ve Öğretiminde Görülen Gelişmeler ve Bir İcazetname Örneği", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (2004/13), sy. 2, s. 81-140.

73- Önder, Mehmet, Konya Basın Tarihi, Konya 1949.

74- Sarıçelik, Kerim, Konya'da Modern Eğitim Kurumları (1869-1919), Çizgi Kitabevi, Konya 2010.

75- Selekler, Macit, "Hatıralar 60 Yıl Önce Konya", Şehir Postası Gazetesi, 3, 5, 6, 7 Mart 1962.

76- Sural, Mahmud, "50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya", Yeni Konya Gazetesi, 10 Eylül 1975.

77- Suyûtî, Celaluddin Abdirrahman bin Ebi Bekir (v. 911), ed-Dürrü'l-Mensûr, I-VIII, Beyrut 1993.

78- _____, Tedrîbu'r-Râvî fî Şerhi Takrîbi'n-Nevâvî, I-II Cilt, Dâru Taybe.

79- Süreyya, Mehmet, Sicill-i Osmanî, I-VI Cilt, Yayına Hazırlayan: Nuri Akbayar, Latinize Eden: Seyit Ali Kahraman, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul Mayıs 1996.

80- Şehir Postası, 26 Ocak 1965, s. 3.

81- TBMM Gizli Celse Zabıtları, I-II, Ankara 1985.

82- Ulu, Arif, “ ‘Önceleri İsnattan Sormazlardı...’ Rivayeti-nin Senedi Üzerine Bir İnceleme”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 36 (2011), s. 19-46.

83- Uyar, Veli Sabri, Defteri, Koyunoğlu Kütüphanesi Yazma Eserler Bölümü.

84- _____, “Konya Bilginleri”, Konya Halkevi Dergisi, (Ekim Kasım 1948), sy.121-122.

85- _____, “Hattatlar Armağanı”, Konya Halkevi Dergisi, (Haziran Temmuz 1948), sy. 110-117.

86- Uz, Mehmet Ali, Konya Âlimleri ve Velileri, Konya 2004.

87- _____, “Bozkır’ın Yetiştirdiği Değerler Bozkırlı Bazı Din ve İlim Adamları, Araştırmacı-Yazarlar”, Bozkır’ın Dünü ve Bugünü Sempozyumu (12 Kasım 2006), Konya 2007, s. 217-246.

88- Yeğın, Abdullah, Badıllı, Abdulkadir, İsmail, Hekimoğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, İstanbul 1985.

89- Yücer, Hür Mahmut, Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (19. Yüzyıl), İstanbul 2003.

90- Zeynuddin, Abdurrahman Recep bin Hasan el-Hanbelî (v. 795), Şerhu İleli’t-Tirmizî, Mektebetü’l-Menâr Ürdün, Birinci Baskı 1407/1987.

Ek - 1

**HASAN KUDSİ
EFENDİNİN
AHMED ZİYA
EFENDİYE
VERDİĞİ İCAZET
METNİ**

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
المُحَدَّثِ الَّذِي أَمَّتْ رُوحَهُ الْعِلْمَ فِي
صُدُورِ الْعُلَمَاءِ وَجَعَلَ ثَمَارَهَا خَلْقَ الْفَوَارِ
الشريعة الغراء - وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ فِي رَسُولِنَا الَّذِي
وَرَفَعَهُ إِلَى سَائِرِ الْأَنْبِيَاءِ شَبَّهَهُمْ وَعَلَى آلِهِ وَصِيهِ
مَعَ الَّذِينَ تَبِعُواهُمْ وَهَجَّوْنَا بِهِمْ وَسَاوَأَسْبَابَهُمْ
وَبَعْدَ هَيْقُولِ الْعَبْدِ الْفَقِيرِ الْخَفِيرِ الْمُعْتَرِفِ بِالْجُرْحِ
وَالْتَقْصِيرِ حَسَنِ قَدْسِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ قَدْسِيِّ الْقَنَوِيِّ
عَفَى عَنْهُ الرَّبُّ الْمَتَعَالَى إِنْ أَلْعَلَّ الْفَسْرَ
مَا صُرِفَتْ فِيهِ نَفَاسُ الْأَعْيَارِ وَأَكْتَبَ
فِي تَحْصِيلِهِ الْبَرَازِ وَالْفَقَارِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى
اسْتَعِذْ بِاللَّهِ فَلَمَّا جَاوَزَ قَالَ لِفَتْنِهِ آتَانَا عَدَاؤُنَا

نور

لقد لقيت من سفرنا هذا نصيباً قال رأيتنا ذواتنا
 إلى الصخرة فأنسيت الحوت وما أنسانيه إلا الشيطان
 أن أذكره واتخذ سبيله في البحر عجيباً قال ذلك ما كنا
 نبيغ فارتدنا على آثارها قصصاً فوجدنا عبداً من
 عبادنا أتناه رحمة من عندنا وعلناه من لدنا علماً
 قال يا موسى هل أتبعك على أن تعلم ممتا
 علمت رشداً وقال الله تعالى هل ينسوي الذين
 يعلمون والذين لا يعلمون وقال الله تعالى
 يخشى الله من عباده العلماء وقال الله تعالى
 والذين أتوا العلم درجات وقال رسول الله
 صلى الله عليه وسلم وبارك وكرم أن الملكة
 لتضع اجنحتها الطالب العلم رضاء لطالب العلم
 وإن العالم يستغفره من في السموات ومن في
 الأرض حتى يحينان في الماء وإن فضل العالم
 على العابد كفضل القمر ليلة البدر على سائر الكواكب

وإن العلماء ودرثة الأنبياء والآدلة العقلية و
العقلية في هذا لنا كثيرة بحيث لا يحصها العاد
وقد خصت هذه الأمة ببقاء الإسناد وهو من الدين
بلا مرأى ولولاه لقال من شاء ما شاء قال
أحمد بن حنبل طلب الإسناد العالی ستة عن التسلف
وقال الحاكم طلب الإسناد ستة صحيحة وإن ممن
سرف مدة طويلة من عمره في تحصيل العلوم لاربية
وآلفنون العقلية وحض مجالس افضل الزمان
ونال بها كمالا على النصب الا وفي الآخ
العالم العامل الفاضل البحر الكامل البارح المحقق
الصالح الفائق المدقق الفاع آثار المجد في جبينه
لامعة وشمس الهداية من افق عرفانه طالع
شمس المستعدين وضياء المستفيدين
خلاصة الاصحاب عمدة اولي الالباب احمد ضياء
الدين بن مولانا الشيخ محمد بهاء الدين رحمه الله

وَفَقَّهَ اللهُ لِمَا يَجِبُهُ وَيَرْضَاهُ وَجَعَلَ خِرَاهُ أَوَّلِي
 مِنْ أَوْلِيهِ وَرَزَقَ لَهُ كَلِمَةً بَاقِيَةً وَلسَانَ صَدَقَ
 فِي الْآخِرِينَ وَقَدْ كَانَ مِنْ حَضَارِ مَجْلِسِ هَذَا
 الْأَذَى وَأَخَذَ مِنِّي قَدْرًا مِنْ الْعُلُومِ وَشَطْرًا مِنْ
 الْفُنُونِ وَبَرَعَ كَمَا لِبِرَاعَةِ وَفَاقَ فَوْقَ الْعَالِيَةِ وَفَزَعَ
 بِحَقَائِقِهَا وَنَالَ بِدَقَائِقِهَا فَانْتَسَتْ مِنْهُ الرِّشْدُ الْكَلْبُورِيُّ
 أَفَاضَ اللهُ عَلَيْهِ الْمُرِيدُ ثُمَّ طَلَبَ مِنِّي الْإِجَازَةَ
 عَلَى مَا هُوَ دَابُّ السَّلَفِ وَالْخَلْفِ تَبْتِغًا وَتَبَرُّكًا
 بِرِوَايَةِ الْكُتُبِ وَرِوَايَةِ الصُّحُفِ وَمُدَارَسَةِ
 الطَّلَالِينَ وَمَذَاكِرَةِ الرَّاعِيينَ وَأَفَادَةَ مَا اسْتَفَأَ
 وَأَفَاضَهُ مَا اسْتَفَاضَهُ مَعَ انِّي غَيْرُ لَابِقٍ لِأَنَّ اجِبِينَ
 بَلْ لِأَنَّ اجَازَظَّنَّامَنَهُ انِّي أَهْلٌ لِدَكَ لِحَسَنَتِ ظَنُّهُ
 فَاجْتَرْتُ لَهُ بِأَنَّ يَرَوِي عَنِّي بِكُلِّ مَا يَجُوزُ رِوَايَتُهُ
 وَيَسُوعُ لِي رِوَايَتُهُ مِنَ الْعُلُومِ عَقْلِيَّةٍ وَنَفْلِيَّةٍ عِلْمِيَّةٍ
 وَعَمَلِيَّةٍ تَفْسِيرًا وَحَدِيثًا أَصُولًا وَفُرُوعًا

حسبا اجازة لفاضل اللبیب والعزيزم لاديب غر المحققين
بحر المدققين اعلم زمانه اكله وانه البلخ العروف
والمجتمع اليه معروف الحاشين فيض بن مصطفى فدي القارين خاني
وهو الاخذ عن مشايخ كثيرة بالسند الصالحة
شتم ابوه الفاضل العلامة والكامل الفهامة الخا
مصطفى فدي بن حسن القارين خاني عني عنهما
الملك المعنى ومنهم سيد فضلاء
منبع عين العلماء السيد الحاج سليمان
افندي بن السيد خليل فدي القرمانلي
مولد القنوي موطننا وهو قد
اخذ عن السيد عبد الاحد الواحد
الوجيد الاسكيلي مولد القنوي مولانا
المجاز له عن السيد نعمان
افندي المعنى بن محمد بن القطب
الحداد محي وعن السيد محمد
افندي

افدى المفتى بخادم وعن السيد احمد
 افدى المفتى بخادم وعن ولى
 الدين افدى لافشهرى وهؤلاء الكرام اخذوا
 العلوم بالسند الصالحة عن نبوة العلم
 العلوم الطاهرة منوع الاولياء البررة صاحب
 التاليفات الوافية والكرامات العجيبة خادم
 الدين قطب العارفين متعابا نفاسه الفدوية
 الى يوم الدين الشيخ السيد ابى سعيد محمد
 البخارى وقد اخذ ايضا عن السيد مصطفى
 افدى لاوزتمرى مولدا والقنوى موطئا
 الجازاه عن السيد احمد افدى بن عبدالله
 بن ابى سعيد المفتى بخادم وعن عمر بن عبد
 الكريم عبدالرسول المكي من المحدثين وعن
 اسمعيل افدى لايدبجكى مولدا والمدنى موطئا
 بالسقاء الشريف وغيره وعن الشيخ مصطفى

افندی الخادمی وعن المعروف بمنلا افندی العلاءى
مولدا القوی موطننا وقد أخذنا بضاعتنا عن السيد
عمر بن عبد العزيز المفی القرمانی مولدا و موطننا
وعن الرشید مصطفی افندی المستور الارکلی
مولدا والقوی موطننا ومنهم المعنی الفاضل
والا و حدی الکامل الحاج محمد افندی بن اسمعيل
الخزومی مولدا والفرق آغا بنی موطننا المجازله
عن السيد المدق سليمان الوهبی الفرق آغا بنی
ومنهم المولى العلامة والکامل لفهامة صاحب
الفن المطفنة السيد سليمان الفرق آغا بنی
المجازله عن العالم الکامل المحدث
السید محمد الشکرى العلاءى المعروف بریحان زاده
وعن الفاضل الکامل الحاج حافظ اسمعيل
بن ادریس لا یدبجکی مولدا والمکی مجاورا
والمدنی موطننا وابضا عن نعمان افندی المفی بنجام

بنجام

ابن ابى سعيد الخادمى وعن الحاج محمد افندي
 الملقب بخادم وعن السيد احمد افندي وعن
 الحاج ابراهيم فدى لاله شيرى المجاز له عن
 الفاضل الكامل السيد محمد فدى الملقب بخادم
 الا ان الاول جاز له ايضا اخوه السيد الحاج
 محمد سعيد افندي واخوه الفاضل الكامل
 الشارح الجامع الحاج عبد الله افندي وابن
 يوسف العريف بمفتى زاده والثالث ايضا مجاز له
 عن عمه السيد الحاج عبيد افندي والرابع
 ايضا مجاز له عن السيد محمد العريف بمفتى زاده
 وعن الفاضل الكامل مصطفى البولوى المجاز له
 عن المولى الفاضل اسمعيل فدى لقنوى وكذا
 عن على الموجرى المجاز له عن فر يد عصر واحد
 الاركوبى وهؤلاء الفضلاء كلهم مجاز لهم
 عن خادم الشريعة الاحمدية وشارح الطريفة

المهدية أبي سعيد محمد الخادمي ومنهم عديم
الاقران سحباقي لبيان الحاج عبدالله افندي
السنقوري مولدا والقبصري موطننا المجازله
عن استاذ الكل السيد صادق القصري وعن
عبدالله الحسن الكانفوي الاسلامبول
وعن احمد لاركوبي وعن عثمان الاه قشهره القيصري
وعن السيد محمد امين الخادمي ومنهم
خبر المحققين جبرالمدققين اعلم زمانه واكمل
اوانه مصطفى بن عمر الويدي مولدا والاسلامبول
موطننا المجازله عن ابراهيم بن محمد لاسبري
المجازله عن عبدالرحيم افندي ابن يوسف
الاولوي الشهير باخي يالابيق افندي المجازله
عن اخيه محمد بن يوسف لاولوي المشتهر يالابيق
افندي المتصل سنده الى العلامة الصديقي لدواذ
ومنهم القاضل اللبيب والفقيه الاديب

تبر

السيد محمد الحازم فندي بن السيد عبدالرحمن
 الروحى لوشهرى مولدا والاسلامبولى موطننا
 وهو قد اخذ عن السيد الحاج صالح بن السيد محمد
 العريف بجاج طور وان فدى لقيصرى المجازله
 عن استاذ الاساتذة المحافظ قاسم بن الشيخ الحاج
 محمود القيسى المتصل سنده الخايعار فبالله
 والواصل الى الله شيخ المشايخ محمد بنى سعيد
 الحادى وقد اخذ ايضا عن الحاج عمر افندى
 الاقشهرى مولدا والاسلامبولى موطننا و
 قد اخذ ايضا عن محمد سعد بن الامام محمد النهير
 بامام زاده المجازله عن سى ذى النورين
 العريف بمصنفا فدى لاخذ عن العلماء الة علام
 والائمة الكرام الا انه اجازله السيد عبد
 الرحمن الصبوحى مولدا والاسلامبولى موطننا
 المجازله عن السيد الضالح الاماصرى مولدا

والانقروى موقنا المجاز له عن ابى سعيد السيد
محمد الحادى وَاَجَازَ لَهُ اَيْضًا السَّيِّدُ مُحَمَّدُ بْنُ يُوْسُفَ
العريف بمفتى زاده الأخذ عن الشيخ محمد الحادى
وعن السيد الحازم احمد بن عبد الرحمن بن عبدالله
الأخذ عن ابنيه وعن محمد الفاضل المعروف
بساطقى زاده بسندهما الواصل الى المصحح سعد
الدين القطارانى وعن الشيخ شارح البحارى المعروف
يوسف فندى زاده بسندهما الواصل الى النبى
صلى الله عليه وسلم وعن الشيخ الوالد يوسف
بن اسمعيل بن عبد اللطيف وهو قد أخذ عن
عبد الزئاقى لانطاكى والحسين المشهور ببي زاده
والشيخ محمد اليمانى لأخذ عن عبد المحى عن التوبترى
عن الشربلانى عن على المقدسى عن اعمامه
شهاب الدين عبد البر بن السخنه عن كمال الدين
الشهير بابن الهمام عن سراج الدين عمر بن على

السنين

الشهر بقارنى لهداية عن علاء الدين السيرافى
 عن السيد جلال الدين عن علاء الدين عبد
 العزيز البخارى صاحب الكف والتحقق عن
 حافظ الدين الكبير صاحب الكافى والكثر
 عن العلامة شمس الدين مهمل الكردى
 عن برهان الدين صاحب الهداية عن شمس
 الاثمة الترخسى عن شمس الاثمة الحلوانى
 عن القاضى بى على النسفى عن الامام ابى
 بكر محمد بن فضل عن السيد موفى عن عبد
 ابى حفص البخارى عن ابيه عن محمد بن
 حسن الشيبانى عن الامام الاعظم نعمان
 بن ثابت واجازله ايضا شفاء الصدور
 وملاذ الجمهور محمد هبة الله بن محمود النابج
 المعروف بمفحق بعلبك طيبا لله ثراه وجعل
 الجنة مثواه متصلا سنده الى رسوله الله

شم لزوج الی سلسلة ملبا الاسائفة ومنج
الاکابرة اعنى به اباسعید السید محمد الحادی
لکنفی بها ففقول انه بجازله عن شیخه ووالده
الزاهد النقی الشیخ مصطفی الحادی لجازله
عن العلامة الفرید والقرامة الوحید محمد بن
احمد الطرسوسى بالکتاب لستة لاسما البخاری
عن الشیخ محمد بن علی الکامل الذمشقی عن الفضل
الکامل خیر الدین بن احمد الذلی عن احمد بن محمد امین الدین بن عبد الله
عن والده عن شیخ الاسلام زکریا الانصاری عن امام الحقا
واساتذهم امیر المؤمنین فی الحدیث الشهاب
احمد بن علی بن حجر شارح البخاری لعصلا فی عن
برهان الدین عن لفاضل العلامة بن الشحنة
عن سراج الدین الدبیری عن ابی لوقت عبد
الاول السجری الهروی عن ابی الحسن عبد
الرحمن الداودی عن عبد الله الترخی عن

ح

محمد بن يوسف الفريزى عن محمد بن اسعيل الجعفرى
 متصلا سنده الى النبي صلى الله عليه وسلم وعلى
 اله وارضاه انه قد اخذ العلوم عن العالم المحقق
 والخبر المدقق احمد القا زابادى عن محمد بن اسعيل
 المشهور بالتفسيرى عن الفاصل الكورانى عن
 الشيخ عبدالله الجزرى عن المولى احمد الجبل
 عن مولينا ميرزا جان الشيرازى عن مولينا
 جلال الدين المحقق والبارع المدقق محمد بن سعد
 الدواخى الصديقى عن مولينا محى الدين الكنى كانه
 عن مولينا السيد المحقق الشريف الجرجانى عن
 مولينا مبارك شاه عن مولينا قطب الدين
 الرازى عن مولينا قطب الدين الشيرازى
 عن مولينا عمرا الكاتب القزوينى عن مولينا
 الامام الغزالى عن امام الحرمين عبد الملك
 بن يوسف الجوينى عن ابيه يوسف بن الطيب

عن مولينا محمد بن سليمان الصبحاوى عن ابراهيم المرزى
عن ابي العباس احمد عن ابي لقاسم عثمان عن ابي
ابراهيم سمعيل عن ابي عبد الله محمد بن دريس
الشافعى عن محمد بن حسن الشيبانى عن امام
الائمة سراج الامة ابي حنيفة نعمان بن ثابت عن
بن سليمان عن ابراهيم النخعى عن علقمة و ابي عبد
الرحمن الاسود بن زيد و ابي عبد الرحمن عبد الله بن
حبيب و الاولاد اخذوا عن عبد الله بن مسعود
و الثلاثة عن على بن ابي طالب رضوا الله عنهما و هما
اخذا عن خاتمة النبي و رسول رب العالمين
فجمع الاسناد حيث كان منها سيد الاولين
و الآخرين و رسول الثقلين صلى الله تعالى عليه
وسلم و على له و صحابه اجمعين نفعا الله
بميامن انفسهم الطيبة الطاهرة . وهو من
امين الوحي جبرائيل عليه السلام . وهو من

والله اعلم

ولأننا ذلك الأرخ الفاضل أحمد ضياء الدين
 ابن مولانا الشيخ غوث الواصلين محمد
 بهاء الدين قدس سره ان يكون نمنس لاهنته
 وبدرا لاقتناء ومرجعا للطلاب ومبجلا لأولي
 الالباب اوصيه بنقوى لله وطاعته وصفا
 الاعمال وعبادته ابتغاء لمرضات الله ومجانة
 البدع والاهواء واعلم ايها الأرخ الصارق ان
 المقصد الاقصى والمرصد الاسنى من العلو
 العقلية والنقلية هو المعرفة والعلم بالله و
 علم العبد نفسه والنسبة بينه وبين الله تعالى
 فوق العلم الاوله ينكشف عزة الله وعظمته
 وكماله في ذاته وصفاته وغناه من كل
 الرجوه عن العالمين فضلا عن العبد وعمله وفي
 العلم الشايد ينكشف ذلة العبد وحطارته وافتقاره دائما وتامه
 وباطنا في دنياه واخره من كل الوجوه الى كرم مولاه وحسن

محبب لو انقطع الكرم والاحسان طرفة عين بل
في آن كان العبد هباء منثورا وفي اجمل الثالث
ينكشف ما يليق بل يلزم مثل ذلك العبد من القيام
بتعظيم مولاه الغنى الحميد بناية وسعه ونهاية
قدرته مع العجز بعد ذلك عن التعظيم الا ان
ثان ذلك المولى وما قدره الله حق قدره
وينكشف ايضا ان ما يحطى في الدارين من
ذلك المولى انما هو بفضله واحسانه بلا ايجاب
ولا وجوب ولا استحقاق من العبد الضعيف
هذا والقيام بتعظيم المولى على ما اقتضا العلوم
الثلاثة بدوام الحضور على طريق الاستهلاك
وكالمتابعة للشريعة الغراء ويعبر عن
المجموع في الشرع بالاحسان وهو العبودية
وبين العبودية والعلم بالامور الثلاثة تلازم
بالضرورة وذلك العلم يختلف باختلاف

الاشخاص

الاشخاصا ختلافا لا يكاد يخلصه مرتبة اذ فوق
كل ذي علم عليم فالتفاوت في العبودية و
القصور في امرها اتمانها من التفاوت والقصور
في العلم بالامور الثلاثة انما يجتسها الله من عباده
العلماء وهذه وباللہ التوفيق وهذا كلام
مجل ولكن فيه كفاية لمن استبصر
ولا حول ولا قوة الا باللہ العلي العظيم
فليدبر آخر كلامنا لا اله الا الله محمد رسول

الله برحمتك يا ارحم

الراحمين

و انا الفقير غبار اقدم العلماء والاتباع

حسن قدسي محمد قدسي
عصا عرما

قال
ثم أقول قال الأستاذ السيد أحمد حازم
النوشمري أنه قد أدرك أستاذنا محمد هبة الله
المعروف بمغنى بعليك ولقد عنده الثغراء الشريفة
وغيره فاجازته به وبغيره من كتاباته والتفسير
وسائر كتب العقول والمنقول وأنه قال قال
استادى هبة الله محمد الناجي حدثنا صالح بن
أبرهيم الجبيني أخبرنا محمد أبو المواهب بن عبد
الباقي الحنبلي مضافاً لحنا بله بدمشق أخبرنا العالم
الولي محمد بن بلبان الحنبلي بدمشق أخبرنا الوفا
عن محمد بن دمشق الشمس محمد بن محمد بن طو لوك
الحنفى بدمشق عن الشمس محمد بن ناصر الدين
الدمشقي عن السنادات العالمية عاينه بنت محمد بن الهادي
الدمشقي عن مسند الدنيا أحمد بن أبي طالب
ابن جال نعم الحجاز بدمشق المعروف بابن الشحنة
عن أبي عبد الله الحسين المبارك الزبيدي قال
حدثنا

حدثنا أبو الوقت عبد الأول بن عيسى التجزى
 الهروى قال حدثنا أبو الحسن عبد الرحمن بن
 مظفر الداودى بسماعه من أبى محمد عبد الله بن
 محمد الحموى بسماعه من أبى عبد الله محمد بن يوسف
 بن مطر القزرى بسماعه عن أبى عبد الله محمد بن
 اسمعيل بن إبراهيم الجارى مرتين مرة بجارى
 ومرة بفره قال حدثنا مكى بن إبراهيم قال
 حدثنا زيد بن أبى عبيد عن سلمة هو ابن الأكواع
 قال سمعت النبى صلى الله عليه وسلم من يقبل على
 ما لم اقل فليتبوأ مقعده من النار فبين وبين
 الجار ستة عشر رجلا وأعدا للنجار الثلاث
 فيكون بينى وبين النبى صلى الله عليه وسلم عشرون
 رجلا قال وهذا فى غابة العلو ولا يمكن فى
 هذا الوقت على من ذلك فيما علم والله سبحانه
 اعلم ورجال هذا الاسناد كلهم ائمة اعلام

وَأَرَوِيهِ مَسْلَسِلًا بِالْمُهْدِيَيْنِ عَنِ الْإِسْنَادِ
وَهُوَ عَنِ اسْتِادَةِ الْإِعْظَمِ مُحَمَّدِ هَبَةِ اللَّهِ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ
سَالِمِ الْحَفَاوِي عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْبَدْرِيِّ عَنِ
الشَّمْسِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلَاءِ آلِ دِينَ الْبَابِيِّ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ
الْوَاعِظِ عَنِ كَافِظِ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَيْطِي
عَنِ الشَّمْسِ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْكَافِظِ شَمْسِ
أَلِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّنْجَوِيِّ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ
الْتَمِيمِيِّ عَنِ أَصْدَرِ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمِ الْمِيدَوِيِّ
عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْكَلْبَانِيِّ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَرَّافِيِّ عَنِ مُحَمَّدِ
الْفَرَادِيِّ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَكِيِّ الْكُتَيْبِيِّ عَنِ مُحَمَّدِ
بْنِ يَوْسُفَ بْنِ مَطْرَانَ الْفَرَبِيِّ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمْعِيلِ
أَلْبُخَارِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدٍ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ
بْنُ وَهَبٍ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَرْبٍ عَنِ مُحَمَّدِ
الزُّبَيْدِيِّ عَنِ مُحَمَّدِ الزُّهْرِيِّ عَنِ زَيْنَبِ بِنْتِ
أُمِّ سَلْمَةَ عَنْ أُمِّ سَلْمَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ

عليه وسلم رأى في بيتها جارية في وجهها
 سحفة فقال استرقوا لها فان بها النظر هذا
 تمام الاسناد ثم وجه نفسه واياك مع سائر
 الاحباب بما اوصى به الله تعالى عاقمة انبيائه
 وكافة اوليائه والنبي صلى الله عليه وسلم خاتم
 اخوانه واعزة اصحابه من تقوا الله في السر
 والعلن وان بلازم الاستغال بالعلم ونشره
 ولاستيا العلوم الشرعية فانها مفتاح
 التعادة الابتدية والتجنب عن كل ما لا يعنيه
 كما روى عنه عليه التلامر علامة اعراض الله
 تعالى عن لعبدا اشتغاله بما لا يعنيه فلا يضيع
 ذرة من وقته بقصره الى ما لا يعنيه والا
 لطال حسرتة يوماً لقيمة ويلزم التوقف
 عن الشبهات في لاكل واللبس والسكنى وتطهير
 القلب عن ما سوا الله تعالى وذلك انما يسهل

بالخاوة والرياضة وترك صحبة الخلق ^{شغال} والاشغال
بتهديب الاخلاق وفرط التجانب عن اسباب
الشهرة فان الشهرة آفة وقتل من الاخوان ما قد
فان اقل ضررهم استرافهم وقتل الذي هو راس
ما بل بضاعتك فانه لن يعطى لك اعز منه تنال به
كل عز وشرف لا غاية له ولو اصبغ ذرة منه لغات
بلا خلف بل جميع الملوك كلها لو صرفوا خزائهم
وبذلوا جهدهم مع عساكرهم لا يقدر و ن على
اعادة تلك الذرة فلا تضع مثل هذا الوقت العزيز
بالصرف الى الميول الفاسدة والاهواء
الشيطانية ولا تجعل نفسك منكوسة
في مهاوى هذا الرجس والزور بحسب راء
كل خطية واطلب العز في خدمت مولاك
ولا تطلب عن الدنيا واهلها والاشغال ^{فلا}
شيئا من الدنيا بل لا تنفك عن الافتقار الى

ط

كل احد والذل في مدة عمرك وتوكل على بارئك
 في امر دنياك مستغنيا عما سواه فيعزك و
 يجعل كل عبد عبداً لك كافي الحديث لقد سمى
 يادنيا اخذني من خدمتي وانعجى من خدمك
 وهذا من الحجرات المشاهدات وقد قال
 عليه السلام اعمل لدنياك بقدر بقائك فيها
 واعمل لاخرتك بقدر بقائك فيها واعمل لله بقدر
 حاجتك اليه واعمل للنار بقدر صبرك عليها
 وفي الحديث كفاية لاهل النصيحة بل قيل انه
 زبدة علوم الاولين والآخرين ونتيجة غاية
 حكمة الانبياء والمرسلين وعش ما شئت
 فانك ميت واجب ما شئت فانك مفارق
 واعمل ما شئت فانك مجزي به فلا تجعل الصالحات
 الباقيات فداءاً للفانيات الزائلات ولا تكن
 من الذين استبدلوا الذي هو اذنى بالذي هو خير

لأن ذلك كله لا يعدل عند الله جناح بعوضة
فتمل قوله تعالى ما عندكم ينقد وما عند الله بآ
خالف نفسك في السعي مخطأ ما الدنيا باكتساب
ما يونسك في قبرك ويوصلك إلى الرفقة مع
المنعم عليهم مخالفاً لجمهور من أتبع هواه من أهل الدنيا
وأياك والصحة معهم وميولتهم من الترفل
والزهرة فهل يسلم من يشاركهم فإنه لا خير في
كثير من نجويتهم وهل يغتر بالليب بغرورهم
وكان أيديهم يدا مائة وعارية وعنا الدنيا ذلك
وذآها عز ونعمها نغم ونفمها نعم ودار بلاء وفناء
أولها ضعف وفقور وآخرها موت وقبور
منحها مع المحن محرر وسرورها مع الحزن توأم
وكن مع الخلق على حسن معاشرة بالرحمة والحلم
والتؤدّد والكشفة وعضو من ظلم وأساء
والإحسان والتواضع والرفق بالدين وكظم الغيظ

رغ

ودفع الغضب ما قدرت وتأمل قوله تعالى
 لجيبه صلى الله عليه وسلم فبارحه من الله
 أنت لهم ولو كنت فظا غليظ القلب لانفضوا الآية
 كيف نناه بلبنة لهم وكيف جعل سببه من آثار
 رحمة وكيف ناره إلى سبب الجمع عليه وعدم
 التفرق لديه واقض حاجاتهم ما دام في وسعك
 بالمال والنفوس والروح وقد قال عليه السلام
 افضل الاعمال بعد الايمان بالله التودد الى الناس
 ويكنى في هذا الباب حديثا لجامع الصغير افضل
 الفضائل ان تصل من قطعك وتعطي من حرمك
 وتصفق ممن ظلمك وفي رواية تحسن من استاء
 اليك وليكن صحبتك مع الصلحاء سيبا
 فخرآء هم وعليك التأدب بأدابهم والانجذاب
 من حالاتهم وسيرهم وتوقير قبرهم
 وتكثير قضاء حاجاتهم واعلم ان الحكمة

الكبرى والغاية القصوى من تخير طين آدم
عليه السلام مقصورة على العبادة والاتقان
على أن أفضلها في الفضائل هو تلاوة القرآن سيما
في الصلوة خصوصاً في التمجيد والافضل من
القرآن ما يتعلق بذكره تعالى لأنه على قدر
مذكوره تعالى وأجتهد كل جهاد على روائ
عبوديته في افضل عبارته بدوام الحضور
بالله نفساً نفساً كي تصل الى لقاء الله عز وعلو
وهو اعلى المقاصد واسفل المارب ورزقنا
ووفقنا كون اخر كما منا لا اله الا الله محمد
رسول الله صلى الله عليه وسلم

تسليماً كثيراً

هَيْئَةً خَتَمَ حَوْجَكَانَ قَدَسًا لِلَّهِ اسْرَارَهُمْ
 فَاتَّجَعَتْ شَرِيفَةٌ صَلَوَاتِ شَرِيفِهِ
 سُورَةُ الْمُنَشِّحِ لَكَ اِبْجَلًا صَدِّ شَرِيفِهِ
 فَاتَّجَعَتْ شَرِيفُهُ صَلَوَاتِ شَرِيفِهِ
 وَابْتِغَاءَ اجْرَتِ اِنْحِي فِي اللَّهِ جَعَلَ آخِرَهُ اَوْلَى مِنْ
 اَوْلَاهُ قِرَاءَةَ خَتَمِ حَوْجَكَانِ التَّقْسِيمِ بِدِيَّةٍ مَتَعْنَا
 اللَّهُ تَعَالَى بِانْفَاسِهِمْ لِقَدْسِيَّةٍ بِهَيْئَةٍ
 الْمُحَرَّرَةِ ابْتِغَاءَ لِمَرْضَاتِ اللَّهِ وَاسْتِجَابًا لِلْمَنَافِعِ
 وَاسْتِدْفَاعًا لِلْمَضَرِّاتِ فِي دُنْيَاهُ وَعَقْبَاهُ
 وَابْتِغَاءَ اجْرَتِ الْاَوْرَادِ الْبِهَائِيَّةِ وَدَلَالِ
 الْخَيْرَاتِ وَحَزْبِ الْبَحْرِ وَالنَّصْرِ وَالْحَزْبِ الْاَعْظَمِ
 كَمَا اجَازَنِي شَيْوَحِي وَمَشَايِحِي قَدَسًا لِلَّهِ
 تَعَالَى اسْرَارَهُمْ ثُمَّ نَزَجُوا مِنْ جَنَابِكُمْ
 وَمَتَّنَ مَعَكُمْ دَعْوَاتِكُمْ الْطَيِّبَةَ اِنَّ
 رَبِّي سَرِيعُ الْاِجَابَةِ وَالْمَقَامَاتِ الْمَحْمُودِيَّةِ

حسرنآ وایاکم تحت لوآء الحمدیة سبحان
ربك رب العزة عما یصفون
وسلام علی المرسلین
والحمد لله رب
العالمین
آمین

Ek - 2

**HASAN KUDSİ EFENDİNİN
ALİ RIF'AT EFENDİYE
VERDİĞİ İCAZET METNİ**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الحمد لله الذي خلق الإنسان وعلمه البيان وعلم آدم
الاسماء فامر الملائكة بسجوده لعله وتعلمهم
اسماء الاعيان والصلاة والسلام على سيدنا
محمد الذي منح الله تعالى علماء امته بقوله انما اعطيت
من عبادة العلماء وورثهم الانبياء وجعل مدامهم
افضل من دماء الشهداء وعلى الله وصحبه وتابعين
لهم باحسان الى يوم الدين رضيت الله تعالى عنهم اجمعين
وبعد فقد جرت الاخ الصالح العالم العامل على
رفعت ابن الشيخ الكاس محمد بها الذين وفقه الله
بما يجبه ويرضاه وجعل اخاه اوى من اوليه باذيروى
عنى ما يجوزنى وعنى روايته من العلوم نظرية
وعملية اصولاً وفروعاً لا سيما احاديث نبيينا
صلى الله تعالى عليه وسلم على انه الاملى الملحق اللوزعى

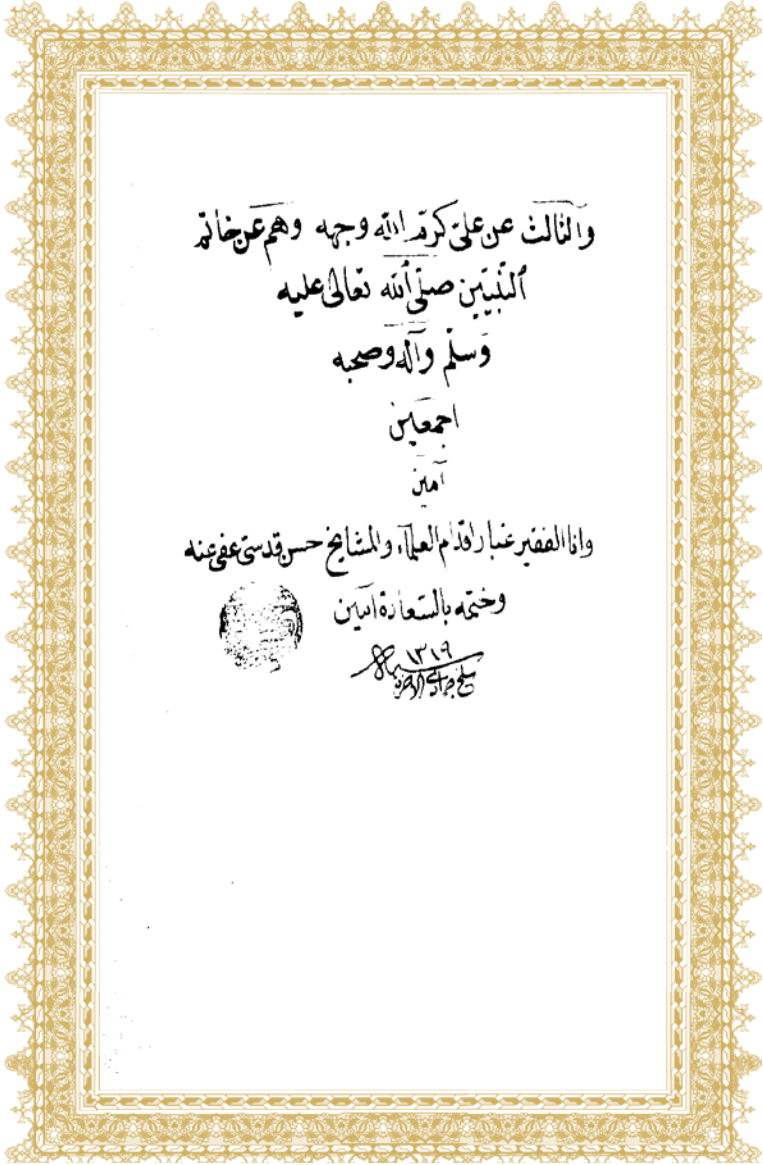
مالك أزقة المنطوق والمفهوم فامع اسرار
 الممارف فاتح قلاع اللطائف يكاد زية مضئ
 ولو لم يمسه مضئ وقد اجازنى بأدرة الدهر
 نعمان العصر فارس مضمحل الحقيق ابن عبد الله بن عبد الله
 لا يدرك شأوله وغاية بل هو من آيات الله تعالى
 آية مجر واسع إلا أنه عذب طود شاخ الحكمة
 تنبع منه عينان نضنا ختان يخرج منها اللؤلؤ
 والمرجان صاحب القوة القدسية بلاد مابين
 جاع الجنتين والجانحين الغيث المدرار و
 السيف البتار الضيت بالحق والقائم لا يخاف
 في نسب الله لومة لأمر سيدى وسندى الشيخ
 محمد بهاء الدين معنا الله تعالى بطول حياته و
 أدوا من زلال فيوضاته وهو من موالي الحقيقة
 وقرى الدقائق قطب الآفاق وقررة عين المشاف
 حامل العلوم والدنية وحازر العلوم العقلية

والتفيلة والمتفرق في السنون الادبية شيخه ووالده
محمد قديسي البوزقري مولداً وموطناً وهو عفيف
المدقوين السيد احمد مفتي الخادمي وهو عن عمه كسيه
محمد امين مفتي الخادمي وهو عن ابيه العلامة محمد
الدين واما المقتب ابي سعيد محمد الخادمي وهو
عن ابيه منبع العلوم فخر العجم والروم الشيخ مصطفى
الخادمي عن شيخه محمد الطرسوسي عن محمد بن علي
الكامل عن خير الدين الدبلي عن محمد بن احمد بن
عبد القادر عن والده ذكرنا الاضماري عن
محمد العسقلاني عن برهان الدين عن العلامة ابن
السنينة عن سراج الدين الديبيري عن ابي الوقت
عبد الاول عن ابي الحسن عبد الرحمن الداوري
عن عبد الله السرخسي عن محمد بن يوسف عبد العزيز
عن محمد بن اسماعيل البخاري وايضاً اخذ العلوم القطب
المرفوم المرجوم عن العالم المحقق والمجاهر خير

المدفق اءء الفان اءاءى وهوعن الفسبرى عن
 على الكورانى عن الجزرى عن اءء المنجل عن
 السىء لسرىء فءس سءه عن مءارك شاه
 عن العءامة السىرازى عن الكءاب القروىبى
 عن فءء الءى الرازى عن الفزالى عن امام الكومىز
 عن ابى الطىب بن فءء بن سلیمان الصعلوكى
 عن اءراهىم المروزى عن ابى العباس اءء
 عن ابى القاسم عءمان عن ابى اءراهىم اسماعىل
 عن ابى عبء الله فءء بن ارءس الشافعى عن فءء
 ابن حسن الشىبانى عن امام الائمة سراج
 الملة والامة ابى ءنفة نعمان بن باب رء
 عن ءماء عن اءراهىم النءى عن علفمة وابى
 عبء الرءمن بن الاسوء بن زىء وابى عبء الرءمن
 عبء الله بن ءىب والاولاء عن عبء الله
 ابن مسعود رضى الله تعالى عنهما

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام
 على رسولنا محمد وآله وصحبه أجمعين وبعد فقد اجرت
 الاخ الصالح الفاضل كاسم على رفعت ابن الشيخ محمد بها الذين
 نقرآنة فضيدة البراة وسائر القصادم مع رعاية
 شرونها كما اجازنا المحقق المدق الخ ابراهيم سلامي
 ابن مجيد البيلوي عن استادة شيخ الفراء بحر العلوم النافعة الفاخرة
 الفراء ومحمد الامين بن عبد الله الاسلامي مؤلفا وموطا بالسند
 المفصل المنتمى الى الامام محمد بن سعيد البصري
 انا الفقير غبار اقدام العلماء والمشايخ حسن قدس عفي عنه

وخدمه بالسعادة آمين

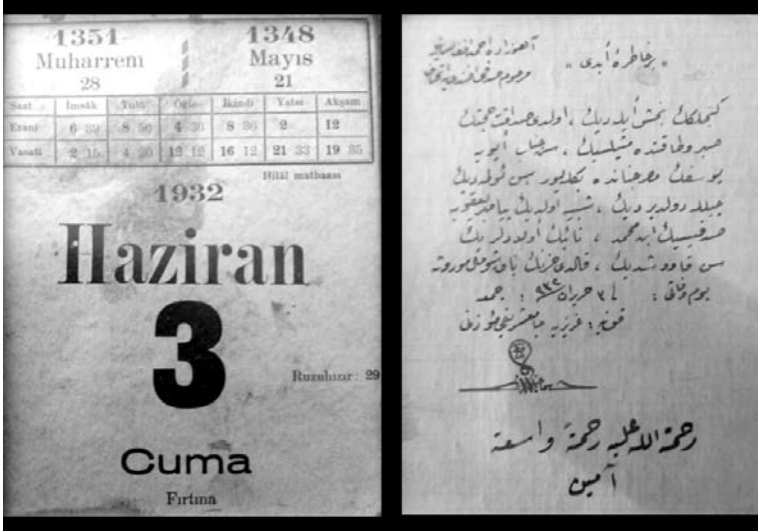

١٣١٩
 حجة الثور

Ek - 3

HAFIZ ZEKÂÎ SARSILMAZ'A AİT HAT

Hafız Zekâî Efendinin Konya Mevlevî dergâhının son postnişini Sıdkı Dede Efendinin vefatı sebebiyle düştüğü not.

“BİR HÂTIRA-İ EBEDÎ”

Âhuzâde Ahmed Efendi Lisaniyla
Merhum Sıtkı Efendiye İthaf

Gençliğin bahşeyledin, oldu sadakat hüccetin
Sabr u takatta misilsin, sen Cenabı Eyyub’a
Yusuf’un Mısır-i cinânda bekliyor, sen olmadın
Çille doldurdun, şebih oldun Peygamber Yakub’a
Sıdkısın ibn Muhammed, nâibin evlatların
Sen kavuştun, kaldı hüznün bak şu mal-ı mevruse
Yevm-i vefatı 3 Haziran 1932
Cuma
Konya Aziziye Cami-i Şerifi Müezzini
(İmza)

Rahmetullahi aleyhi rahmeten vâsiaten
Âmin

وإنا الفقير عبير أقدام العلماء والمشايخ حسن قدسي عفي عنه

وختمه بالسعادة أمين

١٣١٩
١٤٤٠
١٤٤١
١٤٤٢
١٤٤٣
١٤٤٤
١٤٤٥
١٤٤٦
١٤٤٧
١٤٤٨
١٤٤٩
١٤٥٠
١٤٥١
١٤٥٢
١٤٥٣
١٤٥٤
١٤٥٥
١٤٥٦
١٤٥٧
١٤٥٨
١٤٥٩
١٤٦٠
١٤٦١
١٤٦٢
١٤٦٣
١٤٦٤
١٤٦٥
١٤٦٦
١٤٦٧
١٤٦٨
١٤٦٩
١٤٧٠
١٤٧١
١٤٧٢
١٤٧٣
١٤٧٤
١٤٧٥
١٤٧٦
١٤٧٧
١٤٧٨
١٤٧٩
١٤٨٠
١٤٨١
١٤٨٢
١٤٨٣
١٤٨٤
١٤٨٥
١٤٨٦
١٤٨٧
١٤٨٨
١٤٨٩
١٤٩٠
١٤٩١
١٤٩٢
١٤٩٣
١٤٩٤
١٤٩٥
١٤٩٦
١٤٩٧
١٤٩٨
١٤٩٩
١٥٠٠

Müderris Hasan Kudsî Efendi

Hasan Kudsî Efendi, müderris, mürşit ve hattat vasıflarını uhdesinde birleştiren müstesna bir kişilik, yetiştirdiği öğrencilerle sonraki dönemin ilim, ahlak ve sanat açısından ihyasına katkıda bulunan seçkin bir karakter,

Paşa Dairesi ve Konya Islah-ı Medaris-i İslamiye medresesinde müderris olarak yürüttüğü tedaris ve irşad faaliyetleriyle adeta kitap gibi insan yazan bir müelliftir.

Elinizdeki bu kitap,
bir müderrisin hayatını sunmakla birlikte
medreselerdeki isnad ve icazet sisteminin
örneklerini de kapsamaktadır.

İZİ SÜT KÜLTÜR YAYINLARI

